

ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย
เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

A STUDY OF THE ENHANCEMENT OF IDDHIPADA FOR THE
LEARNING SKILLS OF PRATHOMSUKSA 5 STUDENTS AT WAT
BANGTAEY SCHOOL, BUENG KUM DISTRICT, BANGKOK

พระครูปลัดศักดิ์ มหาวีโร (โกศลสุภวัฒน์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย
เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

พระครูปลัดศักดิ์ มหาวิโร (โกศลสุภวัฒน์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

A Study of The Enhancement of Iddhipada For The Learning
Skills of Prathomsuksa 5 Students At Wat Bangtaey School,
Bueng Kum District, Bangkok

PhrakhruPaladSak Mahavero (Kosolsupawat)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “ศึกษาการใช้หลักอริยบท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร” เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(พระมหาบุญศรี ญาณวุฒโฒ, ผศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

กรรมการ

(พระมหาวิโรจน์ คุตติโร, ดร.)

กรรมการ

(ดร.สุกฤต เดชะนามเมือง)

กรรมการ

(ดร.ธานี สุวรรณประทีป)

กรรมการ

(พระมหาชิต ฐานชิต, ดร.)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดร.ธานี สุวรรณประทีป

ประธานกรรมการ

พระมหาชิต ฐานชิต, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูปลัดศักดิ์ มหาวีโร)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร
- ผู้วิจัย** : พระครูปลัดศักดิ์ มหาวิโร (โกศลสุภวัฒน์)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : ดร. ธาณี สุวรรณประทีป, ป.ธ.๙. ศน.ม. (พุทธศาสนาและปรัชญา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
 - : พระมหาชิต ฐานชิต, ดร., ป.ธ. ๗, ศน.บ. (การศึกษา), M.A. (Sanskrit), Ph.D. (Vedic Studies)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑) เพื่อศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานครกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานครจำนวน ๑๒๘ คนและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม

ผลของการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามมีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านความประพฤติ ด้านความรับผิดชอบ ต่อครอบครัว และด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการศึกษา นักเรียนสามารถทำงานกลุ่มและมีความพอใจพอใจที่จะทำงานกลุ่มร่วมกับผู้อื่นได้ และพยายามตั้งใจเรียนในทุกรายวิชาเสมอด้านความประพฤติ นักเรียนมีกตัญญูรู้คุณของครูอาจารย์ เพียรพยายามประพฤติปฏิบัติตนให้สมการเป็นนักเรียน ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว นักเรียนเคารพเชื่อฟังบิดามารดา พอใจในสิ่งที่บิดามารดา อบรมสั่งสอนในทางที่ดีที่ควรอยู่ในระดับมาก และด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน นักเรียนรักและภาคภูมิใจในโรงเรียนของตน

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า นักเรียนที่มีเพศ ห้องเรียนต่างกันการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนแตกต่างกัน ไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

ที่ตั้งไว้ ส่วนนักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ยแตกต่างกัน พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ด้านการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

Thesis Title : A Study of The Enhancement of Iddhipada For the Learning Skills of Prathomsuksa 5 Students at Wat Bangtaey School, Bueng Kum District, Bangkok

Researcher : PhrakhruPaladSak Mahāvīro (Kosolsupawat)

Degree : Master of Arts (Buddhist studies)

Thesis Supervisory Committee

- : Dr.Thanee Suwanprateep, Pali IX, M.A. (Buddhist and Philosophy), Ph.D. (Buddhist Studies)
- : Phramaha Chit Tanachito, Dr., Pali VII, B.A. (Education), M.A. (Sanskrit), Ph.D. (Vedic Studies)

Date of Graduation : March 13, 2018

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the enhancement of Inddipada for the learning skills of Prathomsuksa 5 students at Wat Bangtaey school, Bueng Kum District, Bangkok, and 2) to study the factors which affect to the enhancement of Inddipada for the learning skills of Prathomsuksa 5 students at Wat Bangtaey school, Bueng Kum District, Bangkok. The sample consisted of 128 Prathomsuksa 5 students, Wat Bangtay school, and the research instrument is questionnaire.

From the research study, it is found that the students used the Inddipada (Four Paths of Accomplishment) to enhance the learning skills in field of education, behavior, family responsibility and school responsibility. In the overview it is classified as moderate level. Considering in each field, it is found that in education, students are able to work in groups and satisfy their work with others. Moreover, they always tried to study in every subjects and behave as grateful students to their teachers, and behave well as a student. In a field of family responsibility, students obeyed parents respectively and satisfied with what parents teach in a good way, in this field is classified as more levels. Finally, in a field of school responsibility, students love and proud in their school. The hypothesis tested, it is found that students with

different gender and class use Iddipada (Four Paths of Accomplishment) differently. However, it is not different on all sides. So, this hypothesis is rejected. For students with different academic achievement, it is found that enhancement of Iddipada (Four Paths of Accomplishment) for learning skills in education is significant at the 0.05 level. The other aspects are not different.

กิตติกรรมประกาศ

เกล้าฯ ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสโม) เจ้าคณะใหญ่หนกลาง กรรมการมหาเถรสมาคม ประธานกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เป็นอย่างสูง ที่พระเดชพระคุณฯ ได้เมตตาเปิดการเรียนการสอนหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนานี้ขึ้น เพื่อให้โอกาสในการศึกษาอันส่งผลให้เกล้าฯ ได้เข้ามาศึกษาเป็นรุ่นที่ ๒

ขอกราบขอบพระคุณพระมหาโกมล กมล รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีนั้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพระเทพสุวรรณเมธี (สุชาติ กิตติปัญโญ) รองเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร เจ้าอาวาสวัดสุวรรณารามราชวรวิหารที่ได้เมตตาอนุเคราะห์ช่วยเหลือจาก ขอขอบคุณพระมหาจิต จานชิต, ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และขอเจริญพร ดร. ธาณี สุวรรณประทีป, ดร. สุพิชฌาย์ พรพิชมรงค์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไข ข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ คณะเจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐมทุกท่านที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินการต่าง ๆ และกัลยาณมิตรเพื่อนนิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา รุ่น ๒ ทุกท่านที่ช่วยเป็นกำลังใจให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วง ตลอดจนเอื้อเฟื้อข้อมูลในทำวิจัย ตลอดถึงผู้เป็นเจ้าของผลงานทางวิชาการอันทรงคุณค่าทุกท่าน ที่ผู้วิจัยนำมาอ้างอิงประกอบในการทำวิจัยในครั้งนี้

คุณงามความดีในการศึกษาค้นคว้าและการจัดทำวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอน้อมนำมาบูชาสักการะแด่พระรัตนตรัย และบูชาคุณบุพการี บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ ตลอดทั้งครูอาจารย์และท่านผู้เป็นเจ้าของตำราที่ได้กรุณาประสิทธิประสาทวิชาความรู้ ยังผลให้ผู้วิจัยได้ประสบความสำเร็จในการศึกษาด้วยดี

พระครูปลัดศักดิ์ มหาวีโร (โกศลสุภวัฒน์)

๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภูมิ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้เฉพาะในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๗
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ หลักอิทธิบาท ๔	๘
๒.๑.๑ ความหมายของหลักอิทธิบาท ๔	๘
๒.๑.๒ ความสำคัญของหลักอิทธิบาท ๔	๑๓
๒.๑.๓ ลักษณะของหลักอิทธิบาท ๔	๑๖
๒.๑.๔ การเรียนอย่างมีประสิทธิภาพด้วยอิทธิบาท ๔	๑๘
๒.๑.๕ การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคมไทยตามหลักอิทธิบาท ๔	๒๑
๒.๑.๖ ความรับผิดชอบต่อครอบครัวตามหลักอิทธิบาท ๔	๒๒
๒.๑.๗ ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔	๒๓

๒.๑.๘ ความรับผิดชอบต่อสังคมตามหลักอิทธิบาท ๔	๒๓
๒.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔	๒๔
๒.๒.๑ ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมของ ดวงเดือน พันธุนาวิน	๒๔
๒.๒.๒ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพค	๒๕
๒.๓ ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความรับผิดชอบ	๒๖
๒.๓.๑ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ	๒๖
๒.๓.๒ ลักษณะของความรับผิดชอบ	๒๘
๒.๓.๓ ความหมายของความรับผิดชอบ	๒๙
๒.๓.๔ ประเภทของความรับผิดชอบ	๓๒
๒.๓.๕ ความสำคัญของความรับผิดชอบ	๔๑
๒.๔ ข้อมูลพื้นที่ โรงเรียนวัดบางเตย	๕๔
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๕
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๖๒
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๖๔
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๖๔
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๖๔
๓.๒.๑ ประชากร	๖๔
๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง	๖๔
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๖๕
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๘
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๖๘
๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูล	๖๘
๓.๕.๒ สูตรหาค่าสถิติที่ใช้ในการวิจัย	๖๙
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๗๒
๔.๑ ข้อมูลทั่วไป	๗๓
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยพิจารณาเป็นรายด้าน	๗๔

รายชื่อ และภาพรวม

๔.๓ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษา	๗๕
๔.๔ การเปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๘๑
๔.๕ ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร	๘๔

บทที่ ๕ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๘๕
---	-----------

๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๕
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๙๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๙๖

บรรณานุกรม	๙๗
-------------------	-----------

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๐๒
ภาคผนวก ข ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น	๑๐๘
ภาคผนวก ค จดหมายเชิญผู้เชี่ยวชาญ	๑๑๐
ภาคผนวก ง ผลการวิเคราะห์แบบประเมินค่า IOC	๑๑๕
ภาคผนวก จ รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจคุณภาพเครื่องมือ	๑๒๐
ภาคผนวก ฉ จดหมายขออนุญาตแจกแบบสอบถาม	๑๒๑
ภาคผนวก ช ตารางเครื่องชื่อละมอร์แกน	๑๒๒

ประวัติผู้วิจัย	๑๒๓
------------------------	------------

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ ๔.๑	แสดงจำนวนและค่าร้อยละข้อมูลทั่วไป	๗๓
ตารางที่ ๔.๒	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการใช้หลักอทิธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร	๗๔
ตารางที่ ๔.๓	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการใช้หลักอทิธิบาท ๔ เพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ วัดบางเตย ด้านการศึกษา	๗๕
ตารางที่ ๔.๔	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับ การใช้หลักอทิธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ด้านด้านความประพฤติ	๗๖
ตารางที่ ๔.๕	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการใช้หลักอทิธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว	๗๘
ตารางที่ ๔.๖	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการใช้หลักอทิธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน	๗๙
ตารางที่ ๔.๗	แสดงการเปรียบเทียบการใช้หลักอทิธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ	๘๑
ตารางที่ ๔.๘	แสดงการเปรียบเทียบการใช้หลักอทิธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ วัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จำแนกตามห้องเรียน	๘๒
ตารางที่ ๔.๙	แสดงการเปรียบเทียบการใช้หลักอทิธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ วัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จำแนกตามผลการเรียนเฉลี่ย	๘๓

ตารางที่ ๔.๑๐	การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามผลการเรียนเฉลี่ย ด้านการศึกษา	๘๔
ตารางที่ ๔.๑๑	ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร	๘๕

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ	หน้า
แผนภูมิที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย	๖๓

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อชื่อในสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎก ภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาทศปิฎก ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ การอ้างอิงใช้ระบุ เล่ม/ข้อ /หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ตัวอย่างเช่น ที.ม.(ไทย) ๑๐/๑๖/๑๐ หมายถึง ทีฆนิกาย มหาวรรค ฉบับภาษาไทย เล่ม ๑๐ ข้อ ๑๖ หน้า ๑๐.

พระสุตตันตปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
๑๓	ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
๑๙	ส.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
๒๒	อง.เอกก. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย เอกาทสกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
๒๔	อง.ปญจก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
๓๕	อภ.วิ. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก วิภังค์	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง นักเรียนทุกคนจะประสบความสำเร็จในการเรียนจะต้องมีการเสริมสร้างทักษะของตนเองเป็นสำคัญ เพราะนักเรียนที่มีการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ย่อมทำทุกอย่างตามเป้าหมายได้สำเร็จ เกิดความก้าวหน้าในการเรียน รวมถึงการได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น แต่ถ้าขาดการเสริมสร้างทักษะแล้วจะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้และขาดความเชื่อถือจากคนอื่น จึงนับว่าการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้มีความสำคัญและควรปลูกฝัง ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนทุกคน จากการเรียน ผลของคะแนนสอบตามรายวิชา อย่าทราบว่ามีนักเรียนที่มีคะแนนที่ต่ำเพราะเกิดเหตุปัจจัยอะไร ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า ธรรมที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จได้นั้น คือหลักอิทธิบาท ๔ พระไตรปิฎก ได้อธิบายถึงอิทธิบาท ๔ ไว้ว่าเป็นหลักคุณธรรมเครื่องให้บรรลุถึงความสำเร็จ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย อิทธิบาท ๔ ธรรมจนาไปสู่ความสำเร็จ คือ ภิกษุณธรรมวินัยนี้ ๑. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วย ฉันทสมาธิปานสังขาร ๒. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วย วิริยสมาธิปานสังขาร ๓. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วย จิตตปานสังขาร ๔. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วย วิมังสาปานสังขาร ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญอิทธิบาท ๔ ประการ เพื่อรู้ยัง เพื่อกำหนดสิ้นไป เพื่อละอุทธัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการแล^๑

อิทธิบาท อันได้แก่ ๑. ฉันทะ คือความพอใจ ได้แก่ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ๒. วิริยะ หมายถึง ความเพียร คือความขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อุตุนเอาธุระ ไม่ท้อถอย ๓. จิตตะ หมายถึง ความคิด ได้แก่ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้น ด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป ๔. วิมังสา คือ ความไตร่ตรอง หรือทดลอง ได้แก่ หมั่นใช้สติปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้นมีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น^๒

^๑ ส.ม. (ไทย) ๑๙/๘๙๘/๔๒๗.

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร: คู่แข่งธุรกิจ, ๒๕๓๘), หน้า ๑๘๖-๑๘๗.

นอกจากนี้ การเสริมสร้างทักษะ มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อเด็กและเยาวชนในวัยเรียนทุกคน เพราะการที่เด็กและเยาวชนจะประสบปัญหาในการเรียนนั้นจะต้องมีการเสริมสร้างทักษะต่อหน้าที่ การเรียนของตนเป็นสำคัญ เพราะคนที่มีการเสริมสร้างทักษะ ย่อมแก้ไขปัญหาทุกได้ทันเวลา พร้อมกันนั้นยังก่อให้เกิดความก้าวหน้าในประพฤติกรรมรวมถึงการได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่นอีกด้วย แต่ถ้าขาดการเสริมสร้างทักษะแล้วจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทันเวลา และยังขาดความเชื่อถือจากคนอื่นด้วย จึงกล่าวได้ว่าการเสริมสร้างทักษะการเรียนมีความสำคัญและควรปลูกฝังให้มีในตัวเด็กทุกคนความรับผิดชอบทางการเรียนเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่สำคัญ และจำเป็นต้องปลูกฝังให้เด็ก เพื่อให้เป็นนักเรียนที่ดีและพลเมืองดีของประเทศชาติต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าคนดีและคนเก่งซึ่งเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพสูงที่จะทำให้ประเทศชาติมั่นคงได้ต้องเคารพกฎหมาย ทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบสูงดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะปลูกฝัง และพัฒนาให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนให้มากที่สุดเพื่อประสบความสำเร็จในการเรียนอาชีพการงานในอนาคตต่อไป

จากคติพจน์ที่ว่า “สิกฺขา วิรุฬฺหิ สมฺปตฺตา”^๓ แปลความได้ว่า การศึกษาเล่าเรียนคือความเจริญงอกงาม (Education is Growth) หรือ การศึกษาเล่าเรียนช่วยเสริมสร้างความเจริญในทุกด้านของมนุษย์ ความรับผิดชอบของนักเรียนเป็นพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกถึงการทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จด้วยตนเอง ตรงต่อเวลา ยึดมั่นในกฎเกณฑ์ของสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ และปฏิบัติงานโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค สำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดองค์ประกอบการเสริมสร้างทักษะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ เป็น ๔ องค์ประกอบได้แก่ ๑. การศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการเรียนด้วยความตั้งใจเพื่อให้หน้าที่หรือการเรียนที่ตนได้รับมอบหมายให้สำเร็จด้วยความเพียรพยายาม ๒. การประพฤติ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการปฏิบัติงานใดๆ ให้สำเร็จ ตรงกับเวลาที่กำหนด ได้แก่ ทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเสร็จตามกำหนดเวลา การเข้าชั้นเรียนตรงเวลา ๓. ด้านครอบครัว หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ได้แก่ ปฏิบัติตามข้อตกลงของครอบครัว เชื่อฟังบิดามารดา และความรักของคนในครอบครัว ๔. ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงความมุ่งมั่นในการกระทำหรือการปฏิบัติงานใดๆ สำเร็จโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ได้แก่ ทำงานโรงเรียนที่ได้รับมอบหมายสำเร็จด้วยตนเองโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร เดิมเรียกว่า โรงเรียนประชาบาลตำบลคลองกุ่ม (วัดบางเตย) อนุญาตให้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๕ อาศัยศาลาการเปรียญหลัง

^๓ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, คติพจน์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.swu.ac.th/history.php>, [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

เล็กเป็นสถานที่ทำการสอน สมัยนั้นนายประดิษฐ์ ศรีแสงรัตน์ เป็นศึกษาธิการอำเภอบางกะปิ สอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ (ธรรมการ) นายเสงี่ยม ตั้งเครือ ดำรงตำแหน่งครูใหญ่เป็นคนแรก พ.ศ.๒๔๗๖ นายสุทิน ศิริประเสริฐ รักษาการในตำแหน่งครูใหญ่ เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ และได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๔๘๕ โรงเรียนโรงเรียนวัดบางเตย ได้รับการพัฒนาเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ โดยมีองค์การบริหารส่วนจังหวัด และกรุงเทพมหานคร จัดสรรงบประมาณให้ รวมทั้งได้รับความร่วมมือจาก สมาคมผู้ปกครองและครูโรงเรียนวัดบางเตย มูลนิธิโรงเรียนโรงเรียนวัดบางเตย มูลนิธิส่งเสริมการศึกษาโรงเรียนวัดบางเตย และคณะกรรมการโรงเรียน เป็นต้นปัจจุบันเปิดทำการสอนระดับชั้นอนุบาล - ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖^๔ นับตั้งแต่ได้รับอนุมัติจัดตั้งโรงเรียนมีนักเรียนจบการศึกษา และเข้าเรียนต่อในสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงเป็นอันมาก ส่วนสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการศึกษา คือ การเสริมสร้างทักษะต่อหน้าที่ในการศึกษา มีความขยันหมั่นเพียร ตั้งอกตั้งใจพิจารณาทบทวนความรู้ที่ได้ศึกษามาจนทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จ ด้วยว่านักเรียนในอดีตมีความรับผิดชอบและปฏิบัติตามหน้าที่ของนักเรียนอยู่เป็นประจำ แต่เนื่องด้วยในปัจจุบันมีนักเรียนส่วนหนึ่งมี ผลของการสอบในรายวิชาต่าง ๆ นักเรียนยังมีคะแนนต่ำขาดความรับผิดชอบในหลาย ๆ ด้าน เช่น การเข้าเรียนไม่ตรงเวลา ไม่นำอุปกรณ์มาเรียนตามที่ได้รับมอบหมาย และชอบพูดคุยกันในเวลาที่ครูสอน การไม่ติดตามงาน และแก้ไขงานให้ถูกต้องจึงทำให้การเรียนการสอนในด้านต่าง ๆ มีความเข้าใจล่าช้าลง ไม่ใส่ใจการศึกษาความพยายามน้อยลง จิตใจไม่ฝึกฝนในการศึกษา และไม่พิจารณาการศึกษาของตนเอง ต้องสอบซ่อมเรียนเสริม เพื่อให้ผ่านการทดสอบตามหลักเกณฑ์ ที่ทางด้านการศึกษาได้ตั้งไว้ และทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาไม่ว่าจะเป็นปัญหาต่อตนเอง คือเรียนไม่บรรลุผลสำเร็จตามที่มุ่งหวังเอาไว้ และยังเป็นปัญหาในครอบครัวอีกด้วย จึงควรปลูกฝัง และสนับสนุนให้นักเรียนมีความรับผิดชอบสูงขึ้น และให้รู้จักความรับผิดชอบในสิ่งที่ตัวเองได้กระทำให้สำเร็จตามที่ตัวเองมุ่งหวัง

ดังนั้นผู้วิจัยซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จึงประสงค์ที่จะศึกษา เรื่องศึกษาการใช้หลักอภิปิธา ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางการเสริมสร้างทักษะของนักเรียน ให้มีความรับผิดชอบมากขึ้น และให้เห็นความสำคัญของการปฏิบัติตามหลักอภิปิธา ๔ อยากทราบเหตุผลว่า นักเรียนที่ไม่ประสบความสำเร็จในการศึกษานั้นเนื่องมาจากการขาดการเสริมสร้างทักษะไม่ตามปฏิบัติหลักอภิปิธา ๔ หรือไม่ จึงสนใจทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการศึกษาปัจจัย และเพื่อเสนอแนะให้ผู้เกี่ยวข้องใช้หลักอภิ

^๔ โรงเรียนโรงเรียนโรงเรียนวัดบางเตย สำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร “ข้อมูลโรงเรียน”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.watbangtoei.ac.th/> [๒๑ มกราคม ๒๕๖๐].

บาท ๔ เสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนให้มากขึ้น เพื่อให้นักเรียนของโรงเรียนวัดบางเตย เขต บึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร มีผลการเรียนที่ดีขึ้น มีความสำเร็จในการศึกษาตามหลักสูตร เป็นนักเรียนที่มี ประสิทธิภาพทั้งคุณธรรมจริยธรรม ความรู้ ความสามารถในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ในการเป็นคน ดีของสังคมและกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ การใช้อิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปี ที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย แขวงคลองกุ่ม แขวงบึงกุ่ม กรุงเทพมหานครเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ปัจจัยอะไรที่มีผลต่อการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย แขวงบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาหลักอิทธิบาท ๔ ทฤษฎีการเสริมสร้าง ทักษะการเรียนรู้ นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑. ตัวแปรต้น ได้แก่ ๑. เพศ ๒. ห้องเรียน ๓. ผลการเรียนเฉลี่ย

๒. ตัวแปรตาม คือ ๑. ด้านการศึกษา ๒. ด้านความประพฤติ ๓. ด้านความ รับผิดชอบต่อครอบครัว ๔. ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ทั้งหมด ๖ ห้องเรียน จำนวนนักเรียนทั้งสิ้น ๑๙๒ คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๒๘ คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะ

ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาวิจัย เริ่มตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๐ เดือน มกราคม ๒๕๖๑ รวมระยะเวลาทั้งสิ้น ๓ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

๑.๕.๑ นักเรียนที่มีเพศต่างกันการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน แตกต่างกัน

๑.๕.๒ นักเรียนที่มีห้องเรียนต่างกันการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน แตกต่างกัน

๑.๕.๓ นักเรียนที่มีผลเรียนเฉลี่ยต่างกันการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้เฉพาะในการวิจัย

อิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการเรียนการทำงาน เป็นคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการทำงานในชีวิตประจำวัน เป็นหลักในการปฏิบัติเพื่อเอาชนะอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จและความก้าวหน้าในหน้าที่การงานตามที่มุ่งหวังไว้ซึ่งแยกออกเป็น ๔ ด้าน ดังนี้

ฉันทะ หมายถึง การกระทำที่แสดงถึง ความสนใจใฝ่รู้ ความรักพอใจในสิ่งที่กระทำและผลของการกระทำ ความมุ่งมั่นในสิ่งที่กระทำนั้น ให้บรรลุเป้าหมายและการใช้วิธีที่ถูกต้องในการบรรลุเป้าหมาย

วิริยะ หมายถึง การกระทำที่แสดงถึงความรู้สึกที่ต้องการเรียนการทำงานให้สำเร็จลง โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ ที่เกิดขึ้น โดยมองว่าอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ท้าทายในการทำงานต่าง ๆ ให้สำเร็จต่อไป

จิตตะ หมายถึง การกระทำที่แสดงถึง ความรู้สึกที่มีความมุ่งมั่นในการทำงานด้วยความแน่วแน่ จดจ่อในสิ่งนั้น เมื่อมีสิ่งใดมารบกวนก็ไม่สามารถที่จะละทิ้งงานนั้นได้ ด้วยเห็นว่าการที่ทำงานนั้นมีความสำคัญต่อตนเองผู้อื่น ตลอดจนรวมถึงสภาพแวดล้อมด้วย จึงได้อุทิศกายและจิตใจในการทำงานนั้น

วิมังสา หมายถึง การกระทำที่แสดงถึง ความรู้สึกที่ได้ใช้ปัญญาในการพิจารณาใคร่ครวญและการค้นหาและแก้ไขข้อบกพร่องในการทำงาน โดยได้มีการทดลองและหาแนวทางใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการเรียนการทำงาน ส่งเสริมให้งานเสร็จสิ้นและบรรลุเป้าหมายได้อย่างสมบูรณ์เรียบร้อย

การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนสอนที่โรงเรียนจัดทำขึ้นในรูปแบบ หรือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่จัดทำขึ้น

เสริมสร้างทักษะ หมายถึง ความรับผิดชอบและพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกถึงการทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จด้วยตนเอง ตรงต่อเวลา ยึดมั่นในกฎเกณฑ์ของสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ และปฏิบัติงานโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

ด้านการศึกษา หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการทำงานด้วยความตั้งใจเรียนหรือให้หน้าที่หรืองานที่ตนได้รับมอบหมายให้สำเร็จด้วยความเพียรพยายาม

ด้านความประพฤติ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการปฏิบัติงานใด ๆ ให้สำเร็จ ตรงกับเวลาที่กำหนด ได้แก่ ทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเสร็จตามกำหนดเวลา การเข้าชั้นเรียนตรงเวลา

ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงความมุ่งมั่นในการ กระทำ หรือการปฏิบัติต่อครอบครัวให้สำเร็จโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ได้แก่ ทำงานที่ได้รับมอบหมาย จากบิดามารดาให้สำเร็จด้วยตนเอง

ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ได้แก่ ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม ของห้อง และตามกฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน

ห้องเรียน หมายถึง ชั้นเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ ๕ ซึ่งมีห้องเรียนจำนวน ๖ ห้องเรียน แบ่งระดับผลการเรียนออกเป็นห้องๆ ดังนี้ ห้องเรียนที่ ๑ และ ๒ มีผลการเรียนเฉลี่ย

๑.๐๐-๒.๐๐ ห้องเรียนที่ ๓ และ ๔ มีผลการเรียนเฉลี่ย ๒.๐๐-๓.๐๐ และห้องเรียนที่ ๕ และ ๖ มีผลการเรียนเฉลี่ย ๓.๐๐-๔.๐๐

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

๑.๗.๒ ทำให้ทราบปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การเสริมสร้างทักษะในการเรียน กิจกรรมที่จะนำมาพัฒนาความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้โดยใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อประกอบการวิจัย โดยแบ่งเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

- ๒.๑ หลักอิทธิบาท ๔
- ๒.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔
- ๒.๓ ทฤษฎีและงานที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ
- ๒.๔ ข้อมูลพื้นที่โรงเรียนวัดบางเตย
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ หลักอิทธิบาท ๔

๒.๑.๑ ความหมายของหลักอิทธิบาท ๔

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กล่าวถึง อิทธิบาทวิภังค์ สุตตันตปิฎก ดังนี้ คำว่า อิทธิ มีอธิบายว่า ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี กิริยาที่สำเร็จ กิริยาที่ สำเร็จด้วยดี ความได้ ความได้เฉพาะ ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง การทำให้แจ้ง ความเข้าถึง ธรรมเหล่านั้น คำว่า อิทธิบาท มีอธิบายว่า เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ และวิญญาณขันธของ บุคคลผู้เป็นอย่างนั้น (ผู้ได้ธรรมที่มีฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา) คำว่า เจริญอิทธิบาท มีอธิบายว่า ภิกษุเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งธรรมเหล่านั้น เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรมที่ ทำให้ผู้ปฏิบัติตามประสบความสำเร็จ ๔ ประการดังนี้

ฉันทอิทธิบาท ภิกษุเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไร ถ้าภิกษุทำ ฉันทะให้เป็นอธิปัตแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า ฉันทสมาธิ ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิตมุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้

วิธีปฏิบัติบาท ภิกษุเจริญอุทฺธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไร ถ้าภิกษุทำ วิริยะให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า วิริยสมาธิ ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปรรวณความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรรวณความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สร้างฉันทะ พยายามปรรวณความเพียร ประคองจิตมุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรรวณความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิกษุวิปัสสนาญาณ เจริญเต็มที่แห่งกุศลธรรมที่เกิดแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่า ปธานสังขาร ประมวลย่อวิริยสมาธิ และปธาน สังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าวิริยสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้

จิตตติบาท ภาณุกุญชรวิธานที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปธานสังขาร เป็น
อย่างไร ถ้าภาณุกุญชร จิตให้เป็นอธิปัตย์แล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า จิตตสมาธิ ภาณุกุญชรนั้นสร้าง
ฉันทะ พยายาม ปรรวาทความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้
เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรรวาทความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้น
แล้ว สร้างฉันทะ พยายามปรรวาทความเพียร ประครองจิตมุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น
สร้างฉันทะ พยายามปรรวาทความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิชโย
ภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่า ปธานสังขาร ประมวลย่อ
จิตตสมาธิ และปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าจิตตสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการ
ฉะนี้

วิมังสีธิบาท ภิกษุเจริญอธิภาที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไร ถ้าภิกษุทำ วิมังสาให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า วิมังสาสมาธิ ภิกษุนั้น สร้างฉันทะ พยายาม ปราบปรามความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปราบปรามความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สร้างฉันทะ พยายามปราบปรามความเพียร ประครองจิตมุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปราบปรามความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เสื่อมหาย ภิกษุวิภาว โภบุญ เจริญเต็มทีแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้น ธรรมเหล่านี้เรียกว่าปธานสังขาร ประมวลย่อ

วิมัสสาสมาธิและ ปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกันจึงนับได้ว่าวิมัสสาสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^๑

ในพระพุทธศาสนานั้น องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาถึงอิทธิบาท ๔ ประการ คือ เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย ฉันทสมาธิปธานสังขาร^๒ หมายถึง สมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียรที่มุ่งมั่น เจริญอิทธิบาทประกอบด้วย วิริยสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียรสร้างสรรค์ เจริญอิทธิบาทประกอบด้วย จิตตสมาธิ ปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรสร้างสรรค์ เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย วิมัสสาสมาธิ ปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากวิมัสสาและความเพียรสร้างสรรค์ เพราะฉะนั้น อิทธิบาท ๔ มีองค์ประกอบ ดังนี้ ฉันทะ^๓ หมายถึง สร้างความพอใจในกุศล คือ ความประสงค์จะทำยิ่งขึ้น ความพึงพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำความฉลาด ความพอใจในธรรม ฉันทสมาธิ^๔ หมายถึง สมาธิที่เกิดจากฉันทะ วิริยะ หมายถึง การปรารภความเพียรทางใจ สัมมาวายามะ จิตตะ หมายถึง มโน มานัส มโนวิญญาณธาตุที่สมกัน และปธานสังขารหมายถึง ความเพียรที่มุ่งมั่น (ปธาน) ปรารภความเพียร ประคองจิต ความขะมักเขม้น^๕ ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดุสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความก้าวไปอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยินทรีย์ วิริยะพละ สัมมาวายามะ วิมัสสา หมายถึง ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฐิสมาธิ หมายถึง ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สัมมาสมาธิ (สภาวะที่จิตมีอารมณ์เดียว) นอกจากนี้ องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึง อิทธิบาท ซึ่งได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาที่ปรากฏในพระอภิธรรมปิฎก ดังนี้

อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขาร

๒) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร

๓) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปธานสังขาร

๔) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมัสสาสมาธิและปธานสังขาร^๖

^๑ อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๐๕/๓๔๒-๓๔๗.

^๒ อง.เอกก. (ไทย) ๑/๓๙๘/๔๔๕.

^๓ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๔๗/๑๗๗.

^๔ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๔๗/๒๙๒.

^๕ อง.ปญจก. (ไทย) ๓/๖๗-๗๐/๓๓.

^๖ อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๔๓๑-๔๖๕/๓๔๒-๓๕๗

พุทธสูตร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ๑. เจริญอธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร ๒. เจริญอธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร ๓. เจริญอธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร ๔. เจริญอธิบาทที่ประกอบด้วยวิมิงสาสมาธิปธานสังขาร อธิบาท ๔ ประการนี้ ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตอันบัณฑิตเรียกว่า พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเพราะอธิบาท ๔ ประการนี้ที่ตถาคตเจริญทำให้มากแล้ว^๗

ญาณสูตร ภิกษุทั้งหลาย จักขุเกิดขึ้นแล้ว ญาณเกิดขึ้นแล้ว ปัญญาเกิดขึ้นแล้ว วิชชาเกิดขึ้นแล้ว แสงสว่างเกิดขึ้นแล้วแล้วแก่เราในธรรมทั้งหลายที่ไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า นี่เป็นอธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร วิริยสมาธิปธาน จิตตสมาธิปธานสังขาร และวิมิงสาสมาธิปธานสังขารนี้แล อันเราเจริญแล้ว^๘

พุทธทาสภิกขุ ได้อธิบายว่า อธิบาทแยกเป็น อธิธิ แปลว่า ความสำเร็จ บาท แปลว่า ฐาน เจริญ ดังนั้นอธิบาทจึงแปลว่า รากฐานแห่งความสำเร็จ ซึ่งมี ๔ อย่างคือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมิงสา^๙

พระธรรมปิฎก ได้ให้ความหมายว่า อธิบาท ๔ ธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จมี ๔ อย่าง คือ ฉันทะ มีความพอใจ มีใจรัก คือ พอใจที่จะทำสิ่งนั้น และทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดี แห่งกิจกรรมหรืองานที่ทำ มิใช่สักว่าทำให้เสร็จๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผลกำไร วิริยะ พากเพียรทำ คือ ขยันหมั่น ประกอบหมั่น กระทำสิ่งนั้น ด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดอ้อย จิตตะ เอาใจฝัก ใฝ่ คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยใจฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิดเรื่องนั้นบ่อยๆ เสมอๆ วิมิงสา ใช้ปัญญาสอบสวน คือ หมั่น ใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องขัดข้อง เป็นต้น แปลให้ง่ายตามลำดับว่า “มีใจรัก พากเพียรทำ เอาใจฝัก ใฝ่ ใช้ปัญญาสอบสวน”^{๑๐}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายอธิบาท ๔ ว่าคุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายมี ๔ อย่าง^{๑๑} คือ

๑. ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

^๗ ส.ม. (ไทย) ๑๙/๘๒๐/๓๘๓.

^๘ ตูรายละเอียดยใน ส.ม. (ไทย) ๑๙/๘๒๑/๓๘๓.

^๙ พุทธทาสภิกขุ, **การทำงานที่เป็นสุข**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๗), หน้า ๙.

^{๑๐} พระธรรมปิฎก, **พุทธธรรม**, พิมพ์ ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๘๔๒ .

^{๑๑} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาค พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖๐-๒๓๑.

๒. วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่น ประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง

๓. จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำในสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิต ผักไฟไม่ปล่อยให้ฟุ้งซ่านเลือนลหายไป อุทิศตัวอุทิศใจให้สิ่งที่ทำ

๔. วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหา เหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์แก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

จากรามาศ เรื่องสุวรรณ ได้สรุปหลักอริยาบท ๔ ไว้ว่า เป็นหลักแห่งการประกอบการทำงาน ใด ๆ ให้สำเร็จ ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจและรักที่จะทำในงานนั้น ๆ วิริยะ คือ ความพากเพียรในการทำงานอย่างไม่ย่อท้อจนงานสำเร็จ จิตตะ คือ การตั้งใจทำงานหมั่นตรวจตรางานอยู่เสมอ เอาใจใส่ในสิ่งที่ทำไม่เอาใจไปคิดในเรื่องอื่น วิมังสา คือ การคิดไตร่ตรองเกี่ยวกับงานที่ทำ ใช้สติปัญญาคิดใคร่ครวญข้อดีข้อเสีย และปรับแก้อย่างมีเหตุผล^{๑๒}

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้ให้คำแปลของอริยาบท ๔ ไว้ ๒ ทาง คือ หนึ่ง แปลว่า ข้อปฏิบัติ ที่ให้รู้ฤทธิ์ (Basic of Psychic Power) อีกอย่างหนึ่งแปลว่า ข้อปฏิบัติที่ให้บรรลุถึงความสำเร็จ (Low of Success) และสุชีพ ปุญญานุภาพ ได้ให้ความหมายอริยาบท ๔ ไว้อีกว่า เป็นคุณให้บรรลุความสำเร็จ ๔ อย่าง ได้แก่ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะความเพียร จิตตะ เอาใจใส่ วิมังสา ใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวน^{๑๓}

บุญมี แท่นแก้ว กล่าวว่า ตามหลักพุทธศาสนากล่าวไว้ว่าผู้หวังความเจริญควรปฏิบัติใน ธรรมอันเป็นเครื่องนำไปสู่ความเจริญ หรือสำเร็จตามความประสงค์ หมายความว่าเมื่อต้องการความเจริญก้าวหน้าต้องสร้างเหตุผลเพื่อให้เกิดผลนั้น ๆ เพราะผลย่อมมาจากเหตุ การสร้างเหตุจนถึงแม้จะ ยากยิ่งเพียงใด หากใช้คุณธรรมเข้าสนับสนุนแล้วจะสำเร็จตามความประสงค์ได้ คุณธรรมที่จะช่วยให้สำเร็จหรือความเจริญก้าวหน้าดังประสงค์ คือ อริยาบท ๔^{๑๔}

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย กล่าวว่า อริยาบท ๔ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่ มุ่งหมาย หรือ หนทางแห่งการดำเนินชีวิตไปสู่ความสำเร็จ ความถูกต้อง และการเข้าถึงประโยชน์สุข

^{๑๒} จารุมาศ เรื่องสุวรรณ, พันเอก, “การสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างตามหลักอริยาบท ๔ ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการทองทัพบก”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๕.

^{๑๓} สุชีพ ปุญญานุภาพ, **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๙.

^{๑๔} บุญมี แท่นแก้ว, **จริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๔๒.

นอกจากนี้ อธิปไตยยังเป็นธรรมที่อนุโลมได้ว่า มีจุดมุ่งหมายเพื่อความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่การงานของบุคคล เช่น ประสบความสำเร็จทางการเรียน การประกอบอาชีพการดำรงชีวิต เป็นต้น^{๑๕}

ปริญญ์ จงวัฒนา กล่าวว่า อธิปไตย ๔ คือ คุณธรรม ๔ ประการที่เป็นฐานนำไปสู่ความสำเร็จ ดังนี้

๑. ฉันทะ ความพอใจ ความพึงใจที่จะกระทำกิจใด ๆ เพื่อที่ได้รับผลสำเร็จตามปรารถนา

๒. วิริยะ ความเพียร คือ มีความขยันหมั่น เพียรที่จะกระทำกิจใด ๆ ที่ได้ตั้งปรารถนาไว้แล้ว และได้มีความพอใจ พึงใจ กระทำแล้วให้สำเร็จลุล่วงตามปรารถนา

๓. จิตตะ จิตจดจ่อ คือ มีสติ มีสมาธิ ในการที่จะกระทำกิจใด ๆ ที่ตั้งปรารถนาไว้แล้วได้ มีความพอใจ พึงใจก่อกิจกรรมนั้นแล้วได้ใช้ความเพียรพยายามแล้ว ก็ต้องใช้กำลังใจ กำลังความคิด กำลังสติปัญญา และสมาธิ ไม่หันเหไปทางอื่น การกระทำกิจนั้น ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามปรารถนา

๔. วิมังสา ความไตร่ตรอง ทดสอบ ทดลอง พินิจพิจารณา เมื่อกระทำสิ่งใด ๆ แล้วย่อมประสบปัญหา ใหญ่บ้าง เล็กบ้าง ก็ต้องใช้การใคร่ครวญพิจารณาถึงปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้นด้วยอุบายปัญญา ตั้งข้อสมมติฐานเป็นเหตุ เพื่อที่จะหาปัจจัยองค์ประกอบในสิ่งที่ตนรู้มาเป็นข้อเปรียบเทียบเชิงกระทบ เพื่อที่จะสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ และทำการทดสอบทดลอง สามารถให้ผลได้จริงตามที่ตั้งข้อสมมติหรือไม่ กระทำซ้ำแล้วซ้ำอีกจนมีความแน่ใจ จนสามารถประสบกับความสำเร็จได้ตามปรารถนาตั้งใจ^{๑๖}

๒.๑.๒ ความสำคัญของหลักอธิปไตย ๔

พระธรรมปิฎก ให้ความสำคัญของหลักอธิปไตย ๔ ว่า อธิปไตย ๔ นี้ มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และเป็นปัจจัยสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ความพอใจอย่างเดียวก็ไม่สามารถสร้างผลแห่งความสำเร็จของการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องมีความพอใจแล้วพยายามขวนขวายหาความรู้บ่อย ๆ โดยไม่เลิกกลางคัน มีความเพียร พิจารณาหาข้อบกพร่องในการเรียน แล้วปฏิบัติสิ่งที่เกื้อกูลต่อการเรียน ลด เลิก สิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อการเรียน เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนของตน^{๑๗}

^{๑๕} สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ผศ.ดร., “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์”, สารนิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๓๘ .

^{๑๖} ปริญญ์ จงวัฒนา, พุทธธรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพ, (กรุงเทพมหานคร: บจก. ศิลป์สยามบรรจุกุภัณฑ์และการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔๔-๑๔๕.

^{๑๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๙๓.

ปิ่น มุทุกันต์ พ.อ. ปัญหาหรืออุปสรรคที่จะขัดขวางให้การทำงานนั้นล้มเหลวหรือไม่ ประสบความสำเร็จมีหลายทางคือ เกิดจากตัวเองก็มี เกิดจากการเหตุการณ์แวดล้อมก็มี เกิดจากเนื้องานที่ทำนั้นเองก็มี แต่อุปสรรคที่สำคัญอย่างยิ่งที่เกิดจากตัวเราที่ทำงานให้ล้มเหลวมี ๔ อย่าง คือ ความเบื่อหน่าย ความเกียจคร้าน ความทอดธุระ ความโง่เขลา ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงสอนวิธีการทำงานให้มี ๔ ข้อ เรียกว่า อิทธิบาท แปลว่าทางแห่งความสำเร็จ คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ ความใส่ใจ วิมังสา ความคิดค้น ถ้ามีอิทธิบาท ๔ นี้ครบแล้ว ย่อมบรรลุถึงความสำเร็จได้ สมประสงค์หากสิ่งนั้นไม่เหลือวิสัย^{๑๘}

ปิ่น มุทุกันต์ ปัญหาหรืออุปสรรคที่จะขัดขวางให้การทำงานนั้น ไม่ประสบความสำเร็จมีหลายทางคือ เกิดจากตัวเองก็มี เกิดจากเหตุการณ์แวดล้อมก็มี เกิดจากเนื้องานที่ทำนั้นเองก็มี แต่อุปสรรคที่สำคัญอย่างยิ่งที่เกิดจากตัวเราที่ทำงานไม่สำเร็จ มี ๔ อย่าง คือ ความเบื่อหน่าย ความเกียจคร้าน ความทอดธุระ ความโง่เขลา ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงสอนวิธีการทำงานให้มี ๔ ข้อ เรียกว่า อิทธิบาท แปลว่าทางแห่งความสำเร็จ คือฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ ความใส่ใจ วิมังสา ความคิดค้น ถ้ามีอิทธิบาท ๔ นี้ครบแล้ว ย่อมบรรลุถึงความสำเร็จได้สมประสงค์หากสิ่งนั้นไม่เหลือวิสัย^{๑๙}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวว่า อิทธิบาท ๔ นอกจากจะเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในงานที่ทำแล้ว อิทธิบาทยังเป็นอายุวัฒนธรรมคือ ธรรมเป็นเหตุให้คนมีอายุยืนยาวอีกด้วย ดังที่มีพุทธดำรัสรับรองไว้ในมหาปรินิพพานสูตรว่า “ยสฺส กสฺสจฺจ อานนท จตฺตาโร อิทธิปาธา” เป็นต้น แปลความว่า “อานนท อิทธิบาท ๔ บุคคลใดเจริญ ทำให้มาก ทำให้เป็นดุจยาน ทำให้เป็นพื้นฐานตั้งไว้ อบรม เริ่มไว้ดีแล้ว บุคคลนั้นเมื่อปรารถนา ก็พึงดำรงชีวิตอยู่ตลอดกับหรือเกินกว่ากับ” พระอรรถกถาจารย์อธิบายว่า การเจริญอิทธิบาททำให้คนมีชีวิตอยู่ตลอดอายุกับ หมายถึงมีชีวิตอยู่ได้จนครบเกณฑ์อายุขัยประมาณได้ ๑๐๐ ปีหรือมากกว่านั้น^{๒๐}

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา พรรณนาไว้ว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเพราะมีการวางเงื่อนไข และการที่พฤติกรรมใดจะมีความเข้มข้นรุนแรงนั้น มิใช่เป็นเพราะรางวัล หรือการเสริมแรงอย่างเดียว แต่เป็นเพราะการเชื่อมโยงเกี่ยวพันกับสิ่งเร้า คือ สิ่งกระตุ้นให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้ มี

^{๑๘} ปิ่น มุทุกันต์ พ.อ., **ปฏิบัติตามธรรมะประสบความสำเร็จ**, (กรุงเทพมหานคร: มงคลสาร, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐.

^{๑๙} ปิ่น มุทุกันต์, พ.อ. **มงคลชีวิตภาค ๒**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐.

^{๒๐} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “อิทธิปาทกถา” **พุทธจักร**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐.

อิทธิบาทสมบูรณ์ก็เพราะสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกที่ทำให้นักเรียนมีแรงกระตุ้นที่จะเรียนรู้ มีสิ่งกระตุ้นที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ แรงจูงใจที่อยากจะเรียนภาษา ทางพระพุทธศาสนาว่า ฉันทะ ความพอใจหรือความต้องการ มีความสัมพันธ์กับความเพียรพยายาม (วิริยะ) สนใจในการเรียนรู้โดยมิเห็นแก่ความ ยากลำบาก คือ ตั้งใจเรียนรู้ (จิตตะ) และ การหาวิธีการหรือการพิจารณา (วิมังสา) สิ่งที่เกี่ยวข้องต่อการเรียน ละสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องต่อการเรียน ทำให้ตนเองประสบความสำเร็จการศึกษาได้เพราะมีสิ่งเร้า^{๒๑}

วัตสันต์ (Watson อ้างอิงจาก พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเพราะมีการวางเงื่อนไข และการที่พฤติกรรมใดจะมีความเข้มข้นรุนแรงนั้น มิใช่เป็นเพราะรางวัล หรือการเสริมแรงอย่างเดียวแต่เป็นเพราะการเชื่อมโยงเกี่ยวพันกับสิ่งเร้า คือ สิ่งทีกระตุ้นให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้ มีอิทธิบาทสมบูรณ์ก็เพราะสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกที่ทำให้นักเรียนมีแรงกระตุ้นที่จะเรียนรู้ มีสิ่งกระตุ้นที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ แรงจูงใจที่อยากจะเรียน ภาษาทางพระพุทธศาสนาว่า ฉันทะ ความพอใจหรือความต้องการ มีความสัมพันธ์กับความเพียรพยายาม (วิริยะ) สนใจในการเรียนรู้โดยมิเห็นแก่ความยากลำบาก คือ ตั้งใจเรียนรู้ (จิตตะ) และการหาวิธีการหรือการพิจารณา (วิมังสา) สิ่งที่เกี่ยวข้องต่อการเรียน ละสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องต่อการเรียน ทำให้ตนเองประสบความสำเร็จการศึกษาได้เพราะมีสิ่งเร้า^{๒๒}

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย ได้เขียนไว้ว่า อิทธิบาท ๔ มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ก็เพราะว่า การฝึกหัดคนให้มีคุณธรรมตามหลักอิทธิบาท ๔ นี้จัดเป็นการใช้ปัญญาในการพิจารณาหาเหตุผลและกระบวนการทำงาน โดยวิมังสาเป็นผลของจิตตะ คือเมื่อตรวจตราดูแล้วเห็นว่า การทำงานของตนยังบกพร่องอยู่หรือผิดวัตถุประสงค์ อีกอย่างหนึ่งคือพิจารณาหาเหตุผลในการทำงานตามขั้นตอน งานที่ลงมือทำแล้วนั้นได้ผลเป็นขั้น ๆ อย่างไร เป็นการทบทวนผลว่าเป็นที่พึงปรารถนาหรือไม่ ถ้าได้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจหรือได้ผลที่ไม่พึงปรารถนา ก็จัดการแก้ไขหรือปรับปรุงตามกระบวนการอิทธิบาท ๔ นั้น^{๒๓}

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่า ความสำคัญของอิทธิบาท ๔ ว่า มีความสำคัญต่อการเรียนการศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะถ้าขาดหลักอิทธิบาท ๔ แล้ว ย่อมทำให้บุคคลนั้นไม่ประสบความสำเร็จในการเรียน เพราะอิทธิบาท ๔ จะทำให้บุคคลที่นำไปปฏิบัตินั้น เกิดสร้างความสำเร็จใน

^{๒๑} พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา, **พฤติกรรมกลุ่ม**, (กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๒), หน้า ๙๒.

^{๒๒} พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา, **จิตวิทยาการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๔), หน้า ๕๔.

^{๒๓} สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์”, **สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๓๙.

หน้าที่การงานของตน พร้อมทั้งมีความขยันหมั่นเพียร เอาใจใส่ในหน้าที่ของตน และกลับมาทบทวน ไตร่ตรองหาข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น แล้วจึงนำข้อผิดพลาดนั้นไปแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นไป

๒.๑.๓ ลักษณะของหลักอิทธิบาท ๔

ลักษณะของอิทธิบาท ๔ เป็นคุณธรรมที่มีความสัมพันธ์และมีผลต่อกัน หมายความว่าผู้ที่ปฏิบัติงานหรือหน้าที่โดยที่มีคุณธรรมด้านใดด้านหนึ่งเด่นหรือสูงมาก จะส่งผลให้คุณธรรมด้านอื่น ๆ สูงตามไปด้วย

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่าอิทธิบาท ๔ คือความจริงที่ เกื้อหนุนกัน และมักมาด้วยกัน^{๒๔} เช่นเกิดฉันทะ มีใจรักแล้วก็ทำให้พากเพียร เมื่อพากเพียร ก็เอาใจใส่อยู่เสมอ และเปิดช่องให้ใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง แต่ที่แยกพิจารณาแต่ละข้อ ก็ด้วยถือเอาภาวะที่เด่นเป็นใหญ่เป็นตัวนำ เป็นตัวชักจูงข้ออื่น ๆ ในแต่ละกรณี เช่น เมื่อฟังธรรมด้วยกัน คนหนึ่งชอบศึกษาธรรม ฟังด้วยความรักความพอใจในธรรมอยากรู้ อยากเข้าใจในธรรมให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป จึงฟังด้วยจิตแน่วแน่ ก็มีฉันทะเป็นตัวเด่นชักนำสมาธิและกุศลธรรมข้ออื่น ๆ อีกคนหนึ่งมีนิสัยหรือความรู้สึกเกิดขึ้นในขณะนั้นว่า เมื่อพบอะไรที่ฟังทำก็ต้องสู้ต้องเอาชนะ ต้องเข้าเผชิญและทำให้สำเร็จ จึงฟังด้วยความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ท้าทาย จะต้องพยายามเข้าใจให้ได้ ก็มีวิริยะเป็นธรรมเด่น อีกคนหนึ่งมีนิสัยเอาใจใส่รับผิดชอบไม่ว่าอะไรที่ตนเกี่ยวข้องก็ต้องใส่ใจเอาจิตจดจ่อติดตาม จึงตั้งใจฟังเอาจิตติดตามเนื้อความไป ก็มีจิตตะเป็นใหญ่ อีกคนหนึ่งคิดจะตรวจสอบว่าธรรมที่แสดงนั้นเป็นจริงหรือไม่ ดีหรือไม่ หรือจะค้นหาเหตุผลในธรรมที่ฟัง ฟังไปก็คิดใคร่ครวญพิจารณาสอบสวนไป ใจจึงแน่วแน่อยู่มากกับธรรมที่ฟัง ก็มีวิมังสาเป็นใหญ่ ด้วยเหตุนี้บางแห่ง บางท่านจึงเรียกอิทธิบาท ๔ นี้ว่า เป็นอธิปัตติ หรืออธิปไตย ๔ โดยกำหนดเอาภาวะที่เป็นใหญ่ เป็นหัวหน้า ในกรณีนั้น ๆ ด้วยเหตุนี้ลักษณะคุณธรรมอิทธิบาท ๔ ของแต่ละบุคคลจึงมีลักษณะเด่นหรือสูงในแต่ละด้านแตกต่างกันได้ และอาจมีคุณธรรมเป็นลักษณะเด่นหรือสูงมากกว่าหนึ่งด้านก็ได้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้กล่าวถึงลักษณะของอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย

๑. ฉันทะ ความพอใจในสิ่งที่ทำ
๒. วิริยะ ความพากเพียร ไม่ท้อถอยในสิ่งที่ทำ
๓. จิตตะ ความเอาใจใส่จดจ่อต่อสิ่งที่ทำ
๔. วิมังสา ความไตร่ตรองในสิ่งที่ทำไปแล้ว

แบ่ง ตามพฤติกรรมของมนุษย์ไว้ ๔ ประการ ดังนี้

^{๒๔} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม, ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๘๔๕-๘๔๖.

๑. ความรู้ในด้านอิทธิบาท ๔ ถือว่า เป็นลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งใช้เป็นหลักธรรม นำไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนนักศึกษาให้เหมาะสมตามหลักจริยธรรมหลักจริยธรรมนั้น เป็นข้อปฏิบัติที่นักศึกษาจะเลือกหลักธรรมไปใช้ประกอบในการศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้เกิดผลสำเร็จมี ประสิทธิภาพสูง

๒. นักเรียนนักศึกษามีความรู้สึกรู้สึกมั่นใจที่จะนำเอาหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาศึกษาเล่าเรียน โดยหลักธรรมดังกล่าวนี้หากนำไปใช้ในการศึกษาดังกล่าวแล้วจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ก็น้อยเพียงใดนั้น ต้องขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของนักศึกษาจะต้องสอดคล้องกับหลักอิทธิบาท ๔ ขอบข่ายของหลักอิทธิบาทมีความหมายกว้างขวาง นักเรียนนักศึกษาต้องมีวิจรรณญาณ และปัญหาหาเหตุผลกลั่นกรองที่จะนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียน เป็นกรณีซึ่งจะบอกถึง ความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนตามเป้าหมายที่ตนเองกำหนดไว้

๓. เหตุผลทางจริยธรรมก็เป็นส่วนประกอบอีกอย่างหนึ่งในการนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ ในการศึกษาเล่าเรียน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพสูงสุด จริยธรรมเป็นเครื่องจูงใจ และเป็นปัจจัยที่จะผลักดันให้นักเรียนนักศึกษาได้นำหลักอิทธิบาท ๔ ไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาเล่าเรียน อย่างถูกต้องและเหมาะสม

๔ พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ก็เป็นสิ่งที่สำคัญเช่นเดียวกัน ที่จะทำให้นักศึกษามีความนิยม ชมชอบที่จะนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปประกอบใช้ในการศึกษาเล่าเรียน จริยธรรมเชิงพฤติกรรมก็เป็น ค่านิยมในการศึกษาที่จะทำให้นักศึกษานิยมชอบพอใจ มีความเพียร มีจิตมั่น มีการไตร่ตรอง ในการศึกษาเล่าเรียนเป็นอย่างดีเลิศ การศึกษาหลักธรรมจริยธรรมเป็นองค์ประกอบในการเลือกสรรหลักอิทธิบาท ๔ จะทำให้ทราบว่าบุคคลมีพฤติกรรมเหมาะสมที่จะนำหลักอิทธิบาท ๔ เป็นเครื่องมือในการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนนักศึกษา ถ้านักเรียนนักศึกษาดำรงหลักจริยธรรมก็จะมีหลักเกณฑ์ในการนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียน หลักจริยธรรมและอิทธิบาท ๔ จะต้องใช้ควบคู่กันไปเสมอ มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด วิถีทางในการนำเอาหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ปฏิบัติจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องอาศัยหลักจริยธรรมเป็นข้อนำทาง^{๒๕}

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่าลักษณะของอิทธิบาท ๔ ได้ว่า ลักษณะของอิทธิบาท ๔ นั้น จะมีความสอดคล้องกัน คือ เมื่อมีฉันทะ พอใจที่จะเรียนแล้ว วิริยะจะเกิดความเพียรพยายามขึ้น จิตตะหวังที่จะเรียนให้ได้ผลดีตามที่ตนเองปรารถนา เมื่อขณะที่เรียนก็มีความเอาใจใส่เชื่อฟังตามที่ครูสอน ไม่หยอกล้อเพื่อเล่น ไม่ละทิ้งงานที่ได้รับมอบหมายจากครู เมื่อส่งครูแล้วเห็นความบกพร่องหรือ

^{๒๕} ดวงเดือน พันธุมนาวัน, **ต้นไม้อจริยธรรม: การวิจัยและการพัฒนาบุคคล**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๒-๔.

ผิดพลาดเกิดขึ้นก่อพิจารณาหาข้อผิดพลาดนั้น แล้วก็เกิดวิม้งสาคือแก้ไขเพื่อที่จะทำให้นั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

๒.๑.๔ การเรียนอย่างมีประสิทธิภาพด้วยอิทธิบาท ๔

อิทธิบาท ๔ เป็นแนวทางการเรียน การทำงาน ให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ได้ทรงสดับไว้อย่างแยบคาย อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิม้งสา ซึ่งใคร ๆ ก็ท่องได้ จำได้ แต่จะมีสักกี่คนที่ปฏิบัติได้ครบกระบวนการทั้ง ๔ ข้อ อันเป็น ๔ ขั้นตอนต่อเนื่องหนุนเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ ด้วยว่ามันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันทั้ง ๔ ข้อ จึงจะทำให้ เราประสบผลสำเร็จในชีวิตและการงานได้ตามความมุ่งหวัง ดังต่อไปนี้

๑) ฉันทะ คือ การมีใจรักในสิ่งที่ทำ ใจที่รักอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ จึงจะเกิดผลจริงตามควร เราคงเคยได้ยินคำว่า “ขอฉันตามติจากประชุม” บ่อย ๆ หรือ “มีฉันทะร่วมกัน” ก่อนเลิกการประชุมบางอันเป็นเหมือนสัญญาระหว่างกันว่าจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ร่วมกันหรือละ เว้นบางสิ่งร่วมกัน ซึ่งความเข้าใจในข้อนี้คิดว่าถูกเพียงครั้งเดียว เพราะความหมายของ “ฉันทะ” นั้น ไม่ใช่แปลว่าเป็นสัญญาภาษากระดาศหรือสัญญาที่ให้ไว้กับมวลหมู่สมาชิกเท่านั้น หากแต่เป็นสัญญา ใจและเป็นใจที่ผูกพัน เป็นใจที่ศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งนั้นอยู่เต็มเปี่ยม จึงจะเกิดความเพียรตามมา เปรียบได้กับนักวิจัยที่ศรัทธาและเชื่อมั่นในแนวคิดแนวปฏิบัติของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งอาจมีมาก น้อยต่างกัน คงไม่มีใครบอกได้นอกจากตัวนักวิจัยเองและผลของงานที่เกิดขึ้นจริงเป็นที่ประจักษ์ต่อ สาธารณะชน การมีใจรัก ถือว่าสำคัญมาก ไม่ใช่ทำใจให้รักเพื่ออะไรสักอย่าง หรือ ห้ามใจไม่ให้รักมัน ก็ยากยิ่งพอ ๆ กัน เพราะรักดังกล่าวไม่ได้เกิดจากความรักความศรัทธาของเราจริง ๆ ขึ้นทำไปก็มีแต่จะ ทุกข์ทรมานแม้จะได้บางสิ่งที่มุ่งหวังแล้วก็ตาม ประการสำคัญเป็นการแอบแฝงมาจากความคิดอื่น ศรัทธาอื่นหรือความเป็นอื่นที่เราพยายามหาเหตุและผลมาอธิบายว่า มันคือสิ่งเดียวกันเพื่อให้สามารถดำเนินไปได้หรือเพื่อให้ตัวเองสบายใจที่สุด แต่ถ้าเรามีใจศรัทธาอันแรงกล้าแล้ว พลังสร้างสรรค์ก็จะ บังเกิดขึ้นกับเราอย่างมหัศจรรย์ทีเดียว

เราจะสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นได้อย่างไร พระพุทธองค์เคยสอนไว้ว่า มนุษย์เราต้องเลือกที่จะศรัทธาบางอย่างและหมั่นตรวจสอบศรัทธาของตัวเองว่าดีต่อตัวเองและดีต่อผู้อื่นอันรวมถึงสังคมโดยรวมหรือไม่ เมื่อดีทั้งสองอย่างก็จงมุ่งมั่นที่จะทำด้วยความตั้งใจ และหากไม่ดีก็จงเปลี่ยนแปลงศรัทธาเสียใหม่ ซึ่งเราต้องเลือก ไม่เช่นนั้นเราจะกลายเป็นคนที่สับสนไม่มีแก่นสารและเป็นคนไร้ราก

ในที่สุด เมื่อเป็นคนไม่มีแก่นสารก็就会被ชักชวนไปในทางที่ไม่ดีได้ง่ายนั่นเอง หากจะฝึกฝนตนเอง อาจ เริ่มจากการตั้งคำถามกับตัวเองว่าเราศรัทธาอะไรอยู่ เพราะคนเราเมื่อศรัทธาอะไร ก็จะได้พบกับสิ่งนั้น เข้าถึงสิ่งนั้น ศรัทธาในเทคโนโลยีเราก็จะเข้าถึงเทคโนโลยี ศรัทธาต่อชาวบ้านเราก็จะเข้าถึงชาวบ้าน ศรัทธาต่อวัตถุก็จะเข้าถึงวัตถุ ศรัทธาต่อลาภยศสรรเสริญก็จะเข้าถึงลาภถึงยศ

เข้าถึงตำแหน่ง ศรัทธา ต่อความรู้ก็จะเข้าถึงความรู้ หรือศรัทธาต่อหลักธรรมก็จะเข้าถึงธรรม หรือไม่ ศรัทธาอะไรเลยก็ไม่ เข้าถึงก็ไม่เข้าถึงอะไรเลย เพราะความศรัทธานำมาซึ่งมุ่งมั่นทุ่มเทเพื่อทำทุกอย่าง ให้ได้มาซึ่งสิ่งที่เรา ศรัทธานั้นเอง ขณะเดียวกันก็ลองตรวจสอบตัวเองดูว่าสิ่งที่เราศรัทธากับสิ่งที่ องค์กรของเราศรัทธานั้น ตรงกันหรือไม่ หากตรงกันก็เรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงตนหรือไม่ตรงกันก็ เรียนรู้ที่จะให้โอกาสตัวเอง ไปสู่แห่งที่ที่เหมาะสมกว่า

๒) วิริยะ คือ ความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำ ให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้นเรื่องนั้น ถ้าหากกระทำก็จะทำจนเชี่ยวชาญจนเป็นผู้รู้ ถ้าหากศึกษาก็จะ ศึกษาให้รู้จนถึงรากเหง้าของเรื่องราวต่างๆ ดังนั้น คำว่า “วิริยะ” จึงหมายถึงความเพียรพยายามอย่าง สูงที่จะทำตามฉันทะหรือศรัทธาของตัวเอง หากเราไม่มีความเพียรแล้วก่อนอนุมานได้ว่าเรามีฉันทะ หลอก ๆ หรือศรัทธาหลอก ๆ ทั้งโกหกตัวเองและหลอกผู้อื่น เพื่ออะไรนั้น ผลงานที่เขาทำจะชี้ชัด ออกมาเองว่าทำเพื่ออะไร ดังนั้น นักวิจัยท้องถิ่น จึงต้องมีใจที่รักต่อคนท้องถิ่นและรักต่อการทำงาน วิจัยเพื่อแก้ปัญหาคนท้องถิ่น อันเป็นศรัทธาสูงสุด หากไม่เป็นเช่นนั้น ก็ได้แต่เพียงศรัทธาปากเปล่าที่ ไร้แม้เงาของความมุ่งมั่นและทุ่มเท หากแต่มีศรัทธาอื่นให้ครุ่นคิดและกระทำอยู่ วิริยะนี้มาคู่กับความ อุดหนุนอดกลั้น เป็นความรู้สึกล้มไม่ย่อท้อต่อปัญหาและความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง โดยมี ศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นำใจ และเตือนใจ ความอดทนเป็นเครื่องมือสำหรับคนใจเย็นและ ใจงามด้วย ไม่ใช่ฆาตกรผู้ดุนรบเร้าและรุ่มร้อน เพราะมันจะทำให้มีโอกาสผิดพลาดได้ง่าย หรือสูญเสีย ความอดทนในที่สุด ดังนั้น ความวิริยะอุสาหะ จึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่หาญกล้าและท้าวทำต่อ อุปสรรคใดๆทั้งมวล ความวิริยะมันเกิดจากอะไร เกิดจากศรัทธาหรือฉันทะนั้นเอง และเป็นศรัทธาที่ มั่นคงด้วยไม่ว่าจะมีอุปสรรคใด ๆ มากกระทบก็ตามก็จะไม่เปลี่ยนแปลง แต่อาจปล่อยวางหรือวางเฉย ในบางเวลาบางสถานการณ์บ้าง เพื่อรอสถานะที่เหมาะสมกว่า ความวิริยะไม่ใช่ความดุดันอย่างเอา เป็นเอาตายหรือต้องให้ได้เสมอ แต่มันคือความยับยั้งและเลือกที่จะทำบางอย่างเพื่อรักษาศรัทธาไว้ หรือ เพื่อรอวาระที่เหมาะสมอันหมายถึงการบรรลุผลแห่งศรัทธา ถ้าจะฝึกฝนเรื่องความวิริยะแล้วคง ต้อง เริ่มจากความคิดที่ว่า ต้องหมั่นฝึกฝนตนเองบ่อย ๆ หมั่นทำหมั่นคิดหมั่นเขียนหมั่นนำเสนอและ อย่างชี้ เกียง อย่างกลัวความผิดพลาดและจงกล้าแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อความล้มเหลวของ ตัวเอง อย่าท้อต่องานหนักและงานมากให้คิดว่าทำมากรู้มากเก่งมากขึ้น อย่าบ่นว่าไม่มีเวลาเพราะ เวลาไม่มีเท่าเดิม

๓) จิตตะ คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรักใคร่ตาม คำนึงยิ่งใหญ่มาปัจจุบัน สังคมซับซ้อน มีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย แต่ละคนมีภาระหน้าที่ ที่ต้องทำ มากมาย ไม่รู้จะทำอะไรก่อน เวลาอ่านหนังสือก็คิดถึงงานที่รับผิดชอบ เวลาอ่านทำงานก็คิดว่าต้อง อ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวสอบ ไม่สามารถมีจิตจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นาน ผลคือ ทำอะไรก็ไม่ดี สักอย่างทำผิด ๆ ถูก ๆ อยู่อย่างนั้น แต่ถ้าเรามีใจที่จดจ่อต่อสิ่งที่เราคิดเราทำและรับผิดชอบแล้ว ไม่

ว่าจะ เป็นการเรียนหรือการงานก็ตาม ทุกอย่างก็จะดีขึ้นเอง เราก็จะมีความรอบรู้มากขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยใจที่จดจ่อตั้งมั่นและใฝ่เรียนรู้ของเรา เมื่อมีความรอบรู้มากขึ้นก็จะเกิดความรู้รอบคอบตามมา เมื่อมีความ รอบคอบแล้วการตัดสินใจทำอะไรก็จะเกิดความผิดพลาดน้อยตามไปด้วย ความรอบคอบจะเกิดขึ้น ไม่ได้เลยหากไม่รอบรู้ ดังนั้น การที่คนจะรอบรู้ได้นั้น ต้องหมั่นศึกษาเรียนรู้อยู่เป็นเนืองนิจ ติดตาม ข่าวสารบ้านเมืองสม่ำเสมอ ต้องอ่านหนังสืออย่าให้ขาดและหลากหลายโดยไม่ยึดติดกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ประการสำคัญต้องฝึกตั้งคำถามกับตัวเองกับเรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นรอบตัวเราพร้อมกับ ค้นหา คำตอบให้ได้ การฝึกสนทนากับผู้รู้บ่อย ๆ ก็เป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งเมื่อเราทำได้อย่างนี้แล้ว เราก็จะเป็นผู้ที่ เข้าใกล้ความรู้ไปโดยปริยาย เมื่อเราเข้าใกล้ความรู้แล้ว ก็ไม่ใช่เรื่องยากที่จะ วิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อแท้ของเรื่องราวนั้น ๆ ออกมาสู่การตัดสินใจของหมู่คณะหรือแม้แต่เรื่องส่วนตัวของเราเอง ดังนั้น ความรอบคอบจึงแฝงไปด้วยความรู้ตามสภาพจริงของมัน อันเป็นแนวปฏิบัติที่คนรุ่น ใหม่ต้องสร้างให้เกิดเป็นนิสัยแก่ตนเอง ความรอบคอบนอกจากจะดำรงอยู่คู่กับความรอบรู้แล้ว ยังต้องอาศัยความตั้งมั่นเป็นเครื่องเตือนสติด้วย ถึงจะสามารถใช้จิตของเราพิจารณา และตรึกตรอง ในเนื้อแท้ของสิ่งต่าง ๆ นั้นได้อย่างเหมาะสม เพราะความตั้งมั่นตามแบบอย่างของ คุณธรรมตามหลัก ศาสนาและจริยธรรมของสังคมนั้นเป็นสิ่งเดียวที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุข

๔) วิมิงสา คือ การทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา อันเกิดจากการมีใจรัก (ฉันทะ) แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้วิจยญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ จึงนำไปสู่การทบทวนตัวเอง และทบทวนองค์กรหรือทบทวนขบวนการ ทบทวนในสิ่งที่ได้คิดสิ่งได้ทำผ่านมามีเกิดผลดีผลเสียอย่างไร ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเราเองและเป็นเรื่องที่เราคิดร่วมกับคนอื่น เพื่อปรับปรุงปรับแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น การทบทวนเรื่องราวจากภายในของตัวเราเองเป็นสิ่งสำคัญมากในยุคปัจจุบันที่ผู้คนเริ่มสับสนวุ่นวายอย่างเข้มข้น ทบทวนความคิดเพื่อตรวจสอบความคิด และการกระทำของเราว่าเราคิดหรือทำจากความคิดอะไร พร้อมกับถามตัวเองว่าเราคิดอย่างนั้นเพื่ออะไร เราทำสิ่งนี้เพื่ออะไร เพื่อความสุขของตัวเองหรือเพื่อความสุขของสังคม ฯลฯ ซึ่งจะทำให้เรารู้ว่าเราควรจะทำอยู่ ณ จุดไหนของสังคมหรือเปลี่ยนแปลงตนอย่างไรไปสู่การสร้างสรรค์ตนเองและสังคมที่งดงาม ในการวิจยและการพัฒนานั้นเรามักจะใช้คำว่า “สรุปบทเรียน” เป็นการสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อดูว่าสิ่งที่คิดและทำมานั้นมันดำเนินไปในแนวทางที่วาดหวังหรือไม่ หรือว่าคิดไว้อย่างทำอีกอย่าง หรือคิดไว้แต่ไม่ได้ทำเลย หรือทำไปแล้วแต่ไม่ได้อย่างที่มุ่งหวัง ทั้งนี้จะได้วิเคราะห์ต่อไปว่า ที่มันสำเร็จมันเป็นเพราะอะไร และที่มันล้มเหลวมันเกิดจากอะไร เพื่อที่จะได้หาแนวทางแก้ไขหรือหาทางหลีกเลี่ยงผลเสียที่อาจเกิดขึ้น

การสรุปบทเรียนนั้น คนส่วนใหญ่ยังเข้าใจว่า สรุปเมื่องานเดินทางมาได้ครึ่งทางหรือสิ้นสุดการทำงาน หรืออย่างดีที่สุดมีการทำ แผนงานรายไตรมาส คือทุก ๓ เดือน จึงสรุปบทเรียนครั้ง

หนึ่ง แต่จริง ๆ แล้วการสรุปบทเรียนควรจะ ทำให้อย่างสม่าเสมอ อาจเป็นการพูดคุยกันหลังเสร็จสิ้น การทำกิจกรรมทุกครั้ง หรือหลังเลิกงานแต่ละ วัน หรือใช้วิธีการแบบไม่เป็นทางการ เพื่อสรุปบทเรียน ของแต่ละคนให้ได้มากที่สุด หรือพูดคุยกับ ตัวเองบ้าง การที่เราคุยกับตัวเอง ด้วยสติ ความรู้เนื้อ รู้ตัว จะทำให้เรามองตัวเองชัดเจนขึ้น รู้ว่า ขณะนี้ปัญหาของเราคืออะไร และจะแก้ไขยังไง เพราะ ธรรมชาติของคนเรา สายตาเรามองทอดมอง ออกไปข้างนอก ทำให้ไม่เห็นตัวเองและสิ่งใกล้ตัว ถ้าจะ มองตัวเองต้องส่องกระจก ดังนั้น เราต้องหมั่น ถามตัวเองว่า เรารู้อะไรบ้างไม่รู้อะไรบ้าง เป้าหมาย ชีวิตเราคือ อะไร แล้วเราจะมีวิธีไปถึงจุดนั้นได้ ยังไง คำถามที่ดีหนึ่งคำถาม ดีกว่าคำตอบร้อยคำตอบ ถ้าเราตั้งคำถามกับตัวเอง บ่อย ๆ จิต เราก็คะหาคำตอบให้เราได้ ไม่ เช่นนั้นเราก็มีชีวิตอยู่แบบไม่มี จุดหมายปลายทาง มีแต่ความทุกข์ใจหาทางออก ให้กับชีวิตไม่ได้ หรือ ถ้ามีคนอื่นอยู่ด้วยเราก็คือใจ สร้างเสียงในใจ (inner voice) แต่ว่าวิธีที่ได้ผล คือ ปิดประตูห้องอยู่คนเดียวเงียบแล้วคุยกับตัวเอง ดังๆ หรือจะคุยกับหมากับแมวก็ได้ แต่ช่วงที่ เหมาะสมที่สุดคือช่วงที่รู้สึกว่างและปลอดโปร่งจาก เรื่องราวทั้งปวง ซึ่งควรทำให้เป็นนิสัย

ดังนั้น “อิทธิบาท ๔” จึงมีความหมายกับคนรุ่นใหม่ที่ต้องการจะเดินทางไปไปสู่ ความสำเร็จในชีวิตและการ งาน เพราะหากทำได้ตามกระบวนการแล้ว สังคมความรู้ ชุมชนความรู้ และปัจเจกชนความรู้ คงอยู่ ไม่ไกลเกินฝัน ประการสำคัญ “อิทธิบาท ๔” ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว จากหลักธรรมข้ออื่น ๆ อันเป็น องค์รวมและเชื่อมโยงถึงกัน เพียงแต่อธิบายคนละบทบาทเท่านั้น สิ่ง สำคัญ เราได้ใคร่ครวญในเรื่อง เหล่านี้มาน้อยเพียงใด เพราะ ในโลกปัจจุบัน โลกที่สังคม อวิชชามากจนเกินล้น จึงกลายเป็นโลก ที่ฉาบฉวยและวุ่นวายสูงสุด นั่นแปลว่าเราต้องฝึกฝนตนเอง หลายเท่าตัวเพื่อจะเข้าใจและเข้าถึง หลักธรรมที่ก่อเกิดการพัฒนาที่จุดเริ่มต้นของตนเองอย่าง แท้จริง

๒.๑.๕ การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคมไทยตามหลักอิทธิบาท ๔

สังคมไทยเป็นสังคมเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน สังคมไทยในอดีตเป็นสังคมที่ มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย รักความสงบ อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ และรู้จักช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งกันและกัน มีประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม แต่ในปัจจุบันสิ่งเหล่านี้ได้ลดน้อยลงไป คนไทยให้ ความสำคัญกับวัตถุและความทันสมัยทางด้านเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น ความเสื่อมทางด้านศีลธรรมจึง เกิดขึ้นแพร่หลายทั่วไป ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยเป็นอย่างยิ่งก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย และนับวันปัญหาดังกล่าวยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น สิ่งหนึ่งที่จะช่วยทำให้สังคมไทยมีความสุข และมีสันติสุข คือ คนไทยทุกคนต้องปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ซึ่งการปฏิบัติเป็น พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในสังคมไทยมีดังนี้

๑. การปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีในครอบครัว ครอบครัวประกอบด้วยบุคคลหลัก ๆ คือ บิดามารดาและบุตรธิดา การที่ครอบครัวจะมีความสุข สมาชิกภายในครอบครัวต้องปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีต่อกัน คือ บิดามารดาควรปฏิบัติต่อบุตรโดยเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนให้ทำสิ่งที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรมไม่ให้ประพฤติชั่ว ส่งเสียให้เล่าเรียน สอนมารยาทที่พึงงามในสังคม ไม่หลงโทษโดยใช้ความรุนแรง เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันบุตรพึงปฏิบัติต่อบิดามารดาโดย มีความกตัญญูทักท้วงที่ เลี้ยงดูบิดามารดา ช่วยกิจการของครอบครัว ประพฤติตนเป็นคนดี เป็นต้น นอกจากนี้สามเฒ่าและภรรยาควรปฏิบัติตนให้เหมาะสมต่อกัน โดยยกย่องให้เกียรติซึ่งกันและกัน เคารพและซื่อสัตย์ไม่นอกใจ รู้จักขยันใช้จ่ายอย่างประหยัดมีเหตุผลและมีความเข้าใจกัน

๒. การปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีในโรงเรียน สมาชิกในโรงเรียนประกอบด้วย ครู ลูกศิษย์ เพื่อน ๆ เป็นต้น ซึ่งสมาชิกที่ดีต้องปฏิบัติตนต่อกัน โดยครูมีหน้าที่อบรมสั่งสอนวิชาความรู้ กิริยามารยาทต่าง ๆ ให้แก่ศิษย์ให้เป็นคนเก่ง คนดี นอกจากนี้ยังต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีเมตตา มีความยุติธรรมปฏิบัติต่อลูกศิษย์ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ส่วนลูกศิษย์ควรปฏิบัติต่อครูโดย ประพฤติตนเป็นคนว่านอนสอนง่าย มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ขยันตั้งใจเรียน มีความกตัญญูทักท้วงที่ ไม่ ลบหลู่ดูหมิ่นนอกจากนี้นักเรียนทุกคนควรปฏิบัติต่อกันในฐานะเพื่อนโดยมีน้ำใจเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน มีความรักใคร่สามัคคีซื่อสัตย์ต่อกัน

๓. การปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีในท้องถิ่นการปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีในท้องถิ่น เช่น ให้ความร่วมมือในการรักษาความสะอาด และพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ เสียภาษีให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ติดตามดูแลและตรวจสอบการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ช่วยกันอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกันป้องกันอาชญากรรมภัยจากสารเสพติด

๔. การปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีของประเทศการปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีของประเทศ เช่น ไม่ปฏิบัติตนอันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลอื่น ไม่รวมตัวกันในทางที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีงามของประชาชน ดำรงรักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เสียภาษีอากร และมีส่วนร่วมในหน่วยราชการ หรือ การป้องกันประเทศ เป็นต้น

๒.๑.๖ ความรับผิดชอบต่อครอบครัวตามหลักอิทธิบาท ๔

ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ตามหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง การที่นักเรียนตั้งใจช่วยเหลืองานต่าง ๆ ภายในบ้านเพื่อแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกันตามความสามารถของตน ตามความสมัครใจและพึงพอใจในการกระทำ และรู้จักแสดงความคิดเห็น และปฏิบัติตนเพื่อความสุขและชื่อเสียงของครอบครัว ช่วยแก้ปัญหาการที่สมาชิกไม่เข้าใจกัน ช่วยครอบครัวประหยัดไฟฟ้า น้ำ อาหาร สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน เคารพเชื่อฟังบิดามารดา พึงพอใจในสิ่งที่บิดามารดา อบรมสั่งสอน ในทางที่

ดีที่ควร ช่วยเหลือบิดามารดาในทุกโอกาสที่ทำได้ด้วยความพอใจที่ได้ทำ ใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย พอใจในสิ่งที่ตนเอง มีความเพียรพยายามช่วยเหลือครอบครัวในทุกเรื่อง แบ่งเบาภาระ ของบิดามารดาอยู่เสมอ รู้จักอดออม เก็บหอมรอมริบเพื่ออนาคตของตนเองและครอบครัว กตัญญู รู้คุณของบิดามารดาเพียรพยายามตั้งมั่นในความกตัญญู^{๒๖}

๒.๑.๗ ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔

ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาด้วยความเต็มใจ พึงพอใจ รักษาผลประโยชน์ เกียรติยศชื่อเสียงของสถานศึกษา ช่วยกันรักษาความสะอาดของสถานศึกษา ไม่ขีดเขียนฝาผนังห้องเรียน ห้องน้ำแต่งเครื่องแบบนักเรียนเรียบร้อย ไม่ทะเลาะวิวาทกับนักเรียนโรงเรียนอื่น คอยตักเตือนเพื่อนที่จะหลงผิด อันทำให้โรงเรียนเสียชื่อเสียง เมื่อโรงเรียนต้องการความร่วมมือหรือความช่วยเหลือ ก็เต็มใจให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนตามความสนใจ และความสามารถของตนเพื่อ

สร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน เช่นเป็นนักกีฬา แต่งคำขวัญ เรียงความ นักเรียนแต่งกายและประพฤติ ปฏิบัติตนตามระเบียบข้อบังคับ ของโรงเรียน พอใจที่จะอยู่ในกฎระเบียบอันถูกต้องและดีงามของ โรงเรียน นักเรียน รักและภาคภูมิใจ ในสถาบันการศึกษาของตน เพียรพยายามในการเรียนและตอบ แทนบุญคุณเสมอ^{๒๗}

๒.๑.๘ ความรับผิดชอบต่อสังคมตามหลักอิทธิบาท ๔

ความรับผิดชอบต่อสังคมตามหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง การรู้จักพอใจฐานะและหน้าที่ความรับผิดชอบของตนที่มีต่อสังคมและปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม เพียรพยายามสร้างประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม โดยให้ตระหนักและยอมรับว่าประโยชน์จะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าขาดประโยชน์ส่วนรวมและไม่ละเลยที่จะเสียสละประโยชน์ส่วนตน และกระทำในสิ่งที่จะรักษาหรือยังให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม รักและภาคภูมิใจต่อท้องถิ่นของตนเอง เต็มใจสืบสาน ศิลปวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญา ท้องถิ่นมิให้สูญหาย ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ เข้าร่วมกิจกรรม ทางศาสนาและเผยแผ่หลักธรรมทางศาสนากับชุมชนและท้องถิ่นของนักเรียนเสมอ ร่วมกิจกรรมวันพ่อ วันแม่ พร้อมนำเอาพระราชดำรัส ของพระองค์มาปฏิบัติด้วยความรักและตั้งใจปฏิบัติเมื่อทำผิดต่อจารีตประเพณีของชุมชนหรือและถูกว่ากล่าวตักเตือน พร้อมทั้งจะยอมรับและปรับปรุงแก้ไขตัวเองเสมอ

^{๒๖} กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์, ชุดการสอนการปลูกฝังและการสร้างค่านิยมพื้นฐาน เรื่อง ความรับผิดชอบ, (กรุงเทพมหานคร: จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๖๒-๖๙.

^{๒๗} กรมวิชาการ, ความหมายของความรับผิดชอบ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.sahavicha.com [๑๐ ธ.ค.๒๕๖๐].

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่าความหมายของอิทธิบาท ๔ คือ หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จทั้งในด้านการเรียนและการงานอื่น ๆ ให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตนเองตั้งเป้าหมายเอาไว้ ซึ่งมี ๔ อย่าง คือ ฉันทะ ความรักความพอใจในหน้าที่การงาน การเรียน วิริยะ คือ มีความขยันหมั่นเพียรพยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายนั้นให้เสร็จสมบูรณ์ถูกต้องและทันเวลา จิตตะ คือ เอาใจใส่ในหน้าที่ มีจิตจดจ่ออยู่กับหน้าที่ที่ทำ ไม่คิดฟุ้งซ่านอันเป็นบ่อเกิดให้ทำงานผิดพลาดได้ง่าย และวิมังสา คือ คอยตรวจสอบหาส่วนที่ผิดพลาด แล้วนำมาแก้ไขด้วยสติปัญญาของตน

๒.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔

๒.๒.๑ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของ ดวงเดือน พันธุนาวัน

ดวงเดือน พันธุนาวัน ได้ศึกษาและวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมคนดีและคนเก่งสามารถสรุปออกมาในรูปของทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม ซึ่งวิเคราะห์ได้ว่ามีองค์ประกอบทางจิต เกี่ยวข้องอยู่ ๘ จิตลักษณะ โดยแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ จิตลักษณะที่เป็นพื้นฐานทางจิตใจ ด้านและ ลักษณะที่เป็นสาเหตุทางจิตอีก ๕ ด้านซึ่งมีความเชื่อมโยงกัน เมื่อนำไปประกอบเป็นภาพต้นไม้ จะแบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ ๑) ส่วนดอกและผลไม้บนต้นไม้ม ๒) ส่วนลำต้นของต้นไม้ม ๓) ส่วนรากของต้นไม้ม มีรายละเอียดดังนี้

๑) ส่วนดอกและผลไม้บนต้นไม้ม คือ พฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ที่รวมเข้าเป็นพฤติกรรมของคนดีคนเก่ง พฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมการทำความดีและละเว้นความชั่ว พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ผลที่ออกมาเป็นพฤติกรรมต่าง ๆ ที่น่าปรารถนา มีสาเหตุมาจากสาเหตุทางจิตใจที่เป็นส่วนของต้นไม้ม และลักษณะทางพื้นฐานทางจิตใจที่เป็นส่วนของรากต้นไม้ม

๒) ส่วนลำต้นของต้นไม้ม คือ สาเหตุทางจิตใจของพฤติกรรมประกอบด้วยจิตลักษณะ ๕ ด้านได้แก่

ก. การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม คือ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีระเบียบวินัย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ประเทศชาติมนุษยชาติและหลักการมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

ข. จิตลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน คือ รู้จักคาดการณ์ไกล รู้จักควบคุมตัวเองได้ สามารถอดได้รอได้ มีความภูมิใจในการทำดี แม้จะไม่มีคนอื่นเห็น

ค. ความเชื่ออำนาจในตน คือ เชื่อว่าผลที่เกิดกับตนมาจากการกระทำของตนเอง ไม่ใช่เกิดจากความบังเอิญ หรือโชคเคราะห์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือบุคคลอื่นบันดาลให้

ง. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ คือ มีความมุ่งมั่น ในการที่จะทำงานให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมาย โดยไม่ย่อท้อ

จ. ทักษะคิด คุณธรรม ค่านิยม คือ (ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม หรือ ค่านิยมนั้น ๆ) คือ มองเห็น และเข้าใจในคุณค่า ประโยชน์ ความดีของการปฏิบัติหน้าที่เกิดความพึงพอใจ มีความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

๓. ส่วนรากของต้นไม้ คือ ลักษณะพื้นฐานทางจิตใจของพฤติกรรม ประกอบด้วย จิตลักษณะ ๓ ด้านได้แก่

ก. สติปัญญา คือ ความเฉลียวฉลาดมีการรู้คิดที่เหมาะสมกับอายุเมื่อเป็นผู้ใหญ่ก็มีความสามารถทางความคิดที่เป็นนามธรรมขั้น สูงได้ กล่าวคือ คิดแบบเป็นระบบได้เมื่อเป็นผู้ใหญ่

ข. มีสุขภาพจิตที่ดี ได้แก่ มีความสุขในการทำงาน มีการปรับตัวที่ดี มีความวิตกกังวลน้อยเหมาะสมกับเหตุการณ์ มีอารมณ์มั่นคง มีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมของการทำงาน

ค. มีประสบการณ์ทางสังคมสูง คือ การเข้าใจมนุษย์และสังคม รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ได้รับประสบการณ์อย่างเพียงพอเหมาะสมตามอายุ ถ้าบุคคลมีลักษณะทางจิตใจ ๓ ด้านที่เป็นส่วนรากของต้นไม้ในปริมาณที่สูงเหมาะสมกับอายุ และอยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้าน ทางโรงเรียน และทางสังคมที่เหมาะสม ก็จะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาทางจิตลักษณะทั้ง ๕ ด้านอันเป็นสาเหตุทางจิตใจที่เป็นส่วนลำต้นของต้นไม้ได้

๒.๒.๒. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพค

เพค ได้แบ่งขั้น ของพัฒนาการทางจริยธรรมไว้ ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ไม่มีจริยธรรมอะไรเลยขาดความรู้ ความสำนึกว่าสิ่งใดก็ตามที่ตัวเองกระทำลงไปนั้น มีผลดีหรือผลเสียต่อบุคคลอื่นอย่างไร ผู้มีจริยธรรมอยู่ในขั้นนี้ได้แก่ ทารก ในหมู่เด็กนักเรียนอาจมีอยู่บ้างแต่ก็น้อย

ขั้นที่ ๒ เป็นการกระทำด้วยตนเอง เอาใจใส่ในเรื่องของตนเองว่า ตนเองมีความต้องการอะไรบ้าง ทำตามอารมณ์หรือความพอใจของตนเองฝ่ายเดียวทั้ง ๆ ที่รู้ว่าสิ่งที่ตนพอนั้นคนอื่นไม่พอใจ

ขั้นที่ ๓ เป็นการกระทำตามเพื่อฝูง หรือทำตามแบบแผนที่หมู่คณะเขาปฏิบัติกันโดยไม่ใคร่ไตร่ตรองว่าสิ่งที่ทำนั้นดีหรือเลว เป็นผลเสียแก่บุคคลอื่นไหน

ขั้นที่ ๔ เป็นการกระทำตามระเบียบ แต่ขาดความเข้าใจในเรื่องเหตุผลว่าทำไมต้องทำสิ่งนั้น

ขั้นที่ ๕ เป็นการกระทำอย่างมีเหตุผลและมีสติสัมปชัญญะ ขั้นนี้เป็นขั้นสูงสุด เป็นการปฏิบัติที่เป็นผลดีต่อทุก ๆ คน แม้ว่าบางครั้งจะละเมิดระเบียบแบบแผนหรือผิดไปจากหลักการปฏิบัติตามหมู่คณะก็ตาม^{๒๘}

๒.๓ ทฤษฎีและงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความรับผิดชอบ

๒.๓.๑ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

พุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า ความรับผิดชอบ คือการยอมรับรู้แล้วกระทำตอบสนองด้วยความสมัครใจต่อสิ่งที่ต้องกระทำในฐานะที่เป็นหน้าที่ของตน ไม่ใช่เพียงแค่วินิจฉัยหรือรับอยู่ในใจ^{๒๙}

พระเมธีธรรมาภรณ์ กล่าวถึงความรับผิดชอบว่า เกิดจากความสำนึกมีความตระหนักรู้ในหน้าที่และคิดจะทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ด้วยความเต็มใจ ความรับผิดชอบหมายถึง การแสดงออกถึงความมุ่งมั่น ในการปฏิบัติหน้าที่ของนักเรียน ทั้งในส่วนที่ศึกษาเล่าเรียน ในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมดังต่อไปนี้

๑. เอาใจใส่และเพียรพยายามในการทำงาน
๒. ยอมรับในการกระทำของตนเอง
๓. ช่วยเหลืองานส่วนรวมด้วยความเต็มใจ
๔. รู้จักหน้าที่และทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
๕. ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และรักษาสีทธิของตนเอง
๖. ตรงต่อเวลา
๗. เคารพต่อระเบียบ กฎเกณฑ์
๘. ดูแลรักษาส่วรวมเสมือนเป็นของตน
๙. สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้^{๓๐}

^{๒๘} Peck R.F. & R.J. Harighurst, The Psychology of Character Development, (New York: Wiley, 1960), p.79-80.

^{๒๙} พุทธทาสภิกขุ, การเสริมสร้างจริยธรรมแก่เด็กวัยรุ่น, (กรุงเทพมหานคร: สมชายการพิมพ์, ๒๕๒๑), หน้า ๓๗๖.

^{๓๐} พระเมธีธรรมาภรณ์, (ประยูร ธมมจิตโต), พุทธศาสนากับปรัชญา, (บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๓), หน้า ๕๙-๖๗.

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายความรับผิดชอบว่า หมายถึงยอมรับผิดชอบทั้งที่ดีและไม่ดีในกิจการที่ตนได้ทำลงไปหรืออยู่ในความดูแลของตน^{๓๑}

กรมวิชาการ ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึงความสนใจ ความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม ละเอียตรอบคอบเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลการกระทำของตนทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย ทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น^{๓๒}

ก่อ สวัสดิ์พานิช กล่าวว่าความรับผิดชอบ หมายถึง การควบคุมตนเองให้ปฏิบัติหน้าที่ได้ผลสมบูรณ์ ทั้งนี้รวมไปถึงการควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้ถูกต้องตามเกณฑ์ด้วย คนที่มีความรับผิดชอบย่อมเป็นที่น่าเชื่อถือของคน คุณสมบัติด้านความรับผิดชอบจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีของมนุษย์^{๓๓}

หน่วยศึกษานิเทศก์ ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่าหมายถึง การมีความมุ่งหมายตั้งใจปฏิบัติหน้าที่การทำงานให้บรรลุความสำเร็จตามความมุ่งหมายยอมรับผลการกระทำนั้น และพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจำแนกความรับผิดชอบไว้เป็น ๔ ด้าน คือ ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียน ความรับผิดชอบ ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา ความรับผิดชอบต่อครอบครัว และความรับผิดชอบต่อสังคม^{๓๔}

จำเนียร ช่างโชติและคณะ อธิบายความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง ลักษณะนิสัยทัศนคติของบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้ปฏิบัติตามระเบียบเคารพสิทธิของผู้อื่นทำตามหน้าที่ของตนและมีความซื่อสัตย์สุจริต^{๓๕}

ภิญโญ สาร อธิบายว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง อำนาจชนิดหนึ่งในจิตใจของคนซึ่งสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ บุคคลบางคนเกิดความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะกระทำ

^{๓๑} ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คพับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๙๔๔.

^{๓๒} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, **การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านการควบคุมตนเองได้และความรับผิดชอบ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๔๒), หน้า ๘.

^{๓๓} ก่อ สวัสดิ์พานิช, **วัยรุ่นและการปรับปรุงบุคลิกภาพ**, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๑๙), หน้า ๕๔.

^{๓๔} หน่วยศึกษานิเทศก์, **ชุดการสอนการปลูกฝังและการสร้างค่านิยมพื้นฐานเรื่องความรับผิดชอบ**, (กรุงเทพมหานคร: จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๖๒.

^{๓๕} จำเนียร ช่างโชติและคณะ, **ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๑), หน้า ๕.

การใดตรงกันข้ามกับทำนองคลองธรรมหรือหลักปฏิบัติขององค์กรของตนหรือมีโอกาสโก่งอยากโก่งแต่ไม่โก่ง บุคคลนั้นคือคนที่เรียกได้ว่า มีความรู้สึกรับผิดชอบ^{๓๖}

พอบคิน กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นกระบวนการเลือกทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งและยอมรับผลที่เกิดขึ้น^{๓๗}

กลาสเซอร์ ได้ให้นิยามความหมายของความรับผิดชอบไว้คือ การที่บุคคลมีความสามารถตอบสนองความต้องการของตนเอง โดยไม่ขัดขวางต่อสิทธิและความต้องการของบุคคลอื่น^{๓๘}

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่าความรับผิดชอบ คือ ความตั้งใจเอาใจใส่ในการเรียนและการปฏิบัติหน้าที่ ตามที่ได้รับมอบหมายด้วยความมานะพยายามด้วยความเอาใจใส่เพื่อให้งานนั้นสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหมายเอาไว้ และทำให้เสร็จทันเวลาตามที่นัดหมายเอาไว้ พร้อมทั้งยอมรับในผลงานของตนเองทั้งที่ดีและไม่ดี และนำมาแก้ไขเพื่อให้งานนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๒.๓.๒ ลักษณะของความรับผิดชอบ

พระเมธีธรรมาภรณ์ กล่าวถึงลักษณะของผู้ที่มีความรับผิดชอบว่า มีลักษณะ ๓ ประการ คือ ๑) ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ ไม่บกพร่องต่อหน้าที่ ๒) ไม่ละทิ้งหน้าที่ ๓) ไม่ทุจริตต่อหน้าที่^{๓๙}

กรมการศาสนา กล่าวว่าบุคคลที่มีความรับผิดชอบประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

๑. ซื่อตรงต่อหน้าที่
๒. สำนึกรู้สึกรับผิดชอบต่อภาวะและฐานะของตน
๓. รู้จักวางแผนและทำงานอย่างมีระบบ
๔. มุ่งมั่น ในวิชาความรู้และความสามารถปฏิบัติหน้าที่การงานทุกประการ
๕. ยอมรับผลสำเร็จและความล้มเหลวแห่งการกระทำในการปฏิบัติงานที่ทุกอย่าง
๖. พยายามปรับปรุงแก้ไขหน้าที่การงานที่บกพร่องให้สมบูรณ์

^{๓๖} ภิญญู สาร, **การบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๙), หน้า ๑.

^{๓๗} Opkin, Michael, “ **Active Parenting**”, (San Francisco: Harper and Row, 1987), p. 150.

^{๓๘} Glasser, W, **Reality Therapy A new approach to psychotherapy**, (New York: Harper and Row, 1965), p. 13.

^{๓๙} พระเมธีธรรมาภรณ์, (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธศาสนากับปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๓), หน้า ๕๙-๖๗.

๗. พยายามปฏิบัติงานในหน้าที่ให้สำเร็จเรียบร้อย รวดเร็ว ด้วยความเต็มใจและจริงใจ^{๔๐}

กรมสามัญศึกษา ได้ให้ความสำคัญแก่คุณลักษณะของความรับผิดชอบด้านการเรียน และได้กำหนดไว้เป็นเป้าหมายสำคัญข้อหนึ่งในการพัฒนาการศึกษาโดยระบุขอบข่ายพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบของเด็กนักเรียนไว้ว่า จะต้องเป็นผู้ที่เอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์ มีวินัยในตนเอง มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญกับอุปสรรค รู้จักหน้าที่ ปฏิบัติตามหน้าที่อย่างเคร่งครัดมีความเพียรพยายามและละเอียดรอบคอบในการศึกษาเล่าเรียน เพื่อให้ผลการเรียนดีขึ้นเรื่อย ๆ^{๔๑}

ชม ภูมิภาค กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบว่าจะต้องเอาใจใส่ต่องานรอบคอบ ละเอียดถี่ถ้วนปฏิบัติตามเกณฑ์^{๔๒}

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่าลักษณะความรับผิดชอบ คือ มีความซื่อตรงต่อหน้าที่ มีความสำนึกรู้สึกรับผิดชอบต่อภาวะและฐานะของตน รู้จักวางแผนและทำงานอย่างมีระบบ มีความมุ่งมั่น ในวิชาความรู้และความสามารถปฏิบัติหน้าที่การงานทุกประการ ต้องยอมรับผลสำเร็จและความล้มเหลวแห่งการกระทำในการปฏิบัติงานที่ทุกอย่าง ปรับปรุงแก้ไขหน้าที่การงานที่ตน บกพร่องให้สมบูรณ์ และพยายามปฏิบัติงานในหน้าที่ให้สำเร็จเรียบร้อย รวดเร็ว ด้วยความเต็มใจและจริงใจ

๒.๓.๓ ความหมายของความรับผิดชอบ

ความหมายตามรากศัพท์ ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายของความรับผิดชอบ หมายถึง การยอมรับผลทั้งที่ดีและไม่ดีในกิจการที่ตนได้ทำลงไปหรือที่อยู่ในความดูแลของตน

กรมการศาสนา ได้กล่าวถึงความสำคัญของความรับผิดชอบว่า ประเทศชาติจะรุ่งเรืองได้ทุก ๆ ด้านอยู่ที่ตัวบุคคล ถ้าบุคคลมี ความรู้ความสามารถและคุณธรรมสูงแล้ว ประเทศชาติจะเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วแต่ปัจจุบันมักได้ ยินยอมว่า ศีลธรรมหรือคุณธรรมเสื่อม ความจริงคุณธรรมเป็นนามธรรมมีสภาพเป็นปกติไม่ดีขึ้นหรือ เลวลง แต่บุคคลเห็นว่าเลวลงร้อนอยู่ที่คนส่วนหนึ่ง

^{๔๐} กรมการศาสนา, กองศาสนศึกษาแนะแนวการปฏิบัติตามคุณธรรม ๔ ประการ และการปฏิบัติ ตามค่านิยม ๕ ประการ, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ., ๒๕๓๖), หน้า ๔๒-๔๓.

^{๔๑} กรมสามัญศึกษา, การปลูกฝังจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาชุดการสอน ปลูกฝังเสริมสร้าง ค่านิยมพื้นฐานการมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๒๙), หน้า ๓.

^{๔๒} ชม ภูมิภาค, ชุดการศึกษาเพื่อคุณธรรม, (กรุงเทพมหานคร: สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย ๒๕๒๕), หน้า ๑๒๘.

ไม่สนใจประพัตินให้มีคุณธรรมตามหลักของ ศาสนาและวัฒนธรรมอันดีงามจึงต้องเร่งปลูกฝังความดีและความดีประการหนึ่งก็คือให้รู้จักการมี ความรับผิดชอบ^{๔๓}

เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูรและวรัญ ผาติธรรมรักษ์ อธิบายความหมายของความรับผิดชอบ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของตนตามภาวะที่เป็นอยู่และตรงเวลาด้วยความสุจริตลักษณะของบุคคลที่แสดงออกถึงความเอาใจใส่จดจ่อ ตั้งใจ มุ่งมั่นต่อหน้าที่การงาน การศึกษาเล่าเรียน และการเป็นอยู่ของตนเอง และผู้อยู่ในความดูแลตลอดจนสังคมอย่างเต็มความสามารถด้วยความผูกพันเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายในเวลาที่กำหนดยอมรับผลการกระทำทั้งผลดี และผลเสียที่เกิดขึ้นรวมทั้งปรับปรุงการปฏิบัติให้ดีขึ้นด้วย^{๔๔}

อรรธรณ พานิชปฐมวงศ์ ให้ความหมายของความรับผิดชอบ ว่าการตั้งใจที่จะทำงานหรือติดตามผลงานที่ได้ทำไปแล้วเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย โดยแสดงออกในรูปการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย^{๔๕}

จันทรา พวงยอด ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า พฤติกรรมหรือการกระทำของนักเรียนที่แสดงออกถึงความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติตนตามระเบียบแบบแผนของโรงเรียน^{๔๖}

กรมวิชาการ ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า ความสนใจตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม ละเอียดรอบคอบ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลการกระทำของตน ทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย ทั้งพยายาม ปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น^{๔๗}

โสภณพรณ อัครราศีวะโรจน์ ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า รู้จักหน้าที่และปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น ยอมรับในการกระทำของตนทั้งที่เป็นผลดีและ

^{๔๓} กรมการศาสนา, ความหมายของความรับผิดชอบ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.sahavicha.com/. [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

^{๔๔} เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูรและ วรัญ ผาติธรรมรักษ์, ความหมายของความรับผิดชอบ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.sahavicha.com/. [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

^{๔๕} อรรธรณ พานิชปฐมวงศ์, ความหมายของความรับผิดชอบ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.sahavicha.com/. [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

^{๔๖} จันทรา พวงยอด, ความหมายของความรับผิดชอบ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.sahavicha.com/. [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

^{๔๗} กรมวิชาการ, ความหมายของความรับผิดชอบ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.sahavicha.com/. [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

ผลเสีย ไม่ปิดความผิดให้ผู้อื่น คำนึงถึงความเสียหายที่เกิดจากการกระทำหรือคำพูดของตน และพร้อมที่จะปรับปรุงการกระทำให้ดีขึ้น^{๔๘}

นัยนา จันทมิตร ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า ความสนใจ ความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายามและละเอียดรอบคอบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย รักษาสิทธิและหน้าที่ของตนด้วยความเต็มใจ ไม่ว่าจะกระทำผิดหรือถูก ไม่ปิดความรับผิดชอบไปให้ผู้อื่นและพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ผลยิ่งขึ้น โดยไม่ทอดทิ้งแม้จะมีอุปสรรคนานาประการก็ตาม อีกทั้งยังมีความกระตือรือร้น มุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จอย่างดีตามความสามารถของบุคคลนั้น เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานต่าง ๆ จะแสดงพฤติกรรมให้สังเกตได้ เช่น ความสนใจ ความตั้งใจเอาใจใส่และขยันหมั่นเพียรที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จไม่เลื่องงาน ติดตามงานและยอมรับผลจากงานที่ตนกระทำโดยมีความพร้อมในการปรับปรุงแก้ไขงานให้ดีขึ้นเสมอ^{๔๙}

ฟลิปป ได้สรุปความหมายของความรับผิดชอบว่า เป็นความผูกพันในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ และความสำเร็จนี้เกี่ยวข้องกับปัจจัย ๓ ประการ คือ พันธะผูกพัน หน้าที่การงาน และวัตถุประสงค์^{๕๐}

วิภา ทาโบราณ ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งสามารถวัดได้โดยใช้แบบวัดพฤติกรรม ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและ ความรับผิดชอบต่อเพื่อน ในการวิจัยครั้งนี้เน้นความรับผิดชอบ ๒ ด้านคือ

๑. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกในการตรงต่อเวลาการรู้จักหน้าที่ของตน การควบคุมความประพฤติของตน การปรับปรุงตนเองและการรู้จักรักษานามยของตนเอง สามารถวัดได้โดยใช้แบบวัดพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อเพื่อน

๒. ความรับผิดชอบต่อเพื่อน หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกในการรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน การยกย่องชมเชยเมื่อเพื่อนประพฤติตนเหมาะสมและตักเตือนเมื่อเพื่อนกระทำผิด การ

^{๔๘} โสภภาพรรณ อักฌราศิวะโรจน์, ความหมายของความรับผิดชอบ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.sahavicha.com/. [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

^{๔๙} นัยนา จันทมิตร, ความหมายของความรับผิดชอบ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.sahavicha.com/. [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

^{๕๐} ฟลิปป, ความหมายของความรับผิดชอบ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.thaiedresearch.org/. [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

ร่วมมือทำกิจกรรมกับเพื่อน และการมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สามารถวัดได้โดยใช้แบบวัดพฤติกรรม ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อเพื่อน^{๕๑}

อ้อยทิพย์ ทองดี ให้ความหมายของความรับผิดชอบ หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่ แสดงออกถึงความเอาใจใส่ จดจ่อตั้งใจมุ่งมั่นต่อหน้าที่การงานการศึกษา เล่าเรียน และการเป็นอยู่ ของตนเอง และ ผู้อยู่ในความดูแล ตลอดจนสังคมอย่างเต็มความสามารถเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ ตาม ความมุ่งหมายในเวลาที่กำหนด ยอมรับผลการกระทำทั้งผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้น รวมทั้งปรับปรุงการ ปฏิบัติงานให้ดีขึ้น^{๕๒}

สรุปจากความหมายความรับผิดชอบของนักการศึกษา หมายถึง บุคคลที่เอาใจใส่ ปฏิบัติงาน หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ด้วยความซื่อสัตย์ เพียรพยายาม ละเอียดรอบคอบเพื่อให้งาน สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย รวมทั้งยอมรับผลการกระทำของตนเอง ทั้งผลดี และผลเสียพยายามปรับ พฤติกรรมในการปฏิบัติหน้าที่การงานให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสามารถวัดได้จากวัดความรับผิดชอบ ทาง การ เรียน

๒.๓.๔ ประเภทของความรับผิดชอบ

กรมการศาสนา ร่วมกับคณะกรรมการจัดทำคู่มือการปลูกฝังค่านิยมของกลุ่มนักบริหาร กลุ่มสื่อสารมวลชน กลุ่มสมาคมมูลนิธิ และกลุ่มพัฒนากำลังคน โดยได้แบ่งความรับผิดชอบออกเป็น ๓ ประเภท

๑. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรู้จักสำนึกในหน้าที่และบทบาทของตนเอง โดยปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงด้วยความสามารถของตนเอง มีการวางแผนในการทำงาน เข้าใจ แผนงาน และปฏิบัติตามแผนงานจนงานสำเร็จตามจุดประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมกันนั้นต้อง ยอมรับในผลกระทำของตนและยินดีหาวิธีแก้ไขถ้าหากมีข้อบกพร่องและทำงานให้เสร็จทันตามเวลาที่ กำหนด

๒. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง รู้จักตระหนักถึงหน้าที่ของตนในครอบครัว ปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบทบาทเพื่อความผาสุกของครอบครัว ร่วมกิจกรรมของครอบครัว ทำให้ ครอบครัวมีความสุขความเจริญ

^{๕๑} วิชา ทาโบราณ, ความหมายของความรับผิดชอบ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.thaiedresearch.org/. [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

^{๕๒} อ้อยทิพย์ ทองดี, ความหมายของความรับผิดชอบ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.thaiedresearch.org/. [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

๓. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อสังคม และปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสม และสร้างประโยชน์ให้แก่สังคมส่วนรวม รู้จักเสียสละหน้าที่ส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม ปฏิบัติตนตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับ ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคม^{๕๓}

กรมสามัญศึกษา ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบออกเป็น ๔ ด้านด้วยกันคือ

๑. ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนศึกษาเล่าเรียนจนประสบผลสำเร็จตามจุดหมาย ด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน เข้าห้องเรียนและส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลาที่นัดหมาย เมื่อมีปัญหาหรือไม่เข้าใจในบทเรียน ก็พยายามศึกษาค้นคว้า เมื่อทำแบบฝึกหัดผิดก็ยอมรับว่าผิด แล้วพยายามแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องด้วยตนเองอยู่เสมอ

๒. ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา รักษาผลประโยชน์ เกียรติยศชื่อเสียงของสถานศึกษา ช่วยกันรักษาความสะอาดของสถานศึกษา ไม่ขีดเขียนฝาผนังห้องเรียน ห้องน้ำแต่งเครื่องแบบนักเรียนเรียบร้อย ไม่ทะเลาะวิวาทกับนักเรียนโรงเรียนอื่น คอยตักเตือนเพื่อนที่จะหลงผิดอันทำให้โรงเรียนเสียชื่อเสียง เมื่อโรงเรียนต้องการความร่วมมือหรือความช่วยเหลือ ก็เต็มใจให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนตามความสนใจ และความสามารถของตนเพื่อสร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน เช่นเป็นนักกีฬา แต่คำขวัญ เรียงความ และอื่น ๆ

๓. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การที่นักเรียนตั้งใจช่วยเหลืองานต่าง ๆ ภายในบ้านเพื่อแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกันตามความสามารถของตน และรู้จักแสดงความคิดเห็น และปฏิบัติตนเพื่อความสุขและชื่อเสียงของครอบครัว ช่วยแก้ปัญหาการที่สมาชิกไม่เข้าใจกัน ช่วยครอบครัวประหยัดไฟฟ้า น้ำ อาหาร สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน และอื่น ๆ

๔. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและสังคม บำเพ็ญประโยชน์และสร้างสรรค์ความเจริญให้ชุมชนและสังคมอย่างเต็มความสามารถ ช่วยสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่จะเป็นภัยต่อสังคม ให้ความรู้ ความสนุกเพลิดเพลินแก่ประชาชนตามความสามารถของตน ช่วยคิดและแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคม^{๕๔}

^{๕๓} กรมการศาสนา, คู่มือการศึกษาจริยธรรมระดับอุดมศึกษา ตอนที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๕), หน้า ๑.

^{๕๔} กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์, ชุดการสอนการปลูกฝังและการสร้างค่านิยมพื้นฐาน เรื่อง ความรับผิดชอบ, (กรุงเทพมหานคร: จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๖๒-๖๙.

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่าประเภทของความรับผิดชอบประกอบด้วย

๑) ความรับผิดชอบต่อตนเอง คือ การรู้จักหน้าที่ของตนและการทำหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมาย ไม่ว่าจะเป็น รับผิดชอบต่อการเรียน ตั้งใจเรียนหนังสือ เป็นต้น

๒) รับผิดชอบต่อครอบครัว คือ ช่วยเหลืองานต่าง ๆ ภายในบ้านตามที่ได้รับมอบหมายตามสมควรแก่หน้าที่ และบทบาทของตน

๓) ความรับผิดชอบต่อสังคม คือ การที่นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสถาบันของตนเอง ช่วยเหลืองาน สร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน และรักษาชื่อเสียงแก่โรงเรียน รวมไปถึงการให้ความร่วมมือกับชุมชนที่ตนอยู่อาศัย ช่วยสอดส่องดูแลความปลอดภัยและช่วยกันรักษาความสะอาดในชุมชน

กรมวิชาการ ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบไว้ดังนี้

๑. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การขจัดปัญหาที่ทำให้ตนเองเป็นทุกข์ เช่น ป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากอันตรายจากโรค รักษาร่างกายให้แข็งแรง รู้จักหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติหน้าที่การงานของตนให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพที่กำหนดตรงเวลา

๒. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การรู้จักฐานะความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อสังคม ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ประเทศชาติ และบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสมเกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม^{๕๕}

คณะกรรมการการจัดทำคู่มือ การปลูกฝังค่านิยมของกลุ่มนักบริหาร กลุ่มสื่อมวลชน กลุ่มสมาคมมูลนิธิและกลุ่มพัฒนากำลังคน โดยกลุ่มสื่อมวลชน ได้แบ่งความรับผิดชอบออกเป็น ๓ ประเภทคือ

๑. ความรับผิดชอบ ต่อตนเองคือ การรู้จักหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติหน้าที่ให้ลุล่วงอย่างดีที่สุดโดยทำงานในหน้าที่ของตนให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพและทันเวลา ที่กำหนด ฝึกตนให้เป็นคนตรงต่อเวลาอยู่เนืองนิตย์

๒. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การรู้จักฐานะและหน้าที่ที่มีต่อครอบครัว ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมแก่ฐานะและหน้าที่ของตนในครอบครัวและร่วมกิจกรรมของครอบครัว

๓. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การรู้จักฐานะและหน้าที่ความรับผิดชอบของตนที่มีต่อสังคมและปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม โดยให้ตระหนักและ

^{๕๕} กรมสามัญศึกษา หน่วยงานพิเศษ, ความหมายของความรับผิดชอบ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.sahavicha.com/. [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

ยอมรับว่าประโยชน์จะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าขาดประโยชน์ส่วนรวม และไม่ละเลยที่จะเสียละประโยชน์ส่วนตน และกระทำในสิ่งที่จะรักษาหรือยังให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม^{๕๖}

สรุปจากประเภทของความรับผิดชอบของนักการศึกษาได้ ๒ ประเภท คือ

๑. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง รู้จักแก้ปัญหาทุกชนิดที่ทำให้ตนเองเป็นทุกข์ เช่น การรักษาป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากอันตราย โรคภัยไข้เจ็บ รักษาร่างกายให้แข็งแรง และปฏิบัติหน้าที่การงานของตนเองให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทันและตรงเวลา

๒. ความรับผิดชอบต่อสังคมหรือส่วนรวม หมายถึง รู้จักบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเองที่มีต่อสังคม ซึ่งได้แก่ ความรับผิดชอบต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ประเทศชาติ และบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

ความรับผิดชอบต่อสังคม คือ สถานการณ์ปัญหาเด็กในสังคมไทยนับวันจะรุนแรงมากขึ้น ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ที่แข่งขันกันอย่างเสรี ต่อสู้กันทางการตลาด กระตุ้นและเร่งเร้าให้ผู้คนนิยมการบริโภคผ่านสื่อ เทคโนโลยีต่าง ๆ รวมทั้งวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ทำให้โครงสร้างของสังคมไทยอ่อนแอ ต้นทุนทาง สังคม ศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมไทย ที่เป็นเอกลักษณ์แสดงให้เห็นความเป็นตัวตนของไทย ถูกกลืนและถูกปฏิเสธจากเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งจึงได้รับการหล่อหลอมจาก บรรยายาศและสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนเสี่ยงต่อการทำผิดกฎหมายและศีลธรรมอันดีงาม มีค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ ขาดคุณธรรม จริยธรรม ในเรื่องความ รับผิดชอบ ขาดระเบียบวินัย ความขยันหมั่นเพียรและความซื่อสัตย์ พ่อ แม่ ผู้ปกครองไม่มีเวลาอบรม เลี้ยงดูบุตรหลาน สถาบันครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปตามโลกาภิวัตน์ ทำให้ความสัมพันธ์ของครอบครัว ลดน้อยลง ขาดการเอาใจใส่และละเลยในการปลูกฝังเรื่องคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดีงามของสังคมไทยให้กับเยาวชนเหล่านี้เป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหา เกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็ก

การศึกษามีหน้าที่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนคนในชาติปลูกฝังและสร้างความรับผิดชอบต่อเกิดขึ้นกับเยาวชนด้วยกระบวนการทางการศึกษาเพื่อลดปัญหาและเพิ่มความสุขให้เกิดขึ้นในสังคม การศึกษามีบทบาทในการพัฒนาเด็กและเยาวชนอยู่ ๖ บทบาท คือ

๑. การบังคับควบคุม (Custodial Function) เพื่อให้เยาวชนรุ่นใหม่อยู่ในกรอบกฎเกณฑ์ของสังคมโดยใช้วิธีการที่แตกต่างกันไปตามความแตกต่างของวัย

^{๕๖} คณะอนุกรรมการการจัดทำคู่มือการปลูกฝังค่านิยม, ความหมายของความรับผิดชอบต่อ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.sahavicha.com/?name=blog&file=readblog&id=231. [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑]

๒. การสร้างเอกลักษณ์ประจำชาติ (Creating a national identity Function) การศึกษาต้องพัฒนาให้เยาวชนเกิดความรู้สึกและประสบการณ์ร่วม เพื่อทำให้เกิดความผูกพัน ความรู้สึกเป็นเจ้าของและรับผิดชอบต่อประเทศชาติ

๓. การพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต (The shilling Function) ให้ความสำคัญกับทักษะการดำรงชีวิต การพัฒนาทักษะการทำงานเพื่อการทำงานตามความต้องการของภาคเศรษฐกิจ

๔. การสร้างและคัดสรรคุณภาพของคน(The credentialing Function)เพื่อตอบสนองต่อการเข้าสู่ตำแหน่งงานและสถานภาพทางสังคม

๕. การคัดสรรความรู้ จัดระบบองค์ความรู้ (Knowledge Function) คือการพิจารณาคัดสรรความรู้ของสังคมมาสร้างเป็นหลักสูตร

๖. การถ่ายทอดความรู้ของสังคม (The selecting organizing and transmitting of public)

ดังนั้น การศึกษามีพลังในตัวเองที่จะสร้างสรรค์และกำหนดบทบาทการพัฒนาเด็ก และเยาวชน ด้วยกระบวนการการบังคับควบคุม การสร้างเอกลักษณ์ประจำชาติ การพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต การสร้างและคัดสรรคุณภาพของคน การจัดองค์ความรู้ และการถ่ายทอดทางสังคม เพื่อเด็กและเยาวชน คนในชาติให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามต้องการได้

ในการที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กนั้นต้องมุ่งให้เด็กสามารถควบคุมตนเองและรู้จักปกครองตนเองได้ โรงเรียนต้องมีกระบวนการในการสอนทักษะทางสังคมและพฤติกรรมให้แก่ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ต้องปลูกฝังแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องให้นักเรียน ให้นักเรียนมีการปรับตัวที่ดี และต้องดูแล ป้องกัน ควบคุมและแก้ไข พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กนักเรียนด้วย กฎข้อบังคับระเบียบต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีของนักเรียนให้ควบคุมตนเองและปฏิบัติตามกฎระเบียบ กติกาของสังคมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้ลดปัญหาในด้านความประพฤติของเด็กนักเรียนได้

ความรับผิดชอบ เป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดีที่สำคัญอย่างหนึ่ง ความรู้สึกรับผิดชอบ เป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคลซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้เกิดการปฏิบัติตามระเบียบเคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนเองและมีความซื่อสัตย์สุจริต การที่บุคคลมีลักษณะความรับผิดชอบ จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น สงบสุข นอกจากนี้ความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ หากคนในชาติมีความรับผิดชอบจะเกิดผล ดังนี้

๑. คนที่มีความรับผิดชอบย่อมทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมายได้ทันเวลา

๒. คนที่มีความรับผิดชอบย่อมเป็นที่นับถือ ได้รับการยกย่อง สรรเสริญและเป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อสังคม

๓. ความรับผิดชอบเป็นสิ่งเกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานสอดคล้องกับกฎหมาย คุณธรรม จริยธรรม และหลักเกณฑ์ของสังคม โดยไม่มีการบังคับจากผู้อื่น

๔. คนที่มีความรับผิดชอบ จะไม่นำความเสื่อมเสียและสร้างความเสียหายแก่ตนเองและสังคม

๕. คนที่มีความรับผิดชอบจะทำให้เกิดความก้าวหน้าสงบสุข ต่อตนเองและสังคม

๖. คนที่ขาดความรับผิดชอบ ย่อมจะไม่ได้ได้รับความไว้วางใจในการทำงานสำคัญใด ๆ และ มักจะได้รับคำตำหนิในการทำงาน

๗. คนที่ขาดความรับผิดชอบ จะเป็นคนเฉื่อยชาไม่สามารถแก้ไขอุปสรรคใด ๆ ได้ต้องพึ่ง ผู้อื่นอยู่เสมอ กลายเป็นคนไม่มีความสามารถ และไม่มีเชื่อมั่นในตนเอง

๘. คนที่ขาดความรับผิดชอบ มักจะทำงานใด ๆ ไม่บรรลุจุดหมาย ไม่ทันเวลา

๙. คนที่ขาดความรับผิดชอบ ไม่ก่อให้เกิดความก้าวหน้าในสังคม ทำให้สังคมวุ่นวายไม่เรียบร้อย ไม่มีระเบียบ

สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบ มีความสำคัญ และเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ดังนี้

๑. คนที่มีความรับผิดชอบ เป็นคนที่มีศักยภาพที่ดี

๒. คนที่มีความรับผิดชอบ เป็นคนที่สมรรถนะที่ดี

๓. คนที่มีความรับผิดชอบ เป็นคนที่มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานเสมอ

๔. คนที่มีความรับผิดชอบ เป็นคนที่มีการวางแผนที่ดี

๕. คนที่มีความรับผิดชอบ เป็นคนที่ตรงต่อเวลา

๖. คนที่มีความรับผิดชอบ เป็นคนที่มีวิสัยทัศน์ที่ดี

๗. คนที่มีความรับผิดชอบ เป็นคนขยันหมั่นเพียร

๘. คนที่มีความรับผิดชอบ เป็นคนมุ่งมั่นและมีเป้าหมายในการทำงาน

๙. คนที่มีความรับผิดชอบ มีความเชื่อมั่นในตนเอง

๑๐. คนที่มีความรับผิดชอบ เป็นคนมองโลกในแง่ที่ดีเสมอ

๑๑. คนที่มีความรับผิดชอบ จะเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

๑๒. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนน่าเชื่อและมีคุณค่าในสังคม

๑๓. คนที่มีความรับผิดชอบจะได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น

๑๔. คนที่มีความรับผิดชอบสามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุขตามหลัก

เศรษฐกิจ พอเพียง

๑๕. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนที่มิระเบียบวินัยต่อตนเองและสังคม

๑๖. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนซื่อสัตย์ ซื่อตรง ต่อตนเองและสังคม
๑๗. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนที่มีความยุติธรรม
๑๘. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนที่มีความเป็นประชาธิปไตย
๑๙. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนที่มนุษยสัมพันธ์ดีกับทุกคน
๒๐. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนที่ใช้ชีวิตที่สงบสุข
๒๑. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนที่พบความสำเร็จในชีวิต

จะเห็นได้ว่าความรับผิดชอบ มีความสำคัญมากเพราะจะทำให้มนุษย์อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขประเทศชาติเจริญก้าวหน้า และสังคมโลกเกิดความสันติสุขอย่างถ้วนหน้าดังนั้นโรงเรียน ครู และบุคลากรต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการศึกษา จึงต้องแสดงบทบาทและความรับผิดชอบต่อในการสร้างเด็ก เยาวชนและคนในชาติให้เป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมส่วนรวม อย่างจริงจัง

บทบาทและหน้าที่ของเยาวชนที่มีต่อสังคมและประเทศชาติ

สมาชิกทุกคนในสังคมย่อมต้องมีบทบาทหน้าที่ตามสถานภาพของตน ซึ่งบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันไป แต่ในหลักใหญ่และรายละเอียดจะเหมือนกัน ถ้าสมาชิกทุกคนในสังคมได้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องก็จะได้ชื่อว่าเป็น "พลเมืองที่ดีของสังคมและประเทศชาติ" และยิ่งส่งผลให้ประเทศชาติพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้น สมาชิกในสังคมทุกคน โดยเฉพาะเยาวชนที่ถือว่าเป็นอนาคตของชาติ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้และปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตน เพื่อช่วยนำพาประเทศชาติให้พัฒนาสืบไป^{๕๗}

เยาวชนกับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติ

เยาวชน หมายถึง คนหนุ่มสาวที่มีพลังอันสำคัญที่จะสามารถช่วยกันเสริมสร้างกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต ดังนั้น เยาวชนที่ดีควรตระหนักในคุณค่าของตนเอง และร่วมแรงร่วมใจ สามัคคี และเสียสละเพื่อส่วนรวม ลักษณะของเยาวชนที่ดี เยาวชนที่ดีควรจะเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม กล่าวคือ จะต้องมีธรรมะใน การดำเนินชีวิตได้แก่

๑. การเสียสละต่อส่วนรวม เป็นคุณธรรมที่ช่วยในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า เพราะถ้าสมาชิกในสังคมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และยอมเสียสละผลประโยชน์ส่วนตนจะทำให้สังคมพัฒนาไปอย่างรวดเร็วและมั่นคง

^{๕๗} ไพศาล ภูไพบูลย์,อังคณา ตติรัตน์และปนัดดา มีสมบัติงาม, **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.๑.** พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์), หน้า ๓-๕.

๒. การมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ เป็นคุณธรรมที่ช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เพราะถ้าสมาชิกในสังคมยึดมั่นในระเบียบวินัย รู้และเข้าใจสิทธิของตนเอง ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น และตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด สังคมนั้นก็จะมีแต่ความสุข เช่น ข้าราชการทำหน้าที่บริการประชาชนอย่างดีที่สุด ก็ย่อมทำให้เป็นที่ประทับใจรักใคร่ของประชาชนผู้มารับบริการ

๓. ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญ เพราะหากสมาชิกในสังคมยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต เช่น ไม่ลักทรัพย์ ไม่เบียดเบียนทรัพย์สินของผู้อื่นหรือของประเทศชาติมาเป็นของตน รวมทั้งผู้นำประเทศมีความซื่อสัตย์สุจริต ก็จะทำให้สังคมมีแต่ความเจริญ ประชาชนมีแต่ความสุข

๔. ความสามัคคี ความรักใคร่กลมเกลียวปรองดองและร่วมมือกันทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมจะทำให้สังคมเป็นสังคมที่เข้มแข็ง แต่หากคนในสังคมเกิดความแตกแยกทั้งทางความคิดและการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันจะทำให้สังคมอ่อนแอและล่มสลายในที่สุด

๕. ความละเอียดและเกรงกลัวในการทำชั่ว ถ้าสมาชิกในสังคมมีหิริโอตตัปปะ มีความเกรงกลัวและละเอียดในการทำชั่ว สังคมก็จะอยู่กันอย่างสงบสุข เช่น นักการเมืองจะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตไม่โกงกิน ไม่เห็นแก่ประโยชน์พวกพ้อง โดยต้องเห็นแก่ประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ ประเทศชาติก็จะสามารถพัฒนาไปได้อย่างมั่นคง

ความสำคัญของการเป็นเยาวชนที่ดี

การเป็นเยาวชนที่ดีมีความสำคัญต่อตนเองและประเทศชาติดังนี้

๑. ความสำคัญต่อตนเอง เยาวชนที่ดีต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต คิดดี ทำดีเพื่อตนเองและเพื่อส่วนรวม ปฏิบัติตนตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย จะทำให้มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดีสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันและกันเป็นที่รักของคนรอบข้าง

๒. ความสำคัญต่อส่วนรวม เมื่อเยาวชนได้รับการปลูกฝังให้เป็นเยาวชนที่ดีแล้ว ก็จะเป็นพลเมืองที่ดีในอนาคต และถ้าประเทศชาติมีพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบปฏิบัติตามกฎระเบียบ กติกาของสังคม และนำหลักประชาธิปไตยมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของตน ก็ย่อมทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างสงบสุข

๓. ความสำคัญต่อประเทศชาติ เมื่อสังคมมีเยาวชนที่ดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ย่อมเป็นพื้นฐานทำให้เกิดพลเมืองดีในอนาคตและเมื่อสังคมมีพลเมืองที่ดี ย่อมนำมาซึ่งการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไปอย่างรวดเร็ว^{๕๘}

^{๕๘} ไพศาล ภูไพบูลย์, อังคณา ตติรัตน์ และ ปณิดา มีสมบัติงาม, *หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.๑. พิมพ์ครั้งที่ ๑*, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์), หน้า ๙.

การปฏิบัติตนเป็นเยาวชนที่ดีตามสถานภาพและบทบาท

๑. เยาวชนกับการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว เยาวชนในสถานภาพของการเป็นบุตร
ควรมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

- ๑.๑ เคารพเชื่อฟังบิดามารดา
- ๑.๒ ช่วยเหลือบิดามารดาในทุกโอกาสที่ทำได้
- ๑.๓ ใช้จ่ายอย่างประหยัดไม่ฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย
- ๑.๔ มีความรักใคร่ปรองดองในหมู่พี่น้อง
- ๑.๕ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน
- ๑.๖ ประพฤติตนให้สมกับเป็นผู้ดำรงวงศ์ตระกูล

๒. เยาวชนกับการเป็นสมาชิกที่ดีของโรงเรียน เยาวชนในฐานะนักเรียนควรมีบทบาท
หน้าที่ ดังนี้

- ๒.๑ รับผิดชอบในหน้าที่ของนักเรียนคือตั้งใจเล่าเรียนประพฤติตนเป็นคนดี
- ๒.๒ เชื่อฟังคำสั่งสอนอบรมของครูอาจารย์
- ๒.๓ กตัญญูรู้คุณของครูอาจารย์
- ๒.๔ รักใคร่ปรองดองกันในกลุ่มเพื่อนนักเรียน
- ๒.๕ ส่งเสริมเพื่อนในทางที่ถูกที่ควร

๓. เยาวชนกับการเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน ชุมชนคือสังคมขนาดเล็ก เช่น หมู่บ้านหรือ
กลุ่มคน โดยเยาวชนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่จึงต้องมียบทบาทหน้าที่ต่อชุมชนดังนี้

๓.๑ รักษาสุลักษณะของชุมชน เช่น การทิ้งขยะให้เป็นที ช่วยกำจัดสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ
เป็นต้น

๓.๒ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น ไม่ขีดเขียนทำลายโบราณวัตถุในชุมชน
ช่วยกัน ดูแลสาธารณสมบัติ

๓.๓ มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชน

๔. เยาวชนกับการเป็นสมาชิกที่ดีของประเทศชาติ

- ๔.๑ เข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๒ ปี
- ๔.๒ ปฏิบัติตนตามกฎหมาย
- ๔.๓ ใช้สิทธิในการเลือกตั้ง
- ๔.๔ ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า
- ๔.๕ สืบทอดประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของไทย
- ๔.๖ ช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆที่ทางราชการจัดขึ้น
- ๔.๗ ประกอบอาชีพสุจริตด้วยความขยันหมั่นเพียร

๔.๘ ประหยัดและอดออม

๒.๓.๕ ความสำคัญของความรับผิดชอบ

หน้าที่และความรับผิดชอบของนักเรียน

๑. ต้องมีเครื่องแต่งกาย เครื่องเขียน แบบเรียน และ เครื่องประกอบการเรียนต่าง ๆ ตามที่โรงเรียนกำหนด
๒. ต้องแต่งกายและ ประพฤติปฏิบัติตนตามระเบียบข้อบังคับของกระทรวงศึกษาธิการ และข้อบังคับ ของโรงเรียน
๓. ต้องเชื่อฟัง และปฏิบัติตนอยู่ในโอวาทของครู – อาจารย์
๔. ต้องประพฤติปฏิบัติตนให้สมกับสภาพการเป็นนักเรียน ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มสุรา ไม่เสพสิ่งเสพติดให้โทษ ไม่เล่นการพนัน และไม่มั่วสุมอบายมุขทั้งปวง
๕. ต้องประพฤติปฏิบัติตนตามกฎหมายจารีต ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของบ้านเมือง
๖. ต้องขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา มีน้ำใจ และยึดมั่นในหลักคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงาม
๗. ต้องสุภาพอ่อนโยน มีสัมมาคารวะต่อบุคคลทั่วไปและปฏิบัติตนเหมาะสมตามวัย และสภาพแห่งตน
๘. ต้องรู้จักเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เห็นประโยชน์ส่วนรวม รักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน ของสังคม และมีความสามัคคีในหมู่คณะ รุณน่อนับถือรุ่นพี่ ที่ประพฤติปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่รุ่นน้อง
๙. ต้องสร้างชื่อเสียงภาพพจน์ที่ดีให้แก่โรงเรียน และไม่กระทำการใด ๆ ที่เป็นการทำลาย ชื่อเสียงของโรงเรียน
๑๐. ต้องพัฒนาศักยภาพและสมรรถภาพของตนตลอดเวลาทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม

ความหมายของวินัย

วินัยย่อมเกิดขึ้นได้จากการกระทำและการปฏิบัติซ้ำๆ ไม่อาจเกิดขึ้นได้ง่ายและยั่งยืนจากการท่องจำ การสั่ง หรือการบอกวิธีชีวิตและความเป็นอยู่ ตลอดจนสภาพแวดล้อมรอบข้างของผู้คนในสังคมนั้น ๆ ล้วนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ต่อการหล่อหลอมให้คนมีทัศนคติและวิถีคิดที่แตกต่างกันออกไป แนนอนสถาบันครอบครัวที่เป็นสถาบันหลักและใกล้ชิดคนที่สุดตั้งแต่เกิดจนตาย ย่อมหลีกเลี่ยงหรือปิดภาระหน้าที่และความรับผิดชอบในการบ่มเพาะเด็กคนหนึ่งซึ่งเพิ่งเกิดมา ให้กลายเป็นคนที่มีคุณค่าต่อตนเองและสังคมไม่ได้ บ่อยครั้งที่พ่อแม่ผู้ปกครองรุ่นใหม่ต่างฝ่ายต่างแยก

ย้ายกันไปทำมาหากิน ทำงานหามรุ่งหามค่ำ และต้องทิ้งลูกน้อยไว้กับพี่เลี้ยงและอุปกรณ์เทคโนโลยีภายในบ้าน หรือเลือกที่จะพาลูกไปฝากไว้กับโรงเรียนสอนเสริมประสบการณ์ด้านต่าง ๆ แม้แต่หน้าที่ในการอบรมสั่งสอนและให้ความรู้ ก็จะมีโยนไปให้เป็นภาระความรับผิดชอบของโรงเรียนและครู จนลืมนึกไปว่าเราก็ก็น่ามีส่วนอย่างมากต่อพัฒนาการการเรียนรู้ของลูก บางครอบครัวจึงมุ่งแสวงหาโรงเรียนดี โรงเรียนดัง และฝากความคาดหวังทุกสิ่งทุกอย่างไว้กับสถาบันนั้น ๆ ความจริงแล้วลักษณะและพฤติกรรมของเด็กมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์โดยตรงกับลักษณะของพ่อแม่ พ่อแม่เป็นเช่นไรลูกก็จะมีพื้นฐานเช่นนั้น ซึมซับกันมาตั้งแต่ติเอนเอนจนถึงการสัมผัสตั้งแต่ในท้องแม่แล้ว นี่คือการคิดเห็นบางส่วนจากนักวิชาการด้านสาธารณสุขและการแพทย์ แต่กระนั้นเด็กก็จะเรียนรู้จากสิ่งรอบตัวในทุกช่วงวัย โดยมีพื้นฐานเป็นจุดตั้งต้น และสภาพแวดล้อมเป็นตัวหล่อหลอม นั่นหมายความว่าพฤติกรรมใดที่ไม่ดี เราสามารถแก้ไขได้ในช่วงวัยกำลังพัฒนา

ดังนั้นจึงใช้สภาพแวดล้อมและการเลี้ยงดูเป็นตัว กำกับพฤติกรรมที่ไม่ดี พร้อมกับเป็นตัวส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีไปพร้อมกันตัวอย่างในเรื่องนิสัยรักการอ่านของเด็ก เมื่อปลูกฝังได้แล้ว ก็จะเป็นไปโดยอัตโนมัติ ขอบิทยกกรณีเล็ก ๆ ที่พบเห็นโดยทั่วไป สำหรับเด็กที่มีนิสัยรักการอ่านและพ่อแม่ให้การสนับสนุน เมื่อไปถึงห้างสรรพสินค้า ร้านหนังสือจะ เปรียบเสมือนโลกแห่งความสุขสรรค์และเพลิดเพลิน การได้เห็นหนังสือมากมายเรียงรายอยู่บนชั้น มี เนื้อหาและภาพประกอบที่ดึงดูดใจแตกต่างกันไป สามารถทำให้เด็กเกิดความตื่นตาตื่นใจและอยากจะ เข้าไปค้นหา หรือเอาตัวเองเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์นั้น ๆ ดังนั้นหนังสือเด็กที่ดีก็จะช่วยสร้างจินตนาการ และความคิดเชิงบวก ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และเด็กก็จะเริ่มที่จะรู้จักจับประเด็นและสรุป ใจความสำคัญได้ดีขึ้นตามช่วงวัย ไม่เชื่อเราลองพูดคุยและให้เด็กเล่าเรื่องย่อหรือความประทับใจจากหนังสือที่เขาอ่านสิ รับรองว่าเด็กแต่ละคนจะบอกเล่าพร้อมท่าทางประกอบที่ชวนหัว และทำให้พวก เราเหล่าผู้ใหญ่เกิดความสุขความประทับใจไม่รู้ลืมได้ที่เดียววินัยย่อมเกิดขึ้นได้จากการกระทำและการ ปฏิบัติซ้ำ ๆ ไม่อาจเกิดขึ้นได้ง่ายและยั่งยืนจากการท่องจำ การสั่ง หรือการบอก เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็จะ ติดตัวไปแบบธรรมชาติ

ความหมายและความสำคัญของพลเมืองที่ดี

พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย คือ คนที่ยึดหลักประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต ปฏิบัติตนอยู่ในจริยธรรมที่ดีงาม ประพฤติตนในกรอบของสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี รวมทั้งช่วยส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี การมองเห็นคุณค่าของวิถีประชาธิปไตยจะช่วยให้สังคมมีความมั่นคง ปลอดภัยและสงบสุขมากขึ้นวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองดี มีลักษณะที่สำคัญดังนี้^{๕๙}

^{๕๙} ไพศาล ภูไพบูลย์, อังคณา ตริรัตน์และปณิดดา มีสมบัติงาม, **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.๑.** พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์), หน้า ๒๓-๒๔.

๑. การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ได้แก่ การลดความเห็นแก่ตัว และเสียสละร่างกายและใจเพื่อทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม ช่วยกันดูแลรักษาทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติ เช่น ตู้โทรศัพท์สาธารณะ ห้องสมุดประจำหมู่บ้าน เป็นต้น ช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น ป่าไม้ แม่น้ำลำธาร เป็นต้น รวมทั้งช่วยกันตักเตือนหรือห้ามปรามบุคคลไม่ให้ทำลายสาธารณสมบัติหรือสิ่งแวดล้อม

๒. วินัย ได้แก่ การฝึกกาย วาจา และใจให้สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้อยู่ในระเบียบแบบแผนที่ดีงาม เพื่อให้การปฏิบัติงานและการอยู่ร่วมกันของกลุ่มในสังคมนั้นเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

๓. ความรับผิดชอบหน้าที่ ได้แก่ การเอาใจใส่ ตั้งใจ และมุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของตนอย่างเต็มความสามารถทั้งนี้เพื่อให้งานบรรลุผลตามเป้าหมายตรงตามระยะเวลาที่กำหนด

๔. ความอดทน ได้แก่ การมีจิตใจหนักแน่น ยึดหยุ่น ไม่หุนหันพลันแล่น สามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมให้เป็นปกติเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาหรือสิ่งที่ไม่พึงพอใจ

๕. การประหยัดและอดออม ได้แก่ การรู้จักใช้จ่ายตามความจำเป็นอย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยรู้จักเก็บออมเอาไว้ใช้เมื่อยามจำเป็น ใช้ชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะความเป็นอยู่ของตน

๖. การมีน้ำใจเป็นนักกีฬา ได้แก่ การมีจิตใจเปิดเผย รู้จักรู้แพ้รู้ชนะ และให้อภัยกันและกันทำงานในลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลกันไม่แข่งขันหรือแก่งแย่งชิงดีกัน

๗. ความซื่อสัตย์สุจริต ได้แก่ มีความจริงใจ ไม่มีอคติ ปฏิบัติตนปฏิบัติงานตรงไปตรงมาตามระเบียบปฏิบัติ ไม่ใช่เล่ห์เหลี่ยมหรือกลโกง ไม่ทำแบบ “คดในข้อ งอในกระดูก” นอกจากนี้การทำงานต้องอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจและมีเมตตาริจิตต่อกันไม่หวาดระแวงแครงใจกันหรือไม่เชื่อถือผู้อื่นนอกจากตนเอง

๘. การอนุรักษ์ความเป็นไทย ได้แก่ มีจิตสำนึกในความเป็นไทย เช่น พูด เขียน และใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง อนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยและนำความเป็นไทยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ รวมทั้งคิดค้น ปรับปรุงดัดแปลงความเป็นไทยให้เข้ากับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่จริงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ตลอดจนถ่ายทอดความเป็นไทยสืบทอดไปยังคนรุ่นหลังได้อย่างถูกต้องเหมาะสม พลเมืองของแต่ละประเทศย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของประเทศนั้น บุคคลต่างสัญชาติที่เข้าไปอยู่อาศัยซึ่งเรียกว่าคนต่างด้าว ไม่มีสิทธิเท่าเทียมกับพลเมืองและมีหน้าที่แตกต่างออกไป เช่น อาจมีหน้าที่เสียภาษี หรือค่าธรรมเนียมเพิ่มขึ้นตามที่กฎหมายของแต่ละประเทศบัญญัติไว้ สิทธิและหน้าที่

เป็นสิ่งคู่กัน เมื่อ มีสิทธิก็ต้องมีหน้าที่ พลเมืองของทุกประเทศมีทั้งสิทธิและหน้าที่ แต่จะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับกฎหมายของประเทศนั้น ๆ และแน่นอนว่าประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ประชาชนมีสิทธิมากกว่าการปกครองในระบอบอื่น เพราะมีสิทธิที่สำคัญที่สุด คือ สิทธิในการปกครองตนเอง

พลเมืองดี หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่พลเมืองได้ครบถ้วนทั้งกิจที่ต้องทำและกิจที่ควรทำ

หน้าที่ หมายถึง กิจที่ต้องทำ หรือควรทำ เป็นสิ่งที่กำหนดให้ทำ หรือห้ามมิให้กระทำ ถ้า ทำก็จะก่อให้เกิดผลดี เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว หรือสังคมส่วนรวมแล้วแต่กรณี ถ้าไม่ทำ หรือไม่ละเว้นการกระทำตามที่กำหนดจะได้รับผลเสียโดยตรง คือ ได้รับโทษ หรือถูกบังคับ เช่น ปรับ จำคุก หรือประหารชีวิต เป็นต้น โดยทั่วไปสิ่งที่ระบุกิจที่ต้องทำ ได้แก่ กฎหมาย เป็นต้น

กิจที่ควรทำ คือ สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ หรือละเว้นการกระทำ ถ้าไม่ทำหรือละเว้นการกระทำ จะได้รับผลเสียโดยทางอ้อม เช่น ได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือไม่คบค้าสมาคมด้วย ผู้กระทำการที่ควรทำจะได้นับการยกย่องสรรเสริญจากคนในสังคม โดยทั่วไปสิ่งที่ระบุกิจที่ควรทำ ได้แก่ วัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น

พลเมืองดีมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชาติ คำสั่งสอนของพ่อแม่ ครู อาจารย์ มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน รู้จักรับผิดชอบชั่วดีตามหลักจริยธรรม และหลักธรรมของศาสนา มีความรอบรู้ มีสติปัญญาขยันขันแข็ง สร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

ความสำคัญของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของสังคมมีความสำคัญต่อประเทศเช่น

๑. ทำให้สังคมและประเทศชาติมีการพัฒนาไปได้อย่างมั่นคง
๒. ทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย
๓. ทำให้เกิดความรักแ่และความสามัคคีในหมู่คณะ
๔. สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

แนวทางการพัฒนาตนเองเพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวโรงเรียนและชุมชนมีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

๑. การเป็นสมาชิกที่ดีขอครอบครัว
 ๒. การเป็นสมาชิกที่ดีของโรงเรียน
 ๓. การเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน
- คุณธรรมของการเป็นพลเมืองดี
๑. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

๒. การมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบต่อหน้าที่
 ๓. รับฟังความคิดเห็นเป็นขบถกันและกันและเคารพในมติของเสียงส่วนมาก
 ๔. ความซื่อสัตย์สุจริต
 ๕. ความสามัคคี
 ๖. ความละอายและเกรงกลัวในการกระทำชั่ว
 ๗. ความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเอง
 ๘. การส่งเสริมให้คนดีปกครองบ้านเมืองและควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ
- จริยธรรมของการเป็นพลเมืองดี

คุณธรรม จริยธรรม หมายถึง ความดีที่ควรประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ คุณธรรม จริยธรรมที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี ได้แก่

๑. ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ หมายถึง การตระหนักใน ความสำคัญของความเป็นชาติไทย การยึดมั่นในหลักศีลธรรมของศาสนา และการ จงรักภักดีต่อ พระมหากษัตริย์

๒. ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การยึดมั่นในการอยู่ร่วมกันโดยยึดระเบียบวินัย เพื่อ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม

๓. ความกล้าทางจริยธรรม หมายถึง ความกล้าหาญในทางที่ถูกที่ควร

๔. ความรับผิดชอบ หมายถึง การยอมเสียผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อผู้อื่น หรือสังคม โดยรวมได้รับประโยชน์จากการกระทำของตน

๕. การเสียสละ หมายถึง การยอมเสียผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อผู้อื่น หรือสังคมโดยรวม ได้รับประโยชน์จากการกระทำของตน

๖. การตรงต่อเวลา หมายถึง การทำงานตรงตามเวลาที่ได้รับมอบหมาย การส่งเสริมให้ ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี

การที่บุคคลปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตยแล้ว ควรสนับสนุนส่งเสริมให้ บุคคลอื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตยด้วย โดยมีแนวทางการปฏิบัติดังนี้

๑. การปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย โดยยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม ของศาสนา และหลักการของประชาธิปไตยมาใช้ในวิถีการดำรงชีวิตประจำวันเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี แก่คนรอบข้าง

๒. เผยแพร่ อบรม หรือสั่งสอนบุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้านคนในสังคมให้ใช้หลักการ ทางประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตประจำวัน

๓. สนับสนุนชุมชนในเรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎหมาย โดยการบอกเล่า เขียนบทความเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน

๔. ชักชวน หรือสนับสนุนคนดีมีความสามารถในการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางการเมือง หรือกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของชุมชน

๕. เป็นหูเป็นตาให้กับรัฐหรือหน่วยงานของภาครัฐในการสนับสนุนคนดี และกำจัดคนที่เป็นภัยกับสังคม การสนับสนุนให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย ควรเป็นจิตสำนึกที่บุคคลพึงปฏิบัติเพื่อให้เกิดประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

พลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยควรมีแนวทางการปฏิบัติตนดังนี้ คือ

๑. ด้านสังคม ได้แก่

- ๑.๑ การแสดงความคิดอย่างมีเหตุผล
- ๑.๒ การรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น
- ๑.๓ การยอมรับเมื่อผู้อื่นมีเหตุผลที่ดีกว่า
- ๑.๔ การตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์
- ๑.๕ การเคารพระเบียบของสังคม
- ๑.๖ การมีจิตสาธารณะ คือ เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมและรักษาสาธารณสมบัติ

๒. ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่

- ๒.๑ การประหยัดและอดออมในครอบครัว
- ๒.๒ การซื่อสัตย์สุจริตต่ออาชีพที่ทำ
- ๒.๓ การพัฒนางานอาชีพให้ก้าวหน้า
- ๒.๔ การใช้เวลาวางให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม
- ๒.๕ การสร้างงานและสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อ

สังคมไทย และสังคมโลก

๒.๖ การเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี มีความซื่อสัตย์ ยึดมั่นในอุดมการณ์ที่ดีต่อชาติ เป็นสำคัญ

๓. ด้านการเมืองการปกครอง ได้แก่

- ๓.๑ การเคารพกฎหมาย
- ๓.๒ การรับฟังข้อคิดเห็นของทุกคนโดยอดทนต่อความขัดแย้งที่เกิดขึ้น
- ๓.๓ การยอมรับในเหตุผลที่ดีกว่า
- ๓.๔ การซื่อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน
- ๓.๕ การกล้าเสนอความคิดเห็นต่อส่วนรวม กล้าเสนอตนเองในการทำหน้าที่

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา

๓.๖ การทำงานอย่างเต็มความสามารถเต็มเวลา^{๖๐}

ความหมายของเยาวชนกับจิตสาธารณะ

จิตสำนึกของคน จากการศึกษาพบว่า มี ๒ ลักษณะ คือ จิตสำนึกภายใน และจิตสำนึกภายนอก^{๖๑}

๑. จิตสำนึกภายใน เป็นสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากเลือดเนื้อเชื้อไขของพ่อแม่และบรรพบุรุษ เป็นจิตสำนึกที่อยากทำด้วยจิตใจของตนเอง ไม่มีใครมาบงการให้ทำนั่นทำนี่ หน่วยงานหรือองค์กรใด มีคนในลักษณะดังกล่าวมาร่วมงานจะทำให้หน่วยงานและองค์กรนั้น มีแต่ความเจริญรุ่งเรือง เพราะได้รับความร่วมมือด้วยดี

๒. จิตสำนึกภายนอก คือการกระทำโดยมีคนอื่นบอกให้ทำ บังคับให้ทำ ทำตามแนวทางที่หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ กำหนดขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติ การทำในลักษณะดังกล่าว จะขาดความร่วมมือในกิจกรรมนั้น ๆ เพราะเป็นการปฏิบัติตามแนวทาง ถ้าไม่ทำจะได้รับการลงโทษ การว่ากล่าวตักเตือน ซึ่งคนที่มีจิตสำนึกที่มีมาจากภายใน จะไม่เกิดความประทับใจ หน่วยงานหรือองค์กรใดมีบุคคลลักษณะดังกล่าวทำงาน มักจะก่อปัญหาในหน่วยงานและองค์กร กิจกรรมต่าง ๆ ไม่ค่อยประสบความสำเร็จ ถ้าผู้คนขาดการมี จิตสำนึก หรือ จิตสาธารณะที่ดี สังคมส่วนรวมจะประสบปัญหาอย่างไร จากการศึกษาผลกระทบที่นักวิชาการ ร่วมศึกษามา และจากการศึกษาจากตำราต่าง ๆ ในระดับครอบครัว ครอบครัวไทยในปัจจุบัน เป็นครอบครัวขนาดเล็ก นอกจากพ่อแม่แล้ว ในครอบครัวหนึ่ง ๆ จะมีลูก ๒-๓ คนเท่านั้น เพราะไม่สามารถเลี้ยงดูลูกที่มีมากมายได้ ลูกที่ไม่มาก พ่อแม่สามารถเลี้ยงดูได้ค่อนข้างจะดีและมีคุณภาพ นอกจากให้การศึกษาในสถาบันการศึกษาแล้ว พ่อแม่ยังช่วยกันอบรมสั่งสอนในด้านคุณธรรมจริยธรรมให้กับลูก ๆ เพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ครอบครัวจะมีแต่ความสุขและความอบอุ่น ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ในกรณีที่ครอบครัวขาดผู้นำที่ดี พ่อแม่แยกทางกัน ลูก ๆ ขาดความอบอุ่น พี่พ่อแม่ไม่ได้ กลับต้องไปพึ่งพาเพื่อน ๆ เด็กและเยาวชน ต่างคนก็ต่างไปพึ่งยาเสพติดแทน ครอบครัวเริ่มอ่อนแอ สั่นคลอน นับว่าเป็นผลกระทบกับสังคมส่วนรวมในอนาคต เพราะครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กที่สุด ถ้าครอบครัวมีปัญหา ก็จะส่งผลกระทบต่อชุมชนและสังคมภายนอกในเรื่อง จิตสาธารณะ อย่างแน่นอน ในระดับชุมชน ถ้าคนในชุมชนขาด จิตสำนึก ขาดจิตสาธารณะ ต่างคนต่างอยู่ ไม่มีใครสนใจใคร ชุมชนเริ่มอ่อนแอ ยิ่งนานไป ก็มีแต่เสื่อมทรุดลง เพราะชุมชนขาดการพัฒนา ขาดศูนย์รวมทางจิตใจ ขาดผู้นำที่ดีและเข้มแข็ง สมาชิกขาดการมีส่วนร่วม เนื่องจากการ เห็นแก่ตัว ไม่ยอมเสียสละ กลัวเสียทรัพย์ รวมทั้งต้องเสียเวลา ที่ต้องมาช่วยเหลือ

^{๖๐} ไพศาล ภูไพบูลย์,อังคณา ตติรัตน์และปนัดดา มีสมบัติงาม, **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.๑**, หน้า ๓๐-๓๓.

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖.

ชุมชน เมื่อชุมชนขาดการพัฒนา อาชญากรรมในชุมชนย่อมเกิดขึ้น อันจะส่งผลให้ชุมชนเกิดการล่มสลายในอนาคต

ในระดับชาติ ย่อมรับผลจากครอบครัว จากชุมชน ถ้าครอบครัวและชุมชนขาด จิตสาธารณะ ที่ดี ขาดความความเข้มแข็ง ประเทศชาติก็ย่อมเกิดวิกฤตการณ์ภายในประเทศทุกด้าน ผู้นำประเทศแก้ปัญหาไม่ได้เพราะ บุคลากรในประเทศขาดการเสียสละ มีการเบียดเบียนทำลาย ทรัพยากรและสมบัติที่เป็นส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง เหมือนปลวกที่คอยแทะกินเนื้อไม้ ประเทศชาติตกอยู่ในสภาพที่ล้าหลัง ไม่สามารถต่อสู้กับชาติอื่นที่อยู่ข้างเคียงได้ เพราะขาดพลังและความร่วมมือของคนในสังคม แม้ว่าผู้นำประเทศ จะนำมาตราการใด ๆ ออกมาใช้ ประชาชนก็จะขัดขวาง ไม่ให้ความร่วมมือ เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก แก่งแย่งแข่งขัน เห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและกลุ่มของตน การทุจริตคอร์รัปชันจึงเกิดขึ้น ผลที่ตามมาคือ การล่มสลายของชาติ ในระดับโลก ซึ่งเป็นระดับที่ได้รับผลกระทบในวงกว้าง ถ้าบุคคลในระดับประเทศขาด จิตสำนึกสาธารณะ ต่างประเทศ ต่างอยู่หวังแต่เอาเปรียบเปรียบกับประเทศอื่น โดยไม่มีจิตสำนึกใน การช่วยเหลือ โดยเฉพาะ ประเทศที่ด้อยโอกาส การพัฒนามีน้อย หวังแต่จะกอบโกยผลประโยชน์เข้าภายในประเทศของตนเอง ขาดความช่วยเหลือมิตรประเทศที่เคียงข้าง หวังให้ประเทศของตนเองอยู่ รอดปลอดภัยเท่านั้น ประเทศที่ถูกเอาเปรียบ เกิดความไม่พอใจ หวังที่จะแก้แค้น ขาดการไว้วางใจซึ่ง กันและกัน แต่ละประเทศมีการสะสมอาวุธยุทโธปกรณ์ เพื่อปกป้องประเทศของตนเอง เมื่อมีปัญหา เกิดขึ้น มักมีแนวโน้มในการใช้กำลังและความรุนแรง เพื่อแสดงแสนยานุภาพทางการสงคราม ในการตัดสินปัญหา

การเอาเปรียบในเรื่องการค้าระหว่างประเทศ ที่รัฐบาลพยายามทุกวิถีทาง เพื่อให้เกิดการได้เปรียบทางการค้า ทำให้ประเทศด้อยกว่า ขาดโอกาสในการพัฒนาประเทศของตน อันเป็นผลให้เกิดการรังเกียจเหยียดหยามคนต่างเชื้อชาติ สีผิว มีศักดิ์ศรีที่ด้อยกว่าประเทศของตน ดังนั้นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาต่างระดับ จากครอบครัวสู่ชุมชน สู่ประเทศ ที่ส่งผลต่อโลกกลม ๆ ใบนี้นี้ ในอนาคต ถ้าสามารถขจัดความเห็นแก่ตัวของคนได้ตั้งแต่ ระดับครอบครัว ความสันติสุขของคนในระดับต่าง ๆ จนถึงระดับโลก ย่อมจะเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน^{๒๒}

จากความสำคัญดังกล่าว ขึ้นอยู่กับ ความสำนึก จิตสำนึก ที่พัฒนาไปเป็น จิตสาธารณะ หรือ จิตสำนึกสาธารณะ ถ้าสามารถปลูกฝัง ส่งเสริมหรือพัฒนาให้เด็กมีจิตสำนึกด้านสาธารณะ ด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้ จะทำให้เด็กและเยาวชน มีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตน นั่นคืออาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม มีการใช้สมบัติของส่วนรวม อย่างเห็นคุณค่า ใช้อย่างทะนุถนอมและประหยัด รู้จักการแบ่งปัน เปิดโอกาสในการใช้ของส่วนรวมต่อผู้อื่น เมื่อเด็กและ

^{๒๒} ไพศาล ภูไพบูลย์, อังคณา ตติรัตน์และปนัดดา มีสมบัติงาม, *หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.๑*, หน้า ๒๒.

เยาวชนเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ปัญหาที่เกิดการเอาเปรียบคนอื่น ปัญหาการทำลายสาธารณะสมบัติต่าง ๆ จะลดลง การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และประโยชน์ของพวกเขาพองก็จะลดน้อยลง และจะนำมาสู่สังคมที่พัฒนาขึ้น^{๖๓}

การสร้างจิตสำนึกของคน ต้องได้รับการปลูกฝังตั้งแต่เด็ก จากบุคคลต่าง ๆ เช่น พ่อแม่ ที่อยู่ที่บ้าน ผู้ปกครองส่วนท้องถิ่น ในหน่วยงานหรือองค์กร พระสงฆ์องค์เจ้าที่วัด และครูในสถานศึกษา บุคคลเหล่านั้นจะเพิ่มบทบาทที่สำคัญยิ่งในการอบรมสั่งสอน และเป็นแบบอย่างที่ดีของเด็กและเยาวชน

เด็กและเยาวชน ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม จะเป็นการช่วยเหลือและไม่สร้างความเดือดร้อนความเสียหายกับผู้อื่นหรือสังคมในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

๑. รับผิดชอบต่อครอบครัว โดยเชื่อฟังพ่อแม่ การช่วยเหลืองานบ้าน ร่วมกับพ่อแม่พี่น้อง รวมทั้งญาติๆไม่ทำให้พ่อแม่ต้องได้รับความเดือดร้อนและเสียใจ

๒. รับผิดชอบต่อตนเอง โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง ไม่ทำร้ายตัวเองไม่เสพยาเสพติด ไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ อันเป็นเหตุให้เสียสุขภาพ มีความรับผิดชอบต่อโรงเรียน การดูแลรักษาความสะอาด การทิ้งเศษขยะลงถังที่จัดเตรียมไว้ ไม่ขีดเขียนข้อความใด ๆ ที่โต๊ะ เก้าอี้ และผนังของอาคาร ปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัยของโรงเรียน ช่วยรักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน มีความรับผิดชอบต่อครูเช่นตั้งใจเล่าเรียนเชื่อฟังคำสั่งสอนของครู

๓. รับผิดชอบต่อบุคคลอื่น เช่นการให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ไม่เอาเปรียบบุคคลอื่น เคารพสิทธิและให้เกียรติซึ่งกันและกัน อันจะเป็นการสร้างความรักและความสุขกับสังคมส่วนรวม

๔. รับผิดชอบต่อสังคมและสาธารณะ เช่น ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของบ้านเมือง ปฏิบัติตามกฎหมาย รักษาทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม ให้ความร่วมมือกับชุมชนและสังคม

๕. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาทางด้านการเมือง การมีความกระตือรือร้น ในสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ ตามระบอบการปกครองประชาธิปไตย การทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทางด้านการเมือง การทำหน้าที่ในการเลือกตั้งผู้แทนทุกระดับของหน่วยงานและองค์กร ประกอบกับต้องช่วยกันสอดส่องดูแลความเคลื่อนไหวทางการเมือง เพื่อให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบความยุติธรรม ในการสรรหาคนดีเข้าสู่ระบบการปกครองประชาธิปไตย สร้างความเป็นธรรมให้บังเกิดขึ้นในสังคมและประเทศชาติ ด้วยจิตสำนึกสาธารณะ

^{๖๓} คณะอนุกรรมการการจัดทำคู่มือการปลูกฝังค่านิยม, ความหมายของความรับผิดชอบต่อ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.sahavicha.com/?name=blog&file=readblog&id=231 [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

เด็กและเยาวชน ร่วมสร้างความรุ่งเรืองให้กับสังคมและสาธารณะ คือการสร้างจิตใจ และจิตสำนึกให้เป็น จิตสาธารณะ นั่นคือเด็กและเยาวชน ต้องมีความรับผิดชอบในตนเอง และต้องเป็นความรับผิดชอบหรือ จิตสำนึกที่มาจากภายใน แม้ว่าจะได้รับการอบรมสั่งสอน ถ้าใจตนเองไม่ ยอมรับ จิตสาธารณะ จะไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน ดังนั้นคำว่า ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน จึงเป็นความสำคัญ ส่วนหนึ่ง ในการสร้าง จิตสาธารณะ เพราะถ้าแต่ละคนไม่พยายามที่จะช่วยเหลือตนเอง ไม่พยายามที่จะพึ่งตนเอง จะรอแต่คนอื่นเขามาช่วย สังคมก็คงจะมีแต่ คนที่ง่ายเปื่อยเสียแรง และรอรับการช่วยเหลืออย่างเดียว

นอกจากเด็กและเยาวชน จะมีความพร้อมในการสร้างความตระหนักและความสำนึกใน ใจของตนเองแล้ว แนวทางที่สำคัญในการสร้าง จิตสาธารณะ ยังมีอีกหลายประการที่เด็กและเยาวชน ต้องตระหนักคือ

๑. การเพิ่มคุณค่าการมีวินัยในตนเอง นั่นคือความตระหนักถึงการมีส่วนร่วม การ ปกครองในระบอบประชาธิปไตย เด็กและเยาวชนทุกคน ต้องศึกษาสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ความ รับผิดชอบต่อตนเองและสาธารณะ

๒. สิ่งแวดล้อมคือชีวิต เด็กและเยาวชนต้องตระหนักอยู่เสมอว่า เราเป็นส่วนหนึ่งของ สังคม เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม ทุกคนต้องช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ถ้าสิ่งแวดล้อมโดย ส่วนรวมดี ก็จะมีผลดีกลับคืนมายังผู้คนในผืนโลกใบนี้ ได้พบแต่ความสุข อากาศที่ดีและสดชื่น

๓. ขจัดผลกระทบที่เกิดขึ้นกับส่วนรวม เด็กและเยาวชนทุกคนต้องช่วยผู้ใหญ่ ในการ กำหนดแผนการดูแลและแก้ไข จากผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ในอันที่จะเป็นเหตุทำให้โลกร้อนเช่น การ ใช้พลังงาน โรงงานอุตสาหกรรม การทำลายป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร การขจัดสิ่งที่จะก่อให้เกิดมลพิษต่าง ๆ บ้านทุกหลังต้องสร้างบ่อพักน้ำทิ้ง บ่อดักไขมัน ก่อนปล่อยน้ำลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ

๔. หลักธรรมช่วยในการดำเนินชีวิต สังคมเป็นสุข เพราะหลักธรรมหรือคำสั่งสอนของ ทุกศาสนา ซึ่งใน แต่ละศาสนา ล้วนแต่สอนให้คนเป็นคนดีทั้งสิ้น ถ้าปฏิบัติได้ ย่อมจะทำให้สังคมเป็น สุข ดูแลตนเอง บังคับจิตใจ ไม่ทำร้ายตนเอง ไม่ทำร้ายผู้อื่น ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะ เด็กและเยาวชน ที่ จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ดูแลบ้านเมืองแทนผู้ใหญ่ในปัจจุบัน ถ้ายึดมั่นในหลักธรรมคำ สอนของศาสนาแต่ ละศาสนา จะทำให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุขอย่างแน่นอน

สรุปได้ว่า จิตสาธารณะ หรือจิตสำนึกสาธารณะ เป็นสิ่งที่มีความจำเป็น อันจะเป็น ประโยชน์ ในทุกระดับ โดยเฉพาะ ถ้าพัฒนาให้เกิดขึ้นได้อย่างเข้มแข็ง ตั้งแต่บุคคลในระดับครอบครัว ทั่วโลก ย่อมส่งผลดีในระดับที่สูงขึ้นเป็นลำดับ และที่สำคัญที่สุด การสร้างและปลูกฝังจิตสำนึก ที่ดีนั้น ต้องสร้างกับ เด็กและเยาวชน เป็นพื้นฐาน เพราะเด็กสามารถรับรู้ในสิ่งที่ติงามจากพ่อแม่ที่บ้าน รับรู้ จากผู้ใหญ่ผู้ใหญ่ ผู้นำชุมชน พระสงฆ์องค์เจ้า ดูแลลูกหลานในระดับชุมชนและสังคม เมื่อถึง

สถาบันการศึกษา ครูจะคอยอบรมสั่งสอน ทั้งด้านวิชาการ อบรมคุณธรรม จริยธรรม ปลุกฝังให้เด็ก และเยาวชนรู้จักการเสียสละ การให้ มากกว่า การรับ อย่างเดียว จะทำให้เด็กและเยาวชน พัฒนา จิตใจในการช่วยเหลือผู้อื่น มีความอ่อนน้อมถ่อมตน เตรียมเข้าสู่การพัฒนา จิตใจตนเองสู่ จิตสำนึก สาธารณะ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่าความรับผิดชอบนี้มีประเด็นสำคัญคือ จะต้องระวังตั้งใจใช้กำลังเพื่อสร้างประโยชน์แต่ฝ่ายเดียว ให้ได้ทั้งประโยชน์ทั้งประโยชน์ส่วนรวม พร้อมกันนั้นก็ต้องคอยป้องกันแก้ไขอยู่ตลอดเวลา มิให้ความเสียหายเกิดขึ้นและที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างเสริมกำลังใจให้มั่น คงหนักแน่นและทวีขึ้น ซึ่งมีทางทำได้หลายทาง ทางที่เหมาะสมอย่างหนึ่งก็คือพยายามทำประโยชน์เสียสละเพื่อผู้อื่นและส่วนรวมให้มากขึ้น การปฏิบัติงานด้วยความเสียสละนั้น ยิ่งกระทำความเท่าใด จะช่วยให้เกิดความสามารถและความเชี่ยวชาญมากขึ้นเท่านั้น ทั้งเมื่อเคยชินกับการประพฤติปฏิบัติความดีแล้ว ก็สามารถป้องกันความชั่วและความเสื่อมเสียได้อย่างดีที่สุดด้วย^{๖๔}

กรมวิชาการ กล่าวว่า การรู้จักปกครองตนเองให้เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นพื้นฐานของคนที่จะทำให้การทำงานสำเร็จได้ หน่วยงานใด ชุมชนใด สังคมใด ประเทศใดก็ตามที่ประชาชนเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบสูง หน่วยงานนั้น ชุมชนนั้น สังคมนั้น ประเทศนั้นย่อมเจริญก้าวหน้า การจัดการศึกษาในโรงเรียนจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อของนักเรียนเป็นอันดับแรก^{๖๕}

กรมการศาสนา กล่าวว่า ความรับผิดชอบ เป็นคุณลักษณะของคนไทยอย่างหนึ่งที่ต้องปลูกฝัง ให้กับคนไทยสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมประเทศชาติที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองดีเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้สังคมเป็นระเบียบและสงบสุข^{๖๖}

ทองคุณ หงส์พันธุ์ ได้กล่าวถึงผลดีอันเกิดจากความรับผิดชอบต่อว่า ได้รับความเชื่อถือ และไว้วางใจจากผู้อื่น การงานสำเร็จเรียบร้อยได้ผลดี เกิดความเชื่อมั่น ในตนเอง เพราะได้ปฏิบัติ

^{๖๔} พระธรรมปิฎก, การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๗.

^{๖๕} กรมวิชาการ, รายงานการวิจัยเรื่อง วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และค่านิยมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑๖.

^{๖๖} กรมการศาสนา, คู่มือการศึกษาจริยธรรมระดับอุดมศึกษา ตอนที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา , ๒๕๒๕), หน้า ๒.

หน้าที่ได้อย่างถูกต้องครบถ้วน เกิดความมั่นใจในสังคมและชาติ สามารถพัฒนาไปสู่ความเจริญได้รวดเร็ว มีความสะดวกสบายร่มเย็นเป็นสุขเกิดขึ้นในสังคมและชาติ^{๖๗}

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่าความสำคัญของความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมากที่ทุกคนจะต้องมี เพราะการขาดความรับผิดชอบทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ไม่ในสังคมใดก็ตาม หากในสังคมมีความรับผิดชอบแล้วปัญหาต่าง ๆ ก็จะลดน้อยลง สังคมก็就会有ความเจริญก้าวหน้าและเกิดความสงบสุขในสังคม เพราะฉะนั้นจึงควรมีการปลูกฝังความรับผิดชอบให้แก่เยาวชนตั้งแต่ยังเด็กเพื่อความเจริญก้าวหน้าของสังคมต่อไป

การปลูกฝังและพัฒนาความรับผิดชอบ

กึ่งแก้ว อัตถากร กล่าวว่าความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกิดจากการฝึกฝนธรรมตั้งแต่วัยเด็ก และจะพัฒนาไปเรื่อย ๆ จนถึงวันรุ่น ผู้ใหญ่จึงต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็กแนะนำและส่งเสริมในสิ่งที่ถูก ที่ควรให้เขาได้รู้จักแก้ปัญหาและค่อย ๆ ปลูกฝังความรับผิดชอบให้แก่เขา เพราะนอกเหนือจากการมี วินัยและความรับผิดชอบตามธรรมชาติ อันอาจเกิดขึ้นได้เองแล้ว เด็กยังเรียนรู้วินัยและความรับผิดชอบจากวัฒนธรรม โดยอาศัยการสั่งฝึกปรือจากบุคคลแวดล้อม ลักษณะเช่นนี้เป็นกฎธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันในสังคม^{๖๘}

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวว่าการพัฒนาจริยธรรมความรับผิดชอบควรพัฒนาให้ครบถ้วนทั้งทางร่างกายและจิตใจ กล่าวคือ การพัฒนาความรู้ ความคิดและสติปัญญา การ ปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมให้เอื้อต่อการพัฒนาตนเองประเทศชาติ และการสร้างมาตรฐาน จริยธรรมความรับผิดชอบในชีวิตของผู้เรียนด้วย^{๖๙}

ประณม จันทิม กล่าวว่า การที่เด็กจะมีความรับผิดชอบในเรื่องการเรียนได้อย่างดีนั้น เด็กจะต้องฝึกฝนเกี่ยวกับความรับผิดชอบด้านอื่น ๆ มาก่อน^{๗๐}

ไซค์แมน ได้สรุปรวบรวมทัศนะเกี่ยวกับการฝึกความรับผิดชอบของ มิลตัน (Milton) และแฮร์ริส (Harris) ไว้ดังนี้

๑. ควรเริ่มฝึกฝนความรับผิดชอบตั้งแต่เด็ก

^{๖๗} ทองคุณ หงส์พันธุ์, **วิถีแห่งบัณฑิต การครองตน ครองคน ครองงาน**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒๒.

^{๖๘} กึ่งแก้ว อัตถากร, **ทำไมต้องมีวินัย**, (มนุษยศาสตร์: ปริทัศน์, ๒๕๒๔), หน้า ๑๙.

^{๖๙} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, **จอมปราชญ์นักการศึกษา สังเคราะห์ วิเคราะห์ และประยุกต์พระราช ดำริด้านการศึกษและการพัฒนาคน**, (กรุงเทพมหานคร: ชักเชสมิเดีย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๐-๒๑.

^{๗๐} ประณม จันทิม, **“ปัญหาการพฤติกรรมการเรียนไม่ได้”** (วารสารการแนะแนว, ๒๕๓๓), หน้า ๑๙.

๒. เด็กทุกคนควรมีโอกาสฝึกให้มีความรับผิดชอบ

๓. การฝึกให้มีความรับผิดชอบและการจัดประสบการณ์ความรับผิดชอบควรให้เหมาะสม กับแต่ละบุคคล

๔. ควรให้เด็กทราบว่าผู้ใหญ่หวังอะไรจากตัวเขา

๕. การฝึกให้เด็กรู้จักความรับผิดชอบ ผู้ใหญ่ต้องรู้จักยืดหยุ่นในการฝึกไม่เร่งรัดจนเกินไป

๖. เด็กต้องการคำแนะนำจากผู้ใหญ่

๗. เด็กต้องการความไว้วางใจจากผู้ใหญ่ เมื่อรู้ว่าส่วนไหนอยู่ในความรับผิดชอบของเขา

๘. เจตคติและพฤติกรรมของผู้ใหญ่ต่อความรับผิดชอบของตน มีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบของเด็ก^{๗๑}

ประเทิน มหาพันธ์ กล่าวว่า การฝึกเด็กให้มีความรับผิดชอบนั้น ไม่มีเวลาใดที่จะสายเกินไป แม้ว่าเด็กจะอยู่ในวัยทารก พ่อแม่ก็สามารถฝึกสอนให้เด็กมีความรับผิดชอบได้ การฝึกสอนจะได้ดีก็ต่อเมื่อสถานการณ์เอื้ออำนวย หรือสร้างสถานการณ์ขึ้นในตอนต้น ๆ ความรับผิดชอบที่เด็กพึงจะมีต้องควบคู่ไปกับการเล่นเสมอ เพราะว่าการเล่นเป็นชีวิตจิตใจของเด็ก แต่การงานและความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เด็กไม่ชอบ แต่อย่างไรก็ตามเด็กจะมีความรับผิดชอบได้ดีก็ต่อเมื่อมีงานหรือกิจกรรมให้ทำ แม้ว่าเด็กจะพอใจในการเล่น ถ้าสามารถเปลี่ยนของเล่นให้เป็นงานได้ หรือให้เด็กทำงานด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลินเหมือนกับการได้เล่น ก็จะทำให้เด็กสามารถทำงานได้ ความรับผิดชอบก็จะเกิดขึ้น การเล่นจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการในการเตรียมตัวเด็กให้มีความรับผิดชอบ เด็กจะเรียนรู้ในการรับผิดชอบถ้าหากมีความพร้อมหรือมีสถานการณ์ดังต่อไปนี้

๑. เด็กรู้จักตัดสินใจ การตัดสินใจที่ถูกต้องของเด็กได้รับความสนใจจากผู้ใหญ่ และเสริมแรงด้วยการให้รางวัลตามความเหมาะสม

๒. พ่อแม่ และครู จะต้องสร้างสถานการณ์หรือเปิดโอกาสให้เด็กตัดสินใจอยู่เสมอและผู้ใหญ่จะต้องสร้างบรรยากาศให้เด็กมีความรับผิดชอบ ละเว้นการตำหนิตყ

๓. พ่อแม่และครูจะต้องหลีกเลี่ยงการตัดสินใจแทนเด็กในเรื่องที่เด็กสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง เพราะการที่ผู้ใหญ่ตัดสินใจแทนเด็ก เป็นการนำไปสู่การไม่รู้จักความรับผิดชอบของเด็ก^{๗๒}

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่าการปลูกฝังและการพัฒนาความรับผิดชอบสามารถทำได้ดังนี้ คือ ควรพัฒนาตั้งแต่ยังเป็นวัยเด็ก และควรจะพัฒนาไปเรื่อย ๆ ฝึกให้เด็กมีรู้จักตัดสินใจด้วย

^{๗๑} Sideman Jerome M, *The child: A Book of Reading*, (New York: Holt Rinehart and Winston, 1962), P. 408-411.

^{๗๒} ประเทิน มหาพันธ์, *สอนเด็กให้มีความรับผิดชอบ*, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖), หน้า ๒๙-๓๖.

ตนเอง โดยที่ผู้ใหญ่ไม่ควรตัดสินใจแทนเด็ก จัดให้เด็กมีประสบการณ์ความรับผิดชอบด้วยตัวเองอย่างเหมาะสม และควรให้เด็กทราบด้วยว่าผู้ใหญ่หวังอะไรจากตัวของเขา ผู้ใหญ่ต้องคอยให้คำแนะนำแก่เขาเมื่อเขาต้องการความช่วยเหลือ เป็นต้น

๒.๔ ข้อมูลพื้นที่ โรงเรียนวัดบางเตย

โรงเรียนวัดบางเตย เดิมเรียกว่า โรงเรียนประชาบาลตำบลคลองกุ่ม (วัดบางเตย) อนุญาตให้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๕ อาศัยศาลาการเปรียญหลังเล็กเป็นสถานที่ทำการสอน สมัยนั้นนายประดิษฐ์ ศรีแสงรัตน์ เป็นศึกษาธิการอำเภอบางกะปิ สอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ (ธรรมการ) นายเสี่ยม ตั้งเครือ ดำรงตำแหน่งครูใหญ่เป็นคนแรก พ.ศ. ๒๔๗๖ นายสุทิน ศิริประเสริฐ รักษาการในตำแหน่งครูใหญ่ เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ และได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๔๘๕

เมื่อ พ.ศ.๒๔๙๙ สร้างอาคารเรียนขึ้นหนึ่งหลังขนาด ๔ ห้องเรียน โดยอาศัยที่ดินของวัด ไกลศาลาการเปรียญหลังเดิม

ในปี พ.ศ.๒๕๑๐ ทางวัดได้อนุญาตให้ใช้ที่ดินของวัดด้านทิศเหนือ เนื้อที่ ๓ ไร่ ๓ งานเศษ ปลูกอาคารเรียน

ในปี พ.ศ.๒๕๑๒ องค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนคร ได้จัดสรรเงินงบประมาณเป็นค่าก่อสร้างอาคารเรียนแบบ ๐๐๔ ขนาด ๘ ห้องเรียน ๑ หลัง

ในปี พ.ศ.๒๕๑๖ ได้ดำเนินการก่อสร้างอาคารเรียนแบบ ๐๑๗ ขนาด ๘ ห้องเรียน ๑ หลัง กับได้ทำการเชื่อมอาคารเรียนแบบ ๐๐๔ กับ ๐๑๗ เข้าด้วยกัน เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๑๘ นายปรีชา วาสินทน ได้รับแต่งตั้งเป็นครูใหญ่

ในปีงบประมาณ ๒๕๒๐ ได้งบประมาณสร้างอาคารเรียนแบบตึก ๓ ชั้น ๑๒ ห้องเรียน

ในปีงบประมาณ ๒๕๒๓ กรุงเทพมหานคร โดยสำนักงานการศึกษา ได้อนุมัติเงิน ๔,๕๖๒,๒๐๐ บาท ทำการก่อสร้างอาคารเรียน แบบ สนศ.๘๕๐/๒๕๒๔ จำนวน ๔ ชั้น ๑๒ ห้องเรียน ใต้ถุนโล่ง

ในปีงบประมาณ ๒๕๓๑ ได้รับงบประมาณจัดสร้างอาคารเรียนแบบตึก ๔ ชั้น ใต้ถุนโล่ง ชั้นละ ๘ ห้องเรียน จำนวน ๓๒ ห้องเรียน ในวงเงินงบประมาณ ๖,๙๔๔,๐๐๐ บาท

โรงเรียนวัดบางเตย ได้รับการพัฒนาเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ โดยมีองค์การบริหารส่วนจังหวัด และกรุงเทพมหานคร จัดสรรงบประมาณให้ รวมทั้งได้รับความร่วมมือจาก สมาคมผู้ปกครอง-

ครูโรงเรียนวัดบางเตย มูลนิธิวัดบางเตย มูลนิธิส่งเสริมการศึกษาโรงเรียนวัดบางเตย และ คณะกรรมการโรงเรียน เป็นต้น

ปัจจุบันเปิดทำการสอนระดับชั้น อนุบาล - ประถมศึกษาปีที่ ๖

วิสัยทัศน์ “โรงเรียนวัดบางเตย จัดการเรียนรู้ที่ทันสมัย บุคลากรมีคุณภาพ สิ่งแวดล้อมดี ผู้เรียนมีความรู้ คู่คุณธรรม เป็นที่ยอมรับของชุมชน”

เป้าประสงค์ของการพัฒนา

๑. โรงเรียนมีการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัย

๒. บุคลากรมีคุณภาพ

๓. โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมที่ดี

๔. นักเรียนมีความรู้คู่คุณธรรม

๕. โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของชุมชน

ปรัชญา การศึกษาคือ การพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม

คติพจน์ การศึกษาพัฒนาคุณภาพคน

สีประจำโรงเรียน สีประจำโรงเรียน คือ แดง - น้ำเงิน

สีแดง หมายถึง ความเข้มแข็ง

สีน้ำเงิน หมายถึง ความเยือกเย็น อ่อนหวาน

ต้นไม้ประจำโรงเรียน ต้นเตย

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กัญกัฬารณ กลิ่นนิมณฑล ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงาน จังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ผลการวิจัยพบว่า

๑. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามทัศนะของบุคลากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (=๔.๑๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านฉันทะอยู่ในระดับมากที่สุด (=๔.๒๖) ส่วนด้านวิริยะ จิตตะ และวิมังสา อยู่ในระดับมาก

๒. ผลการเปรียบเทียบทัศนะของบุคลากรต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงาน จังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และรายได้ ต่างกันมีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าบุคลากรที่มี เพศต่างกันมีทัศนะต่อ

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลัก อธิธำปท ๔ ด้านวิม้งสา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอธิธำปท ๔ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารสำนักงานจังหวัดพิษณุโลก คือ บุคลากรควรมีความต้องการใฝ่ใจรักที่จะปฏิบัติงานอยู่เสมอปรารธนา

ที่จะปฏิบัติงานให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป มีความขยัน หมั่นประกอบการทำงานด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธฐะ ไม่ท้อถอย ต้องตั้งจิตรับรู้ในภารกิจที่ได้รับมอบหมายโดยปฏิบัติงานด้วยความคิด เอา จิตฝึกใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่งานที่ปฏิบัติอย่างแท้จริง และหมั่นใช้ ปัญญาพิจารณา ใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผล ตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในงานนั้น ๆ ที่สำคัญต้องรู้จัก การวางแผนงาน วัดผลและคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงงานให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา^{๗๓}

แคลเลียสา แสนนางชน ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบด้านการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนนาหลวง เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีความรับผิดชอบด้านการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนมากขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีความรับผิดชอบด้านการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑^{๗๔}

ณฐพัชร์ แนนบัว ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอธิธำปท ๔ ของโรงเรียนพระปริยธธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์” การบริหารโรงเรียนพระปริยธธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ฉันทะ ความพร้อมที่จะกระทำงาน วิริยะ การลงมือทำตาม

^{๗๓} จารุมาศ เรืองสุวรรณ, พันเอก, การสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างตามหลักอธิธำปท ๔ ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการทองทัพบก, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๕๓.

^{๗๔} แคลเลียสา แสนนางชน, ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบด้านการทำงานกับการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนนาหลวง เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๙), หน้า ๓๘.

แผนงาน จิตตะ การเอาใจใส่กวดขันในงาน และวิมังสา การติดตามประเมินผลงาน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน^{๗๕}

บัญชา ท่าทอง ได้ทำการศึกษา เรื่องศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย พบว่า ความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย มีความคิดเห็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านการประพฤติตนเป็นคนดี ความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านความรับผิดชอบต่อชุมชนและประเทศชาติ ความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านการความรับผิดชอบต่อครอบครัว และความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านการศึกษา ผลการเปรียบเทียบข้อมูลการศึกษาความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย จำแนกตามเพศและอาชีพของบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนตามห้องเรียน แผนการเรียน เกรดเฉลี่ยสะสม และสถานภาพของผู้ปกครอง พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย อยู่ในระดับมาก พบว่าความคิดเห็นของนักเรียน ๑) จำแนกตามเพศ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษา การใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ๒) ห้องเรียนต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษา การใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย พบว่าความคิดเห็นของนักเรียนจำแนกตามห้องเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษา การใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ๓) แผนการเรียนต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษา การใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย พบว่าความคิดเห็นของนักเรียน จำแนกตามแผนการเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษา การใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ไม่แตกต่างกัน ซึ่ง

^{๗๕} ณัฐพัชร แนมบัว, “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ

ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ๔) เกรดเฉลี่ยสะสมต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษา การใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย พบว่าความคิดเห็นของนักเรียน จาแนกตามเกรดเฉลี่ยสะสม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษา การใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๗๖}

บุญมี บุญเอี่ยม ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของ พนักงานการควบคุมการบินภูเก็ต บริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทยจำกัด พบว่าพนักงานศูนย์ การควบคุมการบินภูเก็ต บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด มีระดับการนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานโดยภาพรวมและองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก และพนักงานที่มีประวัติการการ ผ่านการฝึกอบรมต่างกัน มีระดับการนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานโดยภาพรวมและ องค์ประกอบ ไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่า พนักงานมีการนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ โดยมีการนำไปใช้ในระดับน้อยขึ้นอยู่กัลักษณะของงาน ที่ทำนอกจากนี้การนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ยังขึ้นอยู่กัแรงจูงใจภายนอกอีกด้วย เช่น เงินเดือนสวัสดิการ เป็นต้น^{๗๗}

พระจรัสศักดิ์ บุญฤทธิ์ ได้ทำการศึกษา ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ๑) ได้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน ๒) หลักการเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน พบว่านักเรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนมากกว่า ก่อนเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑^{๗๘}

พระมหาสมคิด โครธา ได้ทำการวิจัยเรื่องการใช้อิทธิบาท ๔ ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า การใช้อิทธิบาท ๔ ของพระนิสิตโดยรวมและที่เป็นรายด้าน ๔ ด้านคือ ด้านฉันทะ ด้านจิตตะ ด้านวิริยะ และด้านวิมังสา กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตของ

^{๗๖} บัญชา ท่าทอง, “ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ

^{๗๗} บุญมี บุญเอี่ยม, “การศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานการควบคุมการบิน ภูเก็ต บริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทยจำกัด”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตสังคมศึกษา*, (มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘), หน้า ๔๑-๑๑๖.

^{๗๘} พระจรัสศักดิ์ บุญฤทธิ์, “ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓”, *สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ

มหาวิทยาลัยชั้น ปีที่ ๑ ถึง ชั้น ปีที่ ๔ จำนวน ๓๘๔ รูป พระนิสิตมีการใช้หลักอริยบท ๔ อยู่ในระดับมาก พระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีการใช้หลักอริยบท ๔ ในการเรียนโดยรวมต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๗๙}

พันเอกจารุมาศ เรืองสุวรรณ ได้ทำการวิจัยเรื่องการสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างซ่อมจักรยานยนต์ตามหลักอริยบท ๔ ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการกองทัพบก พบว่า แบบจำลองการสอนตามหลักอริยบท ๔ แตกต่างจากการสอนแบบปกติมากที่สุดจากการเปรียบเทียบการจำลองการสอนตามหลักอริยบท ๔ กับการสอนหลังจากปรับอริยบทตัวแปรร่วมออกแล้ว พบว่า แบบจำลองการสอนตามหลักอริยบท ๔ มีผลสำคัญสูงกว่าการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ไพบุลย์ ตั้งใจ ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานตามหลักอริยบท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (= ๔.๑๘) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ตามหลักอริยบท ๔ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (= ๔.๒๗) ในด้านจิตตะ (การเอาใจใส่ในการปฏิบัติงาน) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (= ๔.๐๙) ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายามในการปฏิบัติงาน)

การเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักอริยบท ๔ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ฝ่ายที่สังกัด และประสบการณ์ทำงานพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักอริยบท ๔ ไม่แตกต่างกัน จึงไม่ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ได้แก่ รายได้ยังไม่เพียงพอ สภาพแวดล้อมยังไม่ค่อยสะอาด สวัสดิการยังไม่ครอบคลุม เทคโนโลยีในด้านการเอกสารยังไม่ดีพอ สถานที่จอดรถน้อย และยังต้องเสียค่าที่จอดรถ ความล่าช้าด้านเอกสาร การให้คำปรึกษากับลูกค้ายังไม่ดีเท่าที่ควร และเจ้าหน้าที่ยังไม่เพียงพอ^{๘๐}

^{๗๙} พระมหาสมคิด โครธา, “การใช้อริยบท ๔ ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗), หน้า ๖๖.

^{๘๐} ไพบุลย์ ตั้งใจ, *ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอริยบท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ*, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๘๓-๑๑๙.

วิชญาภา เมธีวรฉัตร ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔: กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น เพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๙๘.๖๙ มีอายุต่ำกว่า ๓๑ ปี คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๘๕ มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่า ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๘๘.๒๔ และมีตำแหน่งส่วนใหญ่ เป็นนักเรียน คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๕๘ การ พัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า บุคลากรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้าน วิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน อยู่ใน ระดับมาก ทุกด้าน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลัก อิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และ ตำแหน่ง ไม่แตกต่างกัน แนวทางการประยุกต์ใช้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของ โรงเรียน ศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ บุคลากรต้องยึดหลักอิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะ ส่งผลให้ เป็นผู้ที่มีความรัก ความพอใจในงาน ปฏิบัติงานด้วยความพากเพียรบากบั่น ด้วยความเอาใจ ใส่ในงาน และมีการตรวจสอบความสำเร็จในงานอยู่เสมอ ผลัก คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะมี ประสิทธิภาพมากขึ้น ขึ้นอยู่กับผู้บริหาร และตัวบุคลากรเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญที่จะนำไปสู่ ความสำเร็จได้ในอนาคต^{๘๑}

สถิต รัชปัติย์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาคุณุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดพบว่า นักศึกษา ได้ ประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการเรียนดังนี้ด้านฉันทะ ในการเรียนทุกครั้งจะเริ่มต้นด้วยการ ชอบ ในเนื้อหาวิชาที่เรียนก่อนเพื่อให้การศึกษาเล่าเรียนมีความสุขสนุกสนาน ศึกษาถึงข้อช่วยเนื้อหา วิชาที่ เรียน คำนึงถึงเป้าหมายที่ตนเองต้องการ คือความสำเร็จการศึกษา ไม่มีอคติต่อครูผู้สอนและ เพื่อน ร่วมชั้น และสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อสถาบันของตนเอง เมื่อมีความชอบใจแล้ว ความเพียรพยายาม ก็จะทำให้ตนเองประสบความสำเร็จตามที่ตนเองตั้งใจไว้ก็คงไม่ยากเกินไป ด้านวิริยะ ในการสร้าง ความ เพียรพยายามในสิ่งที่ตนเองกำลังกระทำนั้น จะต้องทำตนเองให้มีความขยันหมั่นเพียร มีความ กระตือรือร้นในเนื้อหาวิชาที่กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการศึกษาเล่าเรียน มากที่สุด ไม่ทิ้งหรือทอดทิ้งกลางคันทั้งที่ไม่รู้ว่าตนเองทำเต็มที่แล้วหรือยัง เข้าเรียนสม่ำเสมอตรงต่อ เวลา ไม่ชักช้าเอาเปรียบเพื่อนร่วมชั้น คนอื่น ๆ หากมีภาระงานเป็นกลุ่มก็ทำงานช่วยเหลือกัน แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ไม่เกียจคร้านในการศึกษาเล่าเรียน ด้านจิต ตะ มุ่งเน้นในเรื่องของการศึกษาอย่างเต็มความสามารถ หรือเต็มศักยภาพที่ตนมี เอาใจใส่และจดจ่อ

^{๘๑} วิชญาภา เมธีวรฉัตร, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรี รังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๘๗-๑๑๒.

อยู่กับเนื้อหาวิชาที่เรียนในระหว่างที่อาจารย์บรรยาย เอาใจใส่ที่จะปฏิบัติกิจกรรมใด ๆ ที่จัดขึ้นอย่างเต็มอกเต็มใจ ไม่ละทิ้งหน้าที่ หรือเลือกที่ชอบหรือไม่ชอบในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่เพื่อร่วมชั้น จะฝึกหัดด้านสมาธิอยู่เสมอ ๆ มีจิตใจที่แน่วแน่มีสติตั้งใจและจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ตนเองกำลังกระทำ สร้างความผ่อนคลายควบคู่กับการศึกษาด้วย เพื่อไม่ให้ตนเองตึงเครียดกับการศึกษาเล่าเรียน ด้านวิมังสา ในเวลานอกเหนือจากเวลาเรียนในห้องเรียนจะหมั่น ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม นอกเหนือจากวิชาที่ตนเองเรียน และพยายามปรับปรุงการเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น พิจารณาให้เป็นขั้นเป็นตอน หากพบปัญหาที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมหรือปรึกษาอาจารย์ผู้สอนในการเรียน ต้องมีอุปสรรคและปัญหาอยู่เสมอ ไม่ละทิ้งและทอดทิ้ง จะต่อสู้กับปัญหานั้น ๆ โดยพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ นอกจากนี้แล้วยังมีการจับกลุ่มทำงานกันเป็นทีม การแก้ไขอุปสรรคต่าง ๆ มีความคิดหลากหลาย มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและช่วยกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น^{๘๒}

สิทธิชัย เดชาสิทธิ์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติราชการ: ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ๑) ข้าราชการเพศชายและเพศหญิงมีผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับสูง ส่วนระดับการศึกษาทั้งต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี ผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับสูง ๒) ข้าราชการเพศชายและเพศหญิงมีผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน ๓) ข้าราชการที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี และระดับ ต่ำกว่าปริญญาตรี ผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เฉพาะด้านวิมังสา ส่วนผู้ที่สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและปริญญาตรี มีผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกันในทุกด้าน^{๘๓}

เสกสันต์ บุญยะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารบุคคลของผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรมขนาดเล็ก แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๔ พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีพฤติกรรมการใช้สิทธิบาท ๔ ดังนี้ด้านฉันทะ มีการใช้อิทธิบาท ๔ ในระดับดีมากที่สุดในเรื่องมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในเรื่องมีอัธยาศัยและมีน้ำใจที่ดีต่อทุกคน และมีการใช้อิทธิบาท ๔ ในระดับปานกลาง ในเรื่องการใช้คำพูดที่เหมาะสมในการตักเตือนผู้ร่วมงานทุกคน มีความห่วงใยในผู้ร่วมงานทุกคน และเปิด โอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารงานในสถานศึกษา ด้านวิริยะ มีการใช้อิทธิบาท ๔ ในระดับดีมากที่สุดในเรื่อง

^{๘๒} สถิต รัชปต์, “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาหลักสูตรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอรัญญิก”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔), หน้า ๔๑-๔๘.

^{๘๓} สิทธิชัย เดชาสิทธิ์, “ผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติราชการ: ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช”, สารนิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), บทคัดย่อ

ไม่ใช้อำนาจหน้าที่บังคับให้ทำงานเกินกำลังความสามารถ และมีการให้อยู่ในระดับดีมากในเรื่องส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษานำเอาหลักพุทธธรรมไปใช้ในการบริหารงาน เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา และส่งเสริมในการให้ความรู้แก่บุคลากร ผู้ปกครอง และนักเรียนให้เห็นคุณค่าของการใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาชีวิต ด้านจิตตะ มีการให้อยู่ในระดับดีมากที่สุด ในเรื่องเป็นมิตรกับผู้ร่วมงานทุกคนและ รักษาความลับของทางราชการและของ ผู้ร่วมงาน และมีการให้อยู่ในระดับดีมากในเรื่องชื่นชมผลงาน การปฏิบัติงานของบุคลากรด้วยความ บริสุทธิ์ใจ เอาใจใส่ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาลให้ผู้ร่วมงานเสมอ ส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการอบรม เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน ด้านวิมังสา มีการให้อยู่ในระดับดีมากที่สุด ในเรื่องปฏิบัติงานด้วยความ ซื่อสัตย์สุจริต และมีการให้อยู่ในระดับดีมากในเรื่องอดทนต่อปัญหาต่าง ๆ ในที่ทำงาน อุทิศเวลา ในการทำงานอย่างเต็มที่ และข้มใจ รักษาอารมณ์ของตนเองได้อย่างมั่นคง^{๔๔}

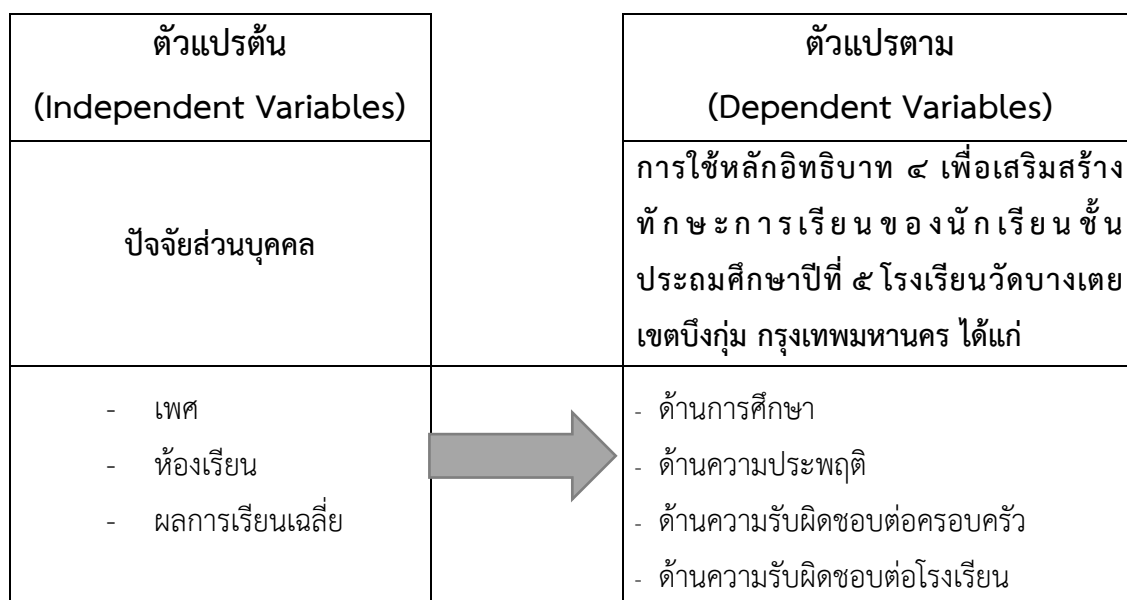
จากเอกสารงานวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า หลักอิทธิบาท ๔ สามารถทำให้ผู้ที่นำไปปฏิบัติ มีความรับผิดชอบต่องานที่ตนเองได้รับมอบหมาย ไม่ว่าจะเป็นในด้านการเรียน และในด้านอื่น ๆ ที่ตนเอง ได้รับทำหน้าที่นั้นบรรลุจุดประสงค์ตามที่ตนเองได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แสดงว่า หลักอิทธิบาท ๔ สามารถนำไปพัฒนาความรับผิดชอบต่อการเรียนของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๖ ได้ ผู้วิจัยจึงมีประสงค์ที่จะนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการพัฒนาความรับผิดชอบ ด้านการเรียนกับเด็กนักเรียนต่อไป

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้ากรอบแนวคิดให้เห็นถึงกระบวนการเชื่อมโยงกับ ทฤษฎีต้นไม้งจริยธรรมของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้ศึกษาและวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมคนดี และคนเก่ง สามารถสรุปออกมาในรูปของทฤษฎีต้นไม้งจริยธรรม ที่สอดคล้องการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จึงได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วย ตัวแปรต้น (Independent Variables) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) เพื่อการวิจัยดังนี้

^{๔๔} เสกสันต์ บุญยะ, “การใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ขนาดเล็ก แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๔”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๙), หน้า ๗๓-๗๔.

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภูมิที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนโรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร มีลำดับขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

- ๓.๑. รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

๓.๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๙๒ คน ในปีการศึกษา ๒๕๖๐

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๒๘ คน ได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างสำเร็จรูปของ R.C. Krejcie and

D.W.Morgan^๑ และเทียบบัญญัติไตรยางค์ ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ ๕% และระดับความเชื่อมั่น ๙๕% โดยใช้ระยะเวลาประมาณ ๓ เดือน ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๐-มกราคม ๒๕๖๑

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยดำเนินการดังนี้

๑. ลักษณะของแบบสอบถาม (Questionnaire)

แบบสอบถามมีลักษณะปลายปิดและปลายเปิด ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นตามกรอบการศึกษา ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกลุ่ม กรุงเทพมหานคร เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย มี ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ห้องเรียน และผลการเรียนเฉลี่ย โดยใช้แบบสอบถามชนิดตรวจรายการ (Checklist)

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกลุ่ม กรุงเทพมหานครโดยใช้แบบสอบถามชนิดเลือกตอบจำแนกเป็น ๔ ด้าน คือ ๑. ด้านการศึกษา ๒. ด้านความประพฤติ ๓. ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว ๔. ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Numerical Rating Scale)^๒ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert Scale) มี ๕ ระดับ โดยกำหนดความมากน้อยของระดับการเสริมสร้างทักษะ ดังนี้

๕ หมายถึง มีการเสริมทักษะในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีการเสริมทักษะในระดับมาก

๓ หมายถึง มีการเสริมทักษะในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีการเสริมทักษะในระดับน้อย

๑ หมายถึง มีการเสริมทักษะในระดับน้อยที่สุด

สำหรับการแปลค่าความหมายค่าเฉลี่ยศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกลุ่ม กรุงเทพมหานคร ได้

^๑ ฉานินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: บิซซิเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๕๑), หน้า ๔๕.

^๒ บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุวิทย์วิสาสน์, ๒๕๓๕), หน้า ๙๙-๑๐๐.

กำหนดการแปลผล โดยใช้ค่าเฉลี่ยตามหลักทางคณิตศาสตร์ที่กำหนดให้ค่า ๐.๕๑ ขึ้นไปให้ปัดเป็นเลขจำนวนเต็ม เกณฑ์ที่ใช้เป็นดังนี้^๓

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑ – ๕.๐๐ หมายถึง มีการเสริมทักษะการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑ – ๔.๕๐ หมายถึง มีการเสริมทักษะการเรียนรู้ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑ – ๓.๕๐ หมายถึง มีการเสริมทักษะการเรียนรู้ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑ – ๒.๕๐ หมายถึง มีการเสริมทักษะการเรียนรู้ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๕๐ หมายถึง มีการเสริมทักษะการเรียนรู้ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire) ให้ตอบโดยเสรี

๒. นำแบบสอบถาม (ฉบับร่าง) ที่สร้างขึ้นไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา การใช้ภาษา และความชัดเจนของข้อคำถาม และนำกลับมาปรับปรุง ตามคำแนะนำ

๓. นำร่างแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วไปตรวจสอบความเรียบร้อยและนำเสนอแบบสอบถามนั้นต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา การใช้ภาษา และความชัดเจนของข้อคำถาม และตรวจสอบความเที่ยงตรงและความครอบคลุมเนื้อหา (Content Validity) จำนวน ๕ ท่าน

๔. นำร่างแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC)^๔

$$\text{สูตร} \quad IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยที่ +๑ หมายถึง แนใจว่าสอดคล้อง

^๓ สมชัย วงษ์คณะและทวนทอง เขาวงกิตพิงส์, เอกสารการสอนวิชาการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒๙.

^๔ ดังรายละเอียดในเอกสารภาคผนวก

- หมายถึง ไม่แน่ใจว่าสอดคล้อง
- ๑ หมายถึง ไม่สอดคล้อง

กำหนดเลือกข้อคำถามที่มีค่าตั้งแต่ ๐.๕๐ ขึ้นไป จากข้อคำถามทั้งหมด ๔๐ ข้อ (ภาคผนวก ก)

๕. นำแบบสอบถามที่แก้ไขเรียบร้อยแล้วไปเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบหาข้อบกพร่องของเครื่องมือก่อนการทดลอง (Try Out)

๖. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับกลับคืนมา และทำการประมวลผลทางสถิติ เพื่อวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ของแบบสอบถาม ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดแอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)^๕ โดยใช้สูตร

$$\alpha = \left[\frac{K}{K-1} \right] \frac{\sum s_i^2}{s_t^2}$$

เมื่อ α = ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม
 K = จำนวนข้อของแบบสอบถาม
 s_i^2 = ผลรวมค่าความแปรปรวนของแบบสอบถามแต่ละข้อ
 s_t^2 = ความแปรปรวนของคะแนนแบบสอบถามทั้งฉบับ

ผู้วิจัยได้นำเอาข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๑๘๙

๗. นำผลการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ของแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์ และขออนุมัติใช้เป็นแบบสอบถามสำหรับการนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด

^๕ Cronbach, Lee J. *Essentials of psychological testing* (4 th ed.). New York: Harper & Row, 1971.: P. 160.

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑. ขออนุมัติหนังสือออกถึงบุคคล/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการประสานงานและทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

๒. ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ ความสำคัญของการตอบคำถามเพื่อการวิจัย พร้อมทั้งได้กำหนดเวลาในการเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนจากกลุ่มตัวอย่าง โดยการดำเนินการดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามกลับคืนมาครบร้อยละ ๑๐๐

๓. นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความครบถ้วน ความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของข้อมูลเพื่อลงรหัสสำหรับการวิเคราะห์และประมวลผลทางสถิติ

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดแนวการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อการบรรยายข้อมูลวิจัย ผู้วิจัยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) มีกรอบวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ด้วยสถิติการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และสรุปลงในตารางประกอบการบรรยายข้อมูล

ตอนที่ ๒ ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ ๓ ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ด้วยสถิติการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสรุปผลพร้อมการแปลผลระดับการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน ตามเกณฑ์ที่กำหนดลงในตารางประกอบการบรรยายข้อมูล

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างเพศกับการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน ใช้สถิติทดสอบนัยสำคัญแบบที่ชนิดที่เป็นอิสระจากกัน (t-independent) ส่วนการศึกษาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปร ห้องเรียน และผลการเรียนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง ใช้สถิติการวิเคราะห์ความ

แปรปรวนร่วม (Analysis of Covariance: ANOVA) และเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยยะสำคัญที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

๓.๕.๒ สูตรหาค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. สูตรหาค่าสถิติร้อยละ (Percentage)^๖

$$P = \frac{X * 100}{N}$$

โดยที่ P = ร้อยละ
X = จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม
* = คูณ
N = จำนวนประชากร

๒. สูตรหาค่าเฉลี่ย (Mean)^๗

$$\bar{x} = \frac{\Sigma x}{N}$$

โดยที่ $\bar{x}$ = ค่าเฉลี่ย
 Σx = ผลรวมของผู้ตอบแบบสอบถาม
N = จำนวนประชากร

๓. สูตรหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)^๘

$$S.D. = \frac{\sqrt{N\Sigma x^2 - (\Sigma x)^2}}{N(N-1)}$$

โดยที่ S.D. = ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 Σx = ผลรวมของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละระดับ

^๖ นิภา เมธาวีชัย, วิทยาการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒๘

^๗ ส่องศรี ชมภูวงศ์, การออกแบบการวิจัย, (นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๙), หน้า ๖๘

^๘ ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ, เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุวีรียาสัน, ๒๕๓๘), หน้า ๒๗๔

N = จำนวนประชากร

๔) สูตรหาค่าสถิติการแจกแจงแบบทีชนิดที่เป็นอิสระจากกัน (t-dependent)^๙

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N \sum D^2 - (\sum D)^2}{N-1}}}; df = n-1$$

โดยที่ D = เป็นความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่

D = เป็นจำนวนคู่

๕) สูตรสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมกัน (Analysis of Covariance: ANOVA)^{๑๐}

$$F = \frac{Ms_b}{Ms_w}$$

เมื่อ F คือ ค่าสถิติในการแจกแจงแบบเอฟ (F-Distribution)

Ms_b คือ ค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม

Ms_w คือ ค่าความแปรปรวนภายในกลุ่ม

$$๑. Ms_b = \frac{SS_b}{df_b}$$

โดยที่ Ms_b = ค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม (Mean Square)

SS_b = ผลบวกกำลังสองระหว่างกลุ่ม ซึ่งคำนวณได้จากสูตร

$$SS_b = \sum_{j=1}^P \left[\frac{T_j^2}{n_j} \right] - \frac{T^2}{N}$$

T_j = คะแนนรวมของกลุ่มแต่ละกลุ่ม

n_j = จำนวนคนของแต่ละกลุ่ม

T = คะแนนรวมทั้งหมด

N = คะแนนรวมทั้งหมด

เมื่อ df_b = ตัวแปรอิสระหาได้จากสูตร $df_b = p-1$

เมื่อ p = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

^๙ เรืองเดียวกัน, หน้า ๒๗๕

^{๑๐} อ่างแก้ว, หน้า ๒๗๕

$$๒. Ms_w = \frac{SS_w}{df_w}$$

โดยที่ Ms_w = ความแปรปรวนภายในกลุ่ม

SS_w = ผลบวกกำลังสองภายในกลุ่มซึ่งคำนวณได้จากสูตร

$$SS_w = SS_T - SS_b$$

เมื่อ SS_T = ผลรวมกำลังสองของทั้งหมดโดยคำนวณดังนี้

$$SS_T = \sum_{j=1}^p \sum_{i=1}^n x_{ij}^2 - \frac{T^2}{N}$$

เมื่อ $\sum_{j=1}^p \sum_{i=1}^n x_{ij}^2$ = คะแนนรวมทั้งหมดของแต่ละคนยกกำลังสองของทุกกลุ่ม

T = คะแนนรวมทั้งหมด

N = คะแนนรวมทั้งหมด

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร” เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๒๘ คน ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๘๘๙ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามกลับคืนมาครบร้อยละ ๑๐๐ เมื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและวิเคราะห์สรุปข้อมูลลงตารางประกอบการบรรยาย

สถิติที่ใช้ในการทำวิจัย ประกอบด้วย สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ส่วนสถิติที่ใช้ศึกษาวิเคราะห์วัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ สถิติแจกแจงแบบทีชนิดที่เป็นอิสระจากกัน (t-dependent) และสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (Analysis of Covariance: ANOVA) ถ้าปรากฏนัยสำคัญทางสถิติจะทดสอบค่าความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Different: LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการแปลความหมายของการรายงานข้อมูลผลการวิจัยที่ตรงกัน ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้แทนความหมาย ดังต่อไปนี้

$\bar{x}$	หมายถึง	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	หมายถึง	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
t	หมายถึง	ค่าการแจกแจงแบบทีชนิดที่เป็นอิสระจากกัน (t-independent)
n	หมายถึง	จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

F	หมายถึง	ค่าแจกแจงการกระจายข้อมูลแบบ F-distribution
P	หมายถึง	แสดงค่านัยสำคัญทางสถิติ
*	หมายถึง	ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สำหรับประมวลค่าทางสถิติ พร้อมทั้งได้สรุปข้อมูลลงในตารางประกอบคำบรรยายข้อมูล ดังจะได้นำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ ห้องเรียน และผลการเรียนเฉลี่ย ผู้วิจัยใช้สถิติวิเคราะห์การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและค่าร้อยละข้อมูลทั่วไป

n = ๑๒๘

ข้อมูลทั่วไป	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ	๔๒	๓๒.๘๑	๘๖	๖๗.๑๙	๑๒๘	๑๐๐
รวม	๔๒	๓๒.๘๑	๘๖	๖๗.๑๙	๑๒๘	๑๐๐.๐
๒. ห้องเรียน						
ห้องเรียนที่ ๑	๗	๕.๔๗	๑๔	๑๐.๙๔	๒๑	๑๖.๔๑
ห้องเรียนที่ ๒	๗	๕.๔๗	๑๔	๑๐.๙๔	๒๑	๑๖.๔๑
ห้องเรียนที่ ๓	๗	๕.๔๗	๑๔	๑๐.๙๔	๒๑	๑๖.๔๑
ห้องเรียนที่ ๔	๗	๕.๔๗	๑๕	๑๑.๗๒	๒๒	๑๗.๑๙
ห้องเรียนที่ ๕	๗	๕.๔๗	๑๔	๑๐.๙๔	๒๑	๑๖.๔๑
ห้องเรียนที่ ๖	๗	๕.๔๗	๑๕	๑๑.๗๒	๒๒	๑๗.๑๙
รวม	๔๒	๓๒.๘๑	๘๖	๖๗.๑๙	๑๒๘	๑๐๐.๐
๓. ผลการเรียนเฉลี่ย						
๑.๐๐-๒.๐๐	๔	๓.๑๓	๒	๑.๕๖	๖	๔.๖๙
๒.๐๑-๓.๐๐	๑๘	๑๔.๐๕	๒๕	๑๙.๕๔	๔๓	๓๓.๕๙
๓.๐๑-๔.๐๐	๒๐	๑๕.๖๓	๕๙	๔๖.๐๙	๗๙	๖๒.๗๒
รวม	๔๒	๓๒.๘๑	๘๖	๖๗.๑๙	๑๒๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนร้อยละปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง สามารถอธิบายในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

๑. ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๘๖ คน ร้อยละ ๖๗.๑๙ รองลงมาคือ เพศชาย จำนวน ๔๒ คน ร้อยละ ๓๒.๘๑ ตามลำดับ

๒. ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เรียนอยู่ในห้องเรียนที่ ๔ และ ห้อง ๖ จำนวน ๒๒ คน ร้อยละ ๑๗.๑๙ ส่วนห้องเรียนที่ ๑ ๒ ๓ ๕ จำนวน ๒๑ คน ร้อยละ ๑๖.๔๑

๓. ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีผลการเรียนเฉลี่ย ๓.๐๑-๔.๐๐ จำนวน ๗๙ คน ร้อยละ ๖๒.๗๒ รองลงมา มีผลการเรียนเฉลี่ย ๒.๐๑-๓.๐๐ จำนวน ๔๓ ร้อยละ ๓๓.๕๙ และผลการเรียนเฉลี่ย ๑.๐๐-๒.๐๐ จำนวน ๖ คน ร้อยละ ๔.๖๙

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยพิจารณาเป็นรายด้านรายข้อ และภาพรวม

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕	n = ๑๒๘		
	การใช้หลักอิทธิบาท ๔		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. ด้านการศึกษา	๓.๐๖	๐.๖๖	ปานกลาง
๒. ด้านความประพฤติ	๓.๔๕	๐.๕๙	ปานกลาง
๓. ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว	๓.๔๕	๐.๖๐	ปานกลาง
๔. ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน	๓.๔๘	๐.๕๒	ปานกลาง
รวม	๓.๓๖	๐.๕๙	ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๒ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =๓.๓๖) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ($\bar{X}$ =๓.๔๘) ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว ($\bar{X}$ =๓.๔๕) ด้านความประพฤติ ($\bar{X}$ = ๓.๔๗) และ ด้านการศึกษา ($\bar{X}$ =๓.๐๖)

๔.๓ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษา

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมปีที่ ๕ วัดบางเตย ด้านการศึกษา

n = ๑๒๘

การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ด้านการศึกษา	การใช้หลักอิทธิบาท ๔		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. เมื่อนักเรียน เรียนในวิชาใดใด จะมีความพอใจและชอบใจใน สิ่งที่เรียน	๓.๑๙	๐.๖๕	ปานกลาง
๒. นักเรียนเอาใจใส่ในการเรียนอยู่เสมอ	๓.๑๖	๐.๕๘	ปานกลาง
๓. นักเรียนสามารถทำงานกลุ่มและพอใจที่จะทำงาน กลุ่มร่วมกับ ผู้อื่นได้เป็นอย่างดี	๓.๒๘	๐.๖๑	ปานกลาง
๔. เมื่อนักเรียนรู้สึกท้อในการเรียน หรือเหนื่อยกับการเรียนรู้จัก เตือนตนด้วยการสร้างแรงกระตุ้นให้กับตนเอง	๓.๐๔	๐.๖๑	ปานกลาง
๕. ขณะที่เรียนนักเรียนเพลงพูดคุยเรื่องอื่นใด ที่นอกเหนือจากครู สอนมาก	๒.๖๔	๐.๘๔	ปานกลาง
๖. นักเรียนพยายามตั้งใจเรียนในทุกรายวิชาเสมอ	๓.๐๕	๐.๖๙	ปานกลาง
๗. นักเรียนมีความเพียร พยายามในการเรียน ถึงแม้วิชาที่เรียนอยู่ จะยากเพียงใดก็ตาม	๓.๐๒	๐.๖๖	ปานกลาง
๘. นักเรียนมีจิตใจตั้งมั่นกับเรื่องที่กำลังเรียนมากกว่าที่จะทำเรื่อง อื่น ๆ	๒.๙๗	๐.๖๖	ปานกลาง
๙. นักเรียนตรวจสอบงานที่ทำก่อนส่งและส่งงานสม่ำเสมอ	๓.๑๐	๐.๗๐	ปานกลาง
๑๐. เมื่อนักเรียนเรียนวิชาใด ๆ ก็ตาม จะคิดพิจารณาไตร่ตรอง หาเหตุผล ที่ถูกต้องพร้อมกับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วย เหตุผลที่เหมาะสมเสมอ	๓.๑๖	๐.๖๑	ปานกลาง
รวม	๓.๐๖	๐.๖๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม มีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม

กรุงเทพมหานคร มีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ด้านการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๐๖$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๑๐ ข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย คือ นักเรียนสามารถทำงานกลุ่มและพอใจที่จะทำงาน กลุ่มร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = ๓.๒๘$) เมื่อนักเรียน เรียนในวิชาใดใด จะมีความพอใจและชอบใจในสิ่งที่เรียน ($\bar{X} = ๓.๑๙$) เมื่อนักเรียนเรียนวิชาใด ๆ ก็ตาม จะคิดพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผล ที่ถูกต้องพร้อมกับการ แก้ไขปัญหาต่างๆด้วยเหตุผลที่เหมาะสมเสมอ และนักเรียนเอาใจใส่ในการเรียนอยู่เสมอ ($\bar{X} = ๓.๑๖$) นักเรียนตรวจสอบงานที่ทำก่อนส่งและส่งงานสม่ำเสมอ ($\bar{X} = ๓.๑๐$) นักเรียนพยายามตั้งใจเรียนในทุกรายวิชาเสมอ ($\bar{X} = ๓.๐๕$) เมื่อนักเรียนรู้สึกท้อในการเรียน หรือเหนื่อยกับการเรียนรู้จักเตือนตนด้วยการสร้างแรงกระตุ้นให้กับตนเอง ($\bar{X} = ๓.๐๔$) นักเรียนมีความเพียร พยายามในการเรียน ถึงแม้วิชาที่เรียนอยู่ จะยากเพียงใดก็ตาม ($\bar{X} = ๓.๐๒$) นักเรียนมีจิตใจตั้งมั่นกับเรื่องที่กำลังเรียนมากกว่าที่จะทำเรื่องอื่น ๆ ($\bar{X} = ๒.๙๗$) และขณะที่เรียนนักเรียนเพลงพุดคุยเรื่องอื่นใด ที่ นอกเหนือจากครูสอนมาก ($\bar{X} = ๒.๖๔$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับ การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ด้านด้านความประพฤติ

การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ด้านความประพฤติ	การใช้หลักอิทธิบาท ๔		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. นักเรียนแต่งกาย ถูกต้อง ตามระเบียบ ที่โรงเรียนกำหนดและมีความพอใจในการที่อยู่ในกฎและระเบียบวินัยของโรงเรียน	๓.๔๓	๐.๕๘	ปานกลาง
๒. นักเรียน เชื่อฟังและปฏิบัติตามอยู่ในโอวาทของ บิดาและ มารดาเสมอ พอใจในคำสั่งสอนของบิดามารดา เพียรพยายามทำความดีตามที่ท่านสั่งสอน	๓.๔๓	๐.๕๗	ปานกลาง
๓. นักเรียน เชื่อฟังและปฏิบัติตามอยู่ในโอวาทของอาจารย์เสมอ พอใจในคำสั่งสอนของครู อาจารย์ เพียรพยายามศึกษาคิด และไตร่ตรองตามที่ท่านสั่งสอน	๓.๔๑	๐.๖๐	ปานกลาง
๔. นักเรียนเพียรพยายาม ประพฤติปฏิบัติตนให้สมกับสภาพการเป็นนักเรียน ไม่สูบบุหรี่ไม่ดื่มสุรา ไม่เสเพลเสพติดให้โทษ ไม่เล่นการพนัน และไม่มั่วสุมอบายมุขทั้งปวง คิดและตระหนักเสมอว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี	๓.๕๔	๐.๖๓	มาก

การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ด้านความประพฤติ	การใช้หลักอิทธิบาท ๔		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๕. นักเรียนเพียรพยายาม ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมาย ตระหนักในจารีต ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม	๓.๕๐	๐.๕๘	ปานกลาง
๖. นักเรียนมีความ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา มีน้ำใจ และยึดมั่นในหลักคุณธรรม ดีงามอยู่เสมอ	๓.๓๔	๐.๕๘	ปานกลาง
๗. นักเรียนสำนึกและกตัญญูรู้คุณของบิดามารดาอยู่เสมอ	๓.๓๔	๐.๕๘	ปานกลาง
๘. นักเรียน สำนึกและกตัญญูรู้คุณของครู อาจารย์อยู่เสมอ	๓.๕๙	๐.๕๘	มาก
๙. นักเรียนมีความ สุภาพอ่อนโยน มีสัมมาคารวะต่อบุคคลทั่วไป และปฏิบัติตนเหมาะสมตามวัย และสภาพแห่งตน	๓.๔๙	๐.๕๗	ปานกลาง
๑๐. เมื่อมีผู้กล่าวตักเตือนนักเรียนเรื่องที่ทำให้นักเรียนทำให้ถูกต้อง นักเรียนจะยอมรับและปรับปรุงแก้ไขตัวเองเสมอ	๓.๔๑	๐.๖๓	ปานกลาง
รวม	๓.๔๕	๐.๕๙	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ด้านความประพฤติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๔๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียน สำนึกและกตัญญูรู้คุณของครู อาจารย์อยู่เสมอ ($\bar{X}$ = ๓.๕๙) นักเรียนเพียรพยายาม ประพฤติปฏิบัติตนให้สมกับสภาพการเป็นนักเรียน ไม่สูบบุหรี่ไม่ดื่มสุรา ไม่เสพสิ่งเสพติดให้โทษ ไม่เล่นการพนัน และไม่มั่วสุมอบายมุขทั้งปวง คิดและตระหนักเสมอว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ($\bar{X}$ = ๓.๕๔) อยู่ในระดับมาก นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงจากมากไปหาน้อย คือ นักเรียนเพียรพยายาม ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมาย ตระหนักในจารีต ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม ($\bar{X}$ = ๓.๕๐) นักเรียนมีความ สุภาพอ่อนโยน มีสัมมาคารวะต่อบุคคลทั่วไปและปฏิบัติตนเหมาะสมตามวัย และสภาพแห่งตน ($\bar{X}$ = ๓.๔๙) นักเรียนแต่งกาย ถูกต้อง ตามระเบียบ ที่โรงเรียนกำหนดและมีความพอใจในการที่อยู่ในกฎและระเบียบวินัยของโรงเรียน และนักเรียน เชื่อฟังและปฏิบัติตนอยู่ในโอวาทของ บิดาและมารดาเสมอ พอใจในคำสั่งสอนของบิดามารดา เพียรพยายามทำความดีตามที่ท่านสั่งสอน ($\bar{X}$ = ๓.๔๓) นักเรียน เชื่อฟังและปฏิบัติตนอยู่ในโอวาทของอาจารย์เสมอพอใจในคำสั่งสอนของครู อาจารย์ เพียรพยายามศึกษา คิดและไตร่ตรองตามที่ท่านสั่งสอน และเมื่อมีผู้กล่าวตักเตือนนักเรียน เรื่องที่นักเรียนทำให้ถูกต้อง นักเรียนจะยอมรับและปรับปรุงแก้ไขตัวเองเสมอ ($\bar{X}$ = ๓.๔๑) นักเรียน

เพียรพยายาม ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมาย ตะหนักในจารีต ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม และนักเรียนสำนึกและกตัญญูรู้คุณของบิดามารดาอยู่เสมอ ($\bar{X}$ = ๓.๓๔)

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว $n = ๑๒๘$

การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว	การใช้หลักอิทธิบาท ๔		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. นักเรียนเคารพเชื่อฟังบิดามารดา พอใจในสิ่งที่บิดามารดา อบรมสั่งสอนในทางที่ดีที่ควร	๓.๕๔	๐.๕๗	มาก
๒. นักเรียนช่วยเหลือบิดามารดาในทุกโอกาสที่ทำได้ด้วย ความพอใจที่ได้ทำ	๓.๔๖	๐.๖๐	ปานกลาง
๓. นักเรียนใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย พอใจในสิ่งที่ ตนเองมี	๓.๒๔	๐.๕๙	ปานกลาง
๔. นักเรียนเพียรพยายามช่วยเหลือครอบครัวในทุกเรื่องแบ่งเบา ภาระของบิดามารดาอยู่เสมอ	๓.๓๒	๐.๖๘	ปานกลาง
๕. นักเรียนรู้จักอดออม เก็บหอมรอมริบเพื่ออนาคตของตนเอง และครอบครัว	๓.๓๐	๐.๖๕	ปานกลาง
๖. นักเรียนกตัญญูรู้คุณของ บิดามารดา เพียรพยายามตั้งมั่นใน ความกตัญญู	๓.๕๕	๐.๕๙	มาก
๗. นักเรียนระลึกถึงบุญคุณของบิดามารดาอยู่เสมอ	๓.๖๐	๐.๕๙	มาก
๘. นักเรียนรักใคร่ปรองดองในครอบครัวและพี่น้องอยู่เสมอ	๓.๕๓	๐.๕๗	มาก
๙. นักเรียนประพฤติตนสมกับเป็นผู้ดำรงตระกูลที่ดีเสมอ	๓.๕๐	๐.๖๑	ปานกลาง
๑๐. เมื่อบิดามารดาตักเตือนยามที่นักเรียน กระทำไม่ถูกต้อง หรือไม่ควร นักเรียนจะยอมรับและปรับปรุงทุกครั้ง	๓.๕๐	๐.๕๘	ปานกลาง
รวม	๓.๔๕	๐.๖๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๔๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนระลึกถึงบุญคุณของบิดามารดาอยู่เสมอ ($\bar{X}$ = ๓.๖๐)

นักเรียนกตัญญูรู้คุณของบิดามารดา เพียรพยายามตั้งมั่นในความกตัญญู ($\bar{X}=๓.๕๕$) นักเรียนเคารพ เชื้อพียงบิดามารดา พอใจในสิ่งที่บิดามารดา อบรมสั่งสอนในทางที่ดีที่ควร ($\bar{X}=๓.๕๔$) อยู่ในระดับ มาก ตามลำดับ นอกนั้น อยู่ในระดับปานกลาง เรียงจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ นักเรียนประพฤติตน สมกับเป็นผู้ดำรงตระกูลที่ดีเสมอ และเมื่อบิดามารดาตักเตือนยามที่นักเรียน กระทำไม่ถูกต้องหรือไม่ ควร นักเรียนจะยอมรับและปรับปรุงทุกครั้ง ($\bar{X}=๓.๕๐$) นักเรียนช่วยเหลือบิดามารดาในทุกโอกาสที่ ทำได้ด้วย ($\bar{X}=๓.๔๖$) นักเรียนเพียรพยายามช่วยเหลือครอบครัวในทุกเรื่องแบ่งเบาภาระของบิดา มารดาอยู่เสมอ ($\bar{X}=๓.๓๒$) นักเรียนรู้จักอดออม เก็บหอมรอมริบเพื่ออนาคตของตนเองและครอบครัว ($\bar{X}=๓.๓๐$) และนักเรียนใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย พอใจในสิ่งที่ตนเองมี ($\bar{X}=๓.๒๔$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะ การเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ด้าน ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน n = ๑๒๘

การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน	การใช้หลักอิทธิบาท ๔		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. นักเรียน แต่งกายและประพฤติปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ของโรงเรียน พอใจที่จะอยู่ในกฎระเบียบอย่างถูกต้องและมีงาน ของโรงเรียน	๓.๔๙	๐.๖๐	ปานกลาง
๒. นักเรียนรักและภาคภูมิใจ ในสถาบันการศึกษาของตน	๓.๖๒	๐.๕๓	มาก
๓. นักเรียน เต็มใจและยินดีร่วมกัน รับผิดชอบ ดูแลรักษาความ สะอาดห้องเรียน ราคาเหรียญและรักษาสภาพแวดล้อมใน โรงเรียนให้สวยงาม	๓.๕๐	๐.๕๕	ปานกลาง
๔. นักเรียนมาโรงเรียนให้ทันเวลาและเข้าเรียน ให้ตรงเวลา ไม่หนี เรียน ไม่หนีเรียน	๓.๔๑	๐.๖๓	ปานกลาง
๕. นักเรียน กตัญญูรู้คุณของครูอาจารย์ เพียรพยายามในการ เรียนและตอบแทนบุญคุณเสมอ	๓.๕๓	๐.๕๔	มาก
๖. นักเรียน ให้ความร่วมมือ กับครู อาจารย์ และโรงเรียน ในการ จัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนอย่างขยันขันแข็ง	๓.๔๖	๐.๕๔	ปานกลาง
๗. นักเรียน ปฏิบัติงานเหมาะสมกับกาลเทศะมีความสุขภาพ อ่อนโยนทั้งกาย วาจา ใจ	๓.๔๗	๐.๕๕	ปานกลาง

การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ด้านความประพฤติ	การใช้หลักอิทธิบาท ๔		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๘. นักเรียนรู้จัก เสียสละ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่เห็นประโยชน์ ส่วนรวม รักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน	๓.๔๓	๐.๕๗	ปานกลาง
๙. นักเรียน เชื่อฟังคำสั่งสอนอบรมของ ครู อาจารย์ ฝึกหัดคิดและไตร่ตรองตามที่ได้รับการสอน	๓.๔๔	๐.๕๙	ปานกลาง
๑๐. นักเรียน การทำสิ่งที่ผิดระเบียบ วินัยของโรงเรียนและถูกตัดเตือนให้แก้ไข นักเรียน พร้อมทั้งจะยอมรับและแก้ไขตัวเองเสมอ	๓.๔๕	๐.๐๖	ปานกลาง
รวม	๓.๔๔	๐.๕๒	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนรักและภาคภูมิใจ ในสถาบันการศึกษาของตน ($\bar{X}=3.62$) นักเรียนนุกตัญญู รู้คุณของครูอาจารย์ เพียรพยายามในการเรียนและตอบแทนบุญคุณเสมอ ($\bar{X}=3.53$) อยู่ในระดับมาก นอกนั้น อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ นักเรียน เต็มใจและยินดี ร่วมกัน รับผิดชอบ ดูแลรักษาความสะอาดห้องเรียน ราคาเหรียญและรักษาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้สวยงาม ($\bar{X}=3.50$) นักเรียน แต่งกายและประพฤติปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ของโรงเรียน พอใจที่จะอยู่ในกฎระเบียบอย่างถูกต้องและมีงาน ของโรงเรียน ($\bar{X}=3.49$) นักเรียน ปฏิบัติงานเหมาะสมกับกาลเทศะมีความสุขภาพ อ่อนโยนทั้งกาย วาจา ใจ ($\bar{X}=3.47$) นักเรียน ให้ ความร่วมมือ กับครู อาจารย์ และโรงเรียน ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนอย่างขยันขันแข็ง ($\bar{X}=3.46$) นักเรียน การทำสิ่งที่ผิดระเบียบ วินัยของโรงเรียนและถูกตัดเตือนให้แก้ไข นักเรียน พร้อมทั้งจะยอมรับและแก้ไขตัวเองเสมอ ($\bar{X}=3.45$) นักเรียน เชื่อฟังคำสั่งสอนอบรมของ ครู อาจารย์ ฝึกหัดคิดและไตร่ตรองตามที่ได้รับการสอน ($\bar{X}=3.44$) นักเรียนมาโรงเรียนให้ทันเวลาและเข้าเรียน ให้ตรงเวลา ไม่หนีเรียน ไม่หนีเรียน ($\bar{X}=3.43$) ตามลำดับ

๔.๔ การเปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การเปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล อันได้แก่ เพศ ห้องเรียน และผลการเรียนเฉลี่ย ของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๗-๔.๑๔

สมมติฐานที่ ๑ นักเรียนที่มีเพศต่างกันการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗ แสดงการเปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานครจำแนกตามเพศ

การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕	ชาย		หญิง		t	Sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการศึกษา	๓.๐๔	๐.๔๓	๓.๐๗	๐.๔๐	๐.๖๖๔	๐.๕๐๘
๒. ด้านการประพฤติตน	๓.๓๙	๐.๓๙	๓.๕๒	๐.๓๙	๒.๔๒๙	๐.๐๑๖
๓. ด้านการความรับผิดชอบต่อครอบครัว	๓.๔๒	๐.๓๔	๓.๔๗	๐.๔๑	๐.๙๖๒	๐.๓๓๗
๔. ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน	๓.๔๔	๐.๖๒	๓.๕๒	๐.๓๘	๒.๓๔๒	๐.๐๒๐
รวม	๓.๓๔	๐.๓๐	๓.๔๒	๐.๒๙	๒.๐๗๐	๐.๐๔๐

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า การเสริมสร้างทักษะตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนชั้นประถมปีที่ ๕ วัดบางเตย แขวงบึงกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกัน มีการเสริมสร้างทักษะตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การเสริมสร้างทักษะตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนชั้นประถมปีที่ ๕ วัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๒ นักเรียนที่มีห้องเรียนต่างกันการใช้หลักอทิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ แสดงการเปรียบเทียบการใช้หลักอทิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ วัดบางเตย แขวงบึงกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จำแนกตามห้องเรียน

n = ๑๒๘

การใช้หลักอทิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
๑. ด้านการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	๓.๑๐	๓	๑.๐๓	๘.๐๐	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๗.๘๙	๑๒๔	๐.๑๓		
	รวม	๔๑.๗๐	๑๒๗			
๒. ด้านการประพฤติตนเป็นคนดี	ระหว่างกลุ่ม	๒.๕๕	๓	๐.๘๕	๕.๙๘	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๐.๖๘	๑๒๔	๐.๑๔		
	รวม	๓๓.๒๓	๑๒๗			
๓. ด้านการความรับผิดชอบต่อครอบครัว	ระหว่างกลุ่ม	๒.๓๘	๓	๐.๗๙	๖.๖๒	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๕.๘๔	๑๒๔	๐.๑๒		
	รวม	๒๘.๒๑	๑๒๗			
๔. ด้านการความรับผิดชอบต่อสังคม	ระหว่างกลุ่ม	๓.๐๖	๓	๑.๐๒	๖.๕๔	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๓.๖๗	๑๒๔	๐.๑๖		
	รวม	๓๖.๗๓	๑๒๗			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	๒.๖๗๘	๓	๐.๘๙	๗.๖๕	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๕.๑๗	๑๒๔	๐.๑๒		
	รวม	๒๗.๘๔	๑๒๗			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๘ การเสริมสร้างทักษะตามหลักอทิบาท ๔ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ วัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ที่มีห้องเรียนต่างกัน มีการเสริมสร้างทักษะตามหลักอทิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การเสริมสร้างทักษะตามหลักอทิบาท ๔ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ วัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๓ นักเรียนที่มีห้องเรียนต่างกันการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ แสดงการเปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ วัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จำแนกตามผลการเรียนเฉลี่ย

$n = ๑๒๘$

การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
๑. ด้านการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	๑.๑๖	๔	๐.๓๙	๒.๘๐*	๐.๐๔
	ภายในกลุ่ม	๒๙.๘๓	๑๒๓	๐.๑๔		
	รวม	๓๐.๙๙	๑๒๗			
๒. ด้านการประพฤติตนเป็นคนดี	ระหว่างกลุ่ม	๑.๐๔	๔	๐.๓๕	๒.๓๒	๐.๐๘
	ภายในกลุ่ม	๓๒.๑๙	๑๒๓	๐.๑๕		
	รวม	๓๓.๒๓	๑๒๗			
๓. ด้านการความรับผิดชอบต่อครอบครัว	ระหว่างกลุ่ม	๐.๕๘	๔	๐.๑๙	๑.๕๑	๐.๒๑
	ภายในกลุ่ม	๒๗.๖๓	๑๒๓	๐.๑๓		
	รวม	๒๘.๒๑	๑๒๗			
๔. ด้านการความรับผิดชอบต่อสังคม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๐๗	๔	๐.๓๖	๒.๑๖	๐.๑๐
	ภายในกลุ่ม	๓๕.๖๗	๑๒๓	๐.๑๗		
	รวม	๓๖.๗๓	๑๒๗			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	๐.๘๔	๔	๐.๒๑	๒.๒๕	๐.๐๘
	ภายในกลุ่ม	๒๗.๐๐	๑๒๓	๐.๑๓		
	รวม	๒๗.๘๔	๑๒๗			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ วัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จำแนกตามผลการเรียนเฉลี่ย โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ที่มีผลการเรียนเฉลี่ยต่างกัน มีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ แตกต่างกัน ด้านการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ของการใช้หลัก
 อภิธาน ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ วัดบางเตย แขวงบึงกุ่ม เขต
 บึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant
 Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๐

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามผล
 การเรียนเฉลี่ย ด้านการศึกษา

ผลการเรียนเฉลี่ย	$\bar{X}$	ผลการเรียนเฉลี่ย		
		๑.๐๐-๒.๐๐	๒.๐๑-๓.๐๐	๓.๐๑-๔.๐๐
		๓.๔๗	๓.๖๓	๓.๓๙
๑.๐๐-๒.๐๐	๓.๔๗	-	-๐.๑๖	๐.๒๔*
๒.๐๑-๓.๐๐	๓.๖๓	-	๐.๐๒	๐.๒๓*
๓.๐๑-๔.๐๐	๓.๓๙	-	-	-

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามที่มีผลการเรียนเฉลี่ย
 ๑.๐๐-๒.๐๐ มีการใช้หลักอภิธาน ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ ด้านการศึกษา มากกว่านักเรียนที่
 ผลการเรียนเฉลี่ย ๒.๐๑-๓.๐๐ และ ๓.๐๑-๔.๐๐ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔.๕ ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หลักอภิธาน ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หลักอภิธาน ๔ เพื่อ
 เสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม
 กรุงเทพมหานคร ที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิด ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๑ ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕	ความถี่
๑.เสริมสร้างทักษะตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านการศึกษา	
๑) นักเรียนให้ความสำคัญกับการเรียนและเอาใจใส่ให้มากขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนขยันและตั้งใจเรียน	๒๑
๒. เสริมสร้างทักษะตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านการประพฤติตนเป็นคนดี	
๑) โรงเรียนควรที่จะมีกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านศาสนาทุกอาทิตย์หรือเป็นประจำ เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนประพฤติดี มีสมาธิ	๑๗
๓. เสริมสร้างทักษะตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านการความรับผิดชอบต่อครอบครัว	
๑) ควรสร้างกิจกรรมที่เป็นการสานสัมพันธ์ความรักความเข้าใจในครอบครัว ให้นักเรียนและผู้ปกครองได้พูดคุย ทำกิจกรรมร่วมกันที่บ้านและในโรงเรียน	๑๓
๔. เสริมสร้างทักษะตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน	
๑) เมื่อนักเรียนทำความดีหรือสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียนควรให้คะแนนความดีหรือใบเกียรติบัตรรับรองความดี	๑๕
รวม	๖๖

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า นักเรียนชั้นประถมปีที่ ๕ ได้ให้ข้อเสนอแนะปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร มีผู้ให้ความคิดเห็น จำนวน ๖๖ ความเห็น เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ **๑. ด้านการศึกษา** นักเรียนให้ความสำคัญกับการเรียนและเอาใจใส่ให้มากขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนขยันและตั้งใจเรียน (๒๑) **๒. ด้านการประพฤติตนเป็นคนดี** โรงเรียนควรที่จะมีกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านศาสนาทุกอาทิตย์หรือเป็นประจำ เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนประพฤติดี มีสมาธิ (๑๗) **๓. ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว** เมื่อนักเรียนทำความดีหรือสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียนควรให้คะแนนความดีหรือใบเกียรติบัตรรับรองความดี (๑๕) **๔. ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน** ควรสร้างกิจกรรมที่เป็นการสานสัมพันธ์ความรักความเข้าใจในครอบครัว ให้นักเรียนและผู้ปกครองได้พูดคุย ทำกิจกรรมร่วมกันที่บ้านและในโรงเรียน (๑๓) ตามลำดับ

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร” เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร และ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๒๘ คน ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๑๘๙ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามกลับคืนมาครบร้อยละ ๑๐๐ เมื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและวิเคราะห์สรุปข้อมูลลงตารางประกอบการบรรยาย

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เพศหญิง จำนวน ๘๖ คน ร้อยละ ๖๗.๑๙ เพศชาย จำนวน ๔๒ คน ร้อยละ ๓๒.๘๑ กลุ่มตัวอย่าง เรียนอยู่ในห้องเรียนที่ ๔ และ ห้อง ๖ จำนวน ๒๒ คน ร้อยละ ๑๗.๑๙ ส่วนห้องเรียนที่ ๑ ๒ ๓ ๕ จำนวน ๒๑ คน ร้อยละ ๑๖.๔๑ และมีผลการเรียนเฉลี่ย ๓.๐๑-๔.๐๐ จำนวน ๗๙ คน ร้อยละ ๖๒.๗๒ รองลงมา มีผลการเรียนเฉลี่ย ๒.๐๑-๓.๐๐ จำนวน ๔๓ ร้อยละ ๓๓.๕๙ และผลการเรียนเฉลี่ย ๑.๐๐-๒.๐๐ จำนวน ๖ คน ร้อยละ ๔.๖๙ ตามลำดับ

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๓๖) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับปาน

กลางทุกข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ($\bar{x} = 3.48$) ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว ($\bar{x} = 3.45$) ด้านความประพฤติ ($\bar{x} = 3.47$) และด้านการศึกษา ($\bar{x} = 3.06$)

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร เป็นรายด้านพบว่า

ด้านการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม มีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร มีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ด้านการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.06$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๑๐ ข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย คือ นักเรียนสามารถทำงานกลุ่มและพอใจที่จะทำงาน กลุ่มร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ($\bar{x} = 3.28$) เมื่อนักเรียน เรียนในวิชาใดใด จะมีความพอใจและชอบใจในสิ่งที่เรียน ($\bar{x} = 3.19$) เมื่อนักเรียนเรียนวิชาใด ๆ ก็ตาม จะคิดพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผล ที่ถูกต้องพร้อมกับการ แก้ไขปัญหาต่างๆด้วยเหตุผลที่เหมาะสมเสมอ และนักเรียนเอาใจใส่ในการเรียนอยู่เสมอ ($\bar{x} = 3.16$) นักเรียนตรวจสอบงานที่ทำก่อนส่งและส่งงานสม่ำเสมอ ($\bar{x} = 3.10$) นักเรียนพยายามตั้งใจเรียนในทุกรายวิชาเสมอ ($\bar{x} = 3.05$) เมื่อนักเรียนรู้สึกท้อในการเรียนหรือเหนื่อยกับการเรียนรู้จักเตือนตนด้วยการสร้างแรงกระตุ้นให้กับตนเอง ($\bar{x} = 3.04$) นักเรียนมีความเพียร พยายามในการเรียน ถึงแม้วิชาที่เรียนอยู่ จะยากเพียงใดก็ตาม ($\bar{x} = 3.02$) นักเรียนมีจิตใจตั้งมั่นกับเรื่องที่กำลังเรียนมากกว่าที่จะทำเรื่องอื่น ๆ ($\bar{x} = 2.97$) และขณะที่เรียนนักเรียนเพลงพูดคุยเรื่องอื่นใด ที่ นอกเหนือจากครูสอนมาก ($\bar{x} = 2.64$) ตามลำดับ

ด้านความประพฤติ กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ด้านความประพฤติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.45$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียน สำนึกและกตัญญูรู้คุณของครู อาจารย์อยู่เสมอ ($\bar{x} = 3.59$) นักเรียนเพียรพยายาม ประพฤติปฏิบัติตนให้สมกับสภาพการเป็นนักเรียน ไม่สูบบุหรี่ไม่ดื่มสุรา ไม่เสพสิ่งเสพติดให้โทษ ไม่เล่นการพนัน และไม่มั่วสุมอบายมุขทั้งปวง คิดและตระหนักเสมอว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ($\bar{x} = 3.54$) อยู่ในระดับมาก นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงจากมากไปหาน้อย คือ นักเรียนเพียรพยายาม ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมาย ตะหนักในจารีต ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม ($\bar{x} = 3.50$) นักเรียนมีความ สุขภาพอ่อนโยน มีสัมมาคารวะต่อบุคคลทั่วไปและปฏิบัติตนเหมาะสมตามวัย และสภาพแห่งตน ($\bar{x} = 3.49$) นักเรียนแต่งกาย ถูกต้อง ตามระเบียบ ที่โรงเรียนกำหนดและมีความพอใจในการที่อยู่ในกฎและระเบียบวินัยของโรงเรียน และนักเรียน เชื่อฟังและปฏิบัติตามอยู่ในโอวาท

ของ บิดาและมารดาเสมอ พอใจในคำสั่งสอนของบิดามารดา เพียรพยายามทำความดีตามที่ท่านสั่งสอน (□ = ๓.๔๓) นักเรียน เชื่อฟังและปฏิบัติตามอยู่ในโอวาทของอาจารย์เสมอพอใจในคำสั่งสอนของครู อาจารย์ เพียรพยายามศึกษา คิดและไตร่ตรองตามที่ท่านสั่งสอน และเมื่อมีผู้กล่าวตักเตือนนักเรียนเรื่องที่ทำให้นักเรียนทำให้ถูกต้อง นักเรียนจะยอมรับและปรับปรุงแก้ไขตัวเองเสมอ (□ = ๓.๔๑) นักเรียนเพียรพยายาม ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมาย ตะหนักในจารีต ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม และนักเรียนสำนึกและกตัญญูรู้คุณของบิดามารดาอยู่เสมอ (□ = ๓.๓๔)

ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกลุ่ม กรุงเทพมหานคร ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (□ = ๓.๔๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนระลึกถึงบุญคุณของบิดามารดาอยู่เสมอ (□ = ๓.๖๐) นักเรียนกตัญญูรู้คุณของบิดามารดา เพียรพยายามตั้งมั่นในความกตัญญู (□ = ๓.๕๕) นักเรียนเคารพเชื่อฟังบิดามารดา พอใจในสิ่งที่บิดามารดาอบรมสั่งสอนในทางที่ดีที่ควร (□ = ๓.๕๔) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ นอกนั้น อยู่ในระดับปานกลาง เรียงจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ นักเรียนประพฤติดนสนกับเป็นผู้ดำรงตระกูลที่ดีเสมอ และเมื่อบิดามารดาตักเตือนยามที่นักเรียน กระทำไม่ถูกต้องหรือไม่ควร นักเรียนจะยอมรับและปรับปรุงทุกครั้ง (□ = ๓.๕๐) นักเรียนช่วยเหลือบิดามารดาในทุกโอกาสที่ทำได้ด้วย (□ = ๓.๔๖) นักเรียนเพียรพยายามช่วยเหลือครอบครัวในทุกเรื่องแบ่งเบาภาระของบิดามารดาอยู่เสมอ (□ = ๓.๓๒) นักเรียนรู้จักอดออม เก็บหอมรอมริบเพื่ออนาคตของตนเองและครอบครัว (□ = ๓.๓๐) และนักเรียนใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย พอใจในสิ่งที่ตนเองมี (□ = ๓.๒๔) ตามลำดับ

ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกลุ่ม กรุงเทพมหานคร ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนรักและภาคภูมิใจ ในสถาบันการศึกษาของตน (□ = ๓.๖๒) นักเรียนกตัญญูรู้คุณของครูอาจารย์ เพียรพยายามในการเรียนและตอบแทนบุญคุณเสมอ (□ = ๓.๕๓) อยู่ในระดับมาก นอกนั้น อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ นักเรียนเต็มใจและยินดีร่วมกัน รับผิดชอบ ดูแลรักษาความสะอาดห้องเรียน ราคาเหรียญและรักษาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้สวยงาม (□ = ๓.๕๐) นักเรียน แต่งกายและประพฤติปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ของโรงเรียน พอใจที่จะอยู่ในกฎระเบียบอย่างถูกต้องและมีงาน ของโรงเรียน (□ = ๓.๔๙) นักเรียน ปฏิบัติงานเหมาะสมกับกาลเทศะมีความสุขภาพ อ่อนโยนทั้งกาย วาจา ใจ (□ = ๓.๔๗) นักเรียน ให้ความร่วมมือ กับครู อาจารย์ และโรงเรียน ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนอย่างขยันขันแข็ง (□ = ๓.๔๖) นักเรียน การทำสิ่งที่ผิดระเบียบ วินัยของโรงเรียนและถูกตักเตือนให้แก้ไข

นักเรียน พร้อมทั้งจะยอมรับและแก้ไขตัวเองเสมอ ($\square=3.45$) นักเรียน เชื่อฟังคำสั่งสอนอบรมของครู อาจารย์ ผูกหัดคิดและไตร่ตรองตามที่ได้รับการสอน ($\square=3.43$) นักเรียนมาโรงเรียนให้ทันเวลา และเข้าเรียน ให้ตรงเวลา ไม่หนีเรียน ไม่หนีเรียน ($\square=3.41$) ตามลำดับ

๕.๑.๔ ผลการเปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐานที่ ๑ นักเรียนที่มีเพศต่างกันการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน แตกต่างกัน พบว่า การเสริมสร้างทักษะตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ วัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกัน มีการเสริมสร้างทักษะตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การเสริมสร้างทักษะตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ วัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๒ นักเรียนที่มีห้องเรียนต่างกันการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน แตกต่างกัน พบว่า การเสริมสร้างทักษะตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ วัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ที่มีห้องเรียนต่างกัน มีการเสริมสร้างทักษะตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การเสริมสร้างทักษะตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ วัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๓ นักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ย ต่างกันการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน แตกต่างกัน พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ วัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จำแนกตามผลการเรียนเฉลี่ย โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ที่มีผลการเรียนเฉลี่ยต่างกัน มีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ แตกต่างกัน ด้านการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ของการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ วัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามที่มีผลการเรียนเฉลี่ย ๑.๐๐-๒.๐๐ มีการใช้หลักอิทธิ

บาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ ด้านการศึกษา มากกว่านักเรียนที่ผลการเรียนเฉลี่ย ๒.๐๑-๓.๐๐ และ ๓.๐๑-๔.๐๐ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๕ ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิด พบว่า นักเรียนชั้นประถมปีที่ ๕ ได้ให้ข้อเสนอแนะปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร มีผู้ให้ความคิดเห็น จำนวน ๖๖ ความเห็นเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ๑. ด้านการศึกษา นักเรียนให้ความสำคัญกับการเรียนและเอาใจใส่ให้มากขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนขยันและตั้งใจเรียน (๒๑) ๒. ด้านการประพฤติตนเป็นคนดี โรงเรียนควรที่จะมีกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านศาสนาทุกอาทิตย์หรือเป็นประจำ เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนประพฤติดี มีสมาธิ (๑๗) ๓. ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม เมื่อนักเรียนทำความดีหรือสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียนควรให้คะแนนความดีหรือใบเกียรติบัตรรับรองความดี (๑๕) ๔. ด้านการความรับผิดชอบต่อครอบครัว ควรสร้างกิจกรรมที่เป็นการสานสัมพันธ์ความรักความเข้าใจในครอบครัว ให้นักเรียนและผู้ปกครองได้พูดคุย ทำกิจกรรมร่วมกันที่บ้านและในโรงเรียน (๑๓) ตามลำดับ

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๒.๑ ผลการการวิจัยศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร เป็นรายด้าน

ผลการวิจัย พบว่าการศึกษาคำการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานครตามสภาพการศึกษาคำเสริมสร้างทักษะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย ทั้ง ๔ ด้านพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร นำหลักอิทธิบาท ๔ มาประพฤติปฏิบัติในชีวิตของตนเองในด้านต่าง ๆ ทางด้านการศึกษา ด้านการประพฤติ ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน นักเรียนจะสามารถศึกษาเล่าเรียนจนจบประสบความสำเร็จตามจุดหมาย ด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน เข้าห้องเรียนและส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลาที่นัดหมาย เมื่อมีปัญหาหรือไม่เข้าใจในบทเรียน ก็พยายามศึกษาค้นคว้า เมื่อทำแบบฝึกหัดผิดก็ยอมรับว่าผิด แล้วพยายามแก้ไขปรับปรุงไม่ถูกต้องด้วยตนเองอยู่เสมอมีความซื่อตรงต่อหน้าที่ มีความ

สำนึกรู้สึกรับผิดชอบตนเอง รู้จักการวางแผนและทำงานอย่างมีระบบ ความมุ่งมั่นในวิชาความรู้และความสามารถทำหน้าที่การงานทุกประการ ต้องยอมรับผลสำเร็จและความล้มเหลวการกระทำของตนทุกอย่าง ปรับปรุงแก้ไขหน้าที่การงานที่ตนบกพร่องให้สมบูรณ์และพยายามทำงานในหน้าที่ให้สำเร็จเรียบร้อย รวดเร็วด้วยความเต็มใจและจริงใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระจิรศักดิ์ บุญฤทธิ์** ได้ทำการศึกษา ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ๑) ได้สร้างโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน ๒) หลักการเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน พบว่านักเรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนมากกว่า ก่อนเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และสอดคล้องกับเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการรับผิดชอบของ **กรมการศาสนา** กล่าวว่า ความรับผิดชอบ เป็นคุณลักษณะของคนไทยอย่างหนึ่งที่ จำเป็นต้องปลูกฝัง ให้กับคนไทยสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมประเทศชาติที่จำเป็น อย่างยิ่ง เพราะความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองดีเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้สังคม เป็นระเบียบและสงบสุข ได้แบ่งความรับผิดชอบออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

๑. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรู้จักสำนึกในหน้าที่และบทบาทของตนเอง โดยปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงด้วยความสามารถของตนเอง มีการวางแผนในการทำงาน เข้าใจแผนงาน และปฏิบัติตามแผนงานจนงานสำเร็จตามจุดประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมกันนั้นต้องยอมรับในผลกระทำของตนและยินดีหาวิธีแก้ไขถ้าหากมีข้อบกพร่องและทำงานให้เสร็จทันตามเวลาที่กำหนด

๒. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง รู้จักตระหนักถึงหน้าที่ของตนในครอบครัว ปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบทบาทเพื่อความผาสุกของครอบครัว ร่วมกิจกรรมของครอบครัว ทำให้ครอบครัวมีความสุขความเจริญ

๓. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อสังคม และปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสม และสร้างประโยชน์ให้แก่สังคมส่วนรวม รู้จักเสียสละหน้าที่ส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม ปฏิบัติตนตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับ ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคม

ด้านการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง คือ นักเรียนสามารถทำงานกลุ่มและพอใจที่จะทำงานกลุ่มร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี เมื่อนักเรียน เรียนในวิชาใดใด จะมีความพอใจและชอบใจในสิ่งที่เรียน เมื่อนักเรียนเรียนวิชาใด ๆ ก็ตาม จะคิดพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผล ที่ถูกต้องพร้อมกับการ แก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยเหตุผลที่เหมาะสมเสมอ และนักเรียนเอาใจใส่ในการเรียนอยู่เสมอ นักเรียนตรวจสอบงานที่ทำก่อนส่งและส่ง

งานสม่ำเสมอ นักเรียนพยายามตั้งใจเรียนในทุกรายวิชาเสมอ เมื่อนักเรียนรู้สึกท้อในการเรียน หรือเหนื่อยกับการเรียนรู้จักเตือนตนด้วยการสร้างแรงกระตุ้นให้กับตนเอง นักเรียนมีความเพียร พยายามในการเรียน ถึงแม้วิชาที่เรียนอยู่ จะยากเพียงใดก็ตาม นักเรียนมีจิตใจตั้งมั่นกับเรื่องที่กำลังเรียน มากกว่าที่จะทำเรื่องอื่น ๆ และขณะที่เรียนนักเรียนเพลงพูดคุยเรื่องอื่นใด ที่ นอกเหนือจากครูสอนมาก ซึ่งสอดคล้องรับงานวิจัยของ **สถิต รัชปัทย์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนคุณุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมกุฎราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดพบว่า นักศึกษาได้ประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการเรียน ด้านฉันทะ ศึกษาเล่าเรียนมีความสุขสนุกสนาน ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ มุ่งเน้นในเรื่องการศึกษาย่างเต็มความสามารถ ด้านวิมังสา หากพบปัญหาที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมหรือปรึกษาอาจารย์ผู้สอน นอกจากนี้ยังมีการจัดกลุ่มทำงานกันเป็นทีม การแก้ไขอุปสรรคต่างๆ มีความคิดเห็นหลากหลาย มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ด้านความประพฤติ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนสำนึกและกตัญญูรู้คุณของครู อาจารย์อยู่เสมอ นักเรียนเพียรพยายาม ประพฤติปฏิบัติตนให้สมกับสภาพการเป็นนักเรียน ไม่สูบบุหรี่ไม่ดื่มสุรา ไม่เสเพลสิ่งเสพลิตให้โทษ ไม่เล่นการพนัน และไม่มั่วสุมอบายมุขทั้งปวง คิดและตระหนักเสมอว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี อยู่ในระดับมาก นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง คือ นักเรียนเพียรพยายาม ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมาย ตะหนักในจารีต ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม นักเรียนมีความสุขภาพอ่อนโยน มีสัมมาคารวะต่อบุคคลทั่วไปและปฏิบัติตนเหมาะสมตามวัย และสภาพแห่งตน นักเรียนแต่งกาย ถูกต้อง ตามระเบียบ ที่โรงเรียนกำหนดและมีความพอใจในการที่อยู่ในกฎและระเบียบวินัยของโรงเรียน และนักเรียน เชื่อฟังและปฏิบัติตนอยู่ในโอวาทของ บิดาและมารดาเสมอ พอใจในคำสั่งสอนของบิดามารดา เพียรพยายามทำความดีตามที่ท่านสั่งสอน นักเรียน เชื่อฟังและปฏิบัติตนอยู่ในโอวาทของอาจารย์เสมอพอใจในคำสั่งสอนของครู อาจารย์ เพียรพยายามศึกษา คิดและไตร่ตรองตามที่ท่านสั่งสอน และเมื่อมีผู้กล่าวตักเตือนนักเรียนเรื่องที่ทำให้นักเรียนทำให้ถูกต้อง นักเรียนจะยอมรับและปรับปรุงแก้ไขตัวเองเสมอ นักเรียนเพียรพยายาม ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมาย ตะหนักในจารีต ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม และนักเรียนสำนึกและกตัญญูรู้คุณของบิดามารดาอยู่เสมอสอดคล้องงานวิจัยของ **นางสาว สุกานดา แท่นอิสระ** ทำการวิจัยเรื่อง จัดการเรียนรู้อยู่ตามแนวทางวิถีพุทธของโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น พบว่า การจัดกิจกรรมตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนหนองแขงวิทยาคม มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาให้เยาวชนเป็นคนดี คนเก่ง โดยหรือแนวทางปฏิบัติตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๕๑ เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนมีคุณธรรมจริยธรรม ตามหลักธรรมพระพุทธศาสนา คือ อิทธิบาท ๔ เช่น รู้จัก พอใจทำ ตั้งใจทำ ฉลาดทำ เคารพในการศึกษาเล่าเรียนไม่ประมาทมีความกตัญญูตเวทิตาทั้งต่อผู้ปกครองและครูในโรงเรียน สามารถปรับตัวเองให้เข้ากับ

เพื่อนได้ดี มีประสิทธิภาพในการศึกษา รู้จักควบคุมอารมณ์ คิดดีทำดีทั้งทางกาย วาจา และใจ เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ผิดระเบียบวินัย ไม่พูดโกหก ไม่ดื่มสุรายาเสพติด ไม่ทำความเดือดร้อนให้กับผู้ปกครองและครูบาอาจารย์ มีความเคารพบูชาผู้มีพระคุณ รับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย

ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนระลึกถึงบุญคุณของบิดามารดาอยู่เสมอ นักเรียนกตัญญูรู้คุณของบิดามารดา เพียรพยายามตั้งมั่นในความกตัญญู นักเรียนเคารพเชื่อฟังบิดามารดา พอใจในสิ่งที่บิดามารดาอบรมสั่งสอนในทางที่ดีที่ควร อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ นอกนั้น อยู่ในระดับปานกลาง เรียงจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ นักเรียนประพฤติตนสมกับเป็นผู้ดำรงตระกูลที่ดีเสมอ และเมื่อบิดามารดาตักเตือนยามที่นักเรียน กระทำไม่ถูกต้องหรือไม่ควร นักเรียนจะยอมรับและปรับปรุงทุกครั้ง นักเรียนช่วยเหลือบิดามารดาในทุกโอกาสที่ทำได้ด้วย นักเรียนเพียรพยายามช่วยเหลือครอบครัวในทุกเรื่อง แบ่งเบาภาระของบิดามารดาอยู่เสมอ นักเรียนรู้จักกอดอม เก็บหอมริมฝีปากเพื่ออนาคตของตนเอง และครอบครัว และนักเรียนใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย พอใจในสิ่งที่ตนเองมี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **บัญชา ท่าทอง** ได้ทำการศึกษา เรื่องศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบต่อของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย พบว่า นักเรียนสำนึกและกตัญญูรู้คุณของบิดามารดาอยู่เสมอ เพียรพยายามตั้งมั่นในความกตัญญู เคารพเชื่อฟังบิดามารดา พอใจในสิ่งที่บิดามารดาอบรมสั่งสอนในทางที่ดีที่ควร รักใคร่ปรองดองในครอบครัวและหมู่เพื่อนเสมอ ประพฤติตนสมกับเป็นผู้ดำรงวงศ์ตระกูลที่ดีเสมอ เมื่อบิดามารดาตักเตือนยามที่นักเรียนกระทำไม่ถูกต้องหรือไม่ควร นักเรียนจะยอมรับและปรับปรุงแก้ไขทุกครั้ง นักเรียนช่วยเหลือบิดามารดาในทุกโอกาสที่ทำได้ด้วยความพอใจที่ได้ทำ ช่วยเหลือครอบครัว แบ่งเบาภาระของบิดามารดาอยู่เสมอ รู้จักกอดอม เก็บหอมริมฝีปากเพื่ออนาคตของตนเองและครอบครัว ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ นักเรียนใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย พอใจในสิ่งที่ตนเองมี

ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนรักและภาคภูมิใจ ในสถาบันการศึกษาของตน นักเรียนกตัญญูรู้คุณของครูอาจารย์ เพียรพยายามในการเรียนและตอบแทนบุญคุณเสมอ อยู่ในระดับมาก นอกนั้น อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ นักเรียน เต็มใจและยินดีร่วมกัน รับผิดชอบดูแลรักษาความสะอาดห้องเรียน ราคาเหรียญและรักษาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้สวยงาม นักเรียน แต่งกายและประพฤติปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ของโรงเรียน พอใจที่จะอยู่ในกฎระเบียบอย่างถูกต้องและมีงาน ของโรงเรียน นักเรียน ปฏิบัติงานเหมาะสมกับกาลเทศะมีความสุขภาพ

อ่อนโยนทั้งกาย วาจา ใจ นักเรียน ให้ความร่วมมือ กับครู อาจารย์ และโรงเรียน ในการจัดกิจกรรม ต่างๆ ของโรงเรียนอย่างขยันขันแข็ง นักเรียน การทำสิ่งที่ผิดระเบียบ วินัยของโรงเรียนและถูกตัด เตือนให้แก้ไข นักเรียน พร้อมทั้งจะยอมรับและแก้ไขตัวเองเสมอ นักเรียน เชื่อฟังคำสั่งสอนอบรมของ ครู อาจารย์ ผูกพันคิดและไตร่ตรองตามที่ได้รับการสอน นักเรียนมาโรงเรียนให้ทันเวลาและเข้าเรียน ให้ตรงเวลา ไม่หนีเรียน ไม่หนีเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **บัญชา ท่าทอง** ศึกษาการใช้หลัก อธิติบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย พบว่า ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ นักเรียนรักและภาคภูมิใจใน สถาบันการศึกษาของตน นักเรียนกตัญญูรู้คุณของครูอาจารย์ เพียรพยายามในการเรียนและตอบ แทนบุญคุณเสมอ นักเรียนเต็มใจและยินดีร่วมกันรับผิดชอบ ดูแลรักษาความสะอาดห้องเรียน อาคาร เรียนและรักษาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้สวยงาม นักเรียน แต่งกายและประพฤติปฏิบัติตนตาม ระเบียบข้อบังคับ ของโรงเรียน พอใจที่จะอยู่ในกฎระเบียบอันถูกต้องและดีงามของโรงเรียน

๕.๒.๒ ผลการเปรียบเทียบการใช้หลักอธิติบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จำแนกตาม ปัจจัยส่วนบุคคล

นักเรียนที่มีเพศต่างกันการใช้หลักอธิติบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของ นักเรียน แตกต่างกัน พบว่า การเสริมสร้างทักษะตามหลักอธิติบาท ๔ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ วัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกัน มีการเสริมสร้างทักษะตามหลักอธิติบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาใน แต่ละด้าน พบว่า การ เสริมสร้างทักษะตามหลักอธิติบาท ๔ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ วัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย **สิทธิชัย เดชาสิทธิ์** ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ในการใช้อธิติบาท ๔ ในการปฏิบัติราชการ: ศึกษาเฉพาะ กรณีข้าราชการศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ๑) ข้าราชการเพศชายและเพศหญิงมี ผลสัมฤทธิ์ในการใช้อธิติบาท ๔ อยู่ในระดับสูง ส่วนระดับการศึกษาทั้งต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี ผลสัมฤทธิ์ในการใช้อธิติบาท ๔ อยู่ในระดับสูง ๒) ข้าราชการเพศชายและเพศ หญิงมีผลสัมฤทธิ์ในการใช้อธิติบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน

นักเรียนที่มีห้องเรียนต่างกันการใช้หลักอธิติบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ ของนักเรียน แตกต่างกัน พบว่า การเสริมสร้างทักษะตามหลักอธิติบาท ๔ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ ๕ วัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ที่มีห้องเรียนต่างกัน มีการเสริมสร้างทักษะตามหลักอธิติ บาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การ เสริมสร้างทักษะตามหลักอธิติบาท ๔ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ วัดบางเตย เขตบึงกุ่ม

กรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ **ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัญชา ท่าทอง** ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย พบว่าห้องเรียนต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษา การใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย พบว่าความคิดเห็นของนักเรียน จำแนกตามห้องเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษา การใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

นักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ยต่างกันการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน แตกต่างกัน พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ วัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จำแนกตามผลการเรียนเฉลี่ย โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ที่มีผลการเรียนเฉลี่ยต่างกัน มีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ แตกต่างกัน ด้านการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ **บัญชา ท่าทอง** ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย พบว่า เกรดเฉลี่ยสะสมต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษา การใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย พบว่าความคิดเห็นของนักเรียน จำแนกตามเกรดเฉลี่ยสะสม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษา การใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ของการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ วัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามที่มีผลการเรียนเฉลี่ย ๑.๐๐-๒.๐๐ มีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ ด้านการศึกษา มากกว่านักเรียนที่ผลการเรียนเฉลี่ย ๒.๐๑-๓.๐๐ และ ๓.๐๑-๔.๐๐ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๒.๓ ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

๑. ด้านการศึกษา นักเรียนให้ความสำคัญกับการเรียนและเอาใจใส่ให้มากขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนขยันและตั้งใจเรียน

๒. ด้านการประพัตินเป็นคนดี โรงเรียนควรที่จะมีกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านศาสนาทุกอาทิตย์หรือเป็นประจำ เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนประพัตินดี มีสมาธิ

๓. ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว เมื่อนักเรียนทำความดีหรือสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียนควรให้คะแนนความดีหรือใบเกียรติบัตรรับรองความดี

๔. ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ควรสร้างกิจกรรมที่เป็นการสานสัมพันธ์ความรักความเข้าใจในครอบครัว ให้นักเรียนและผู้ปกครองได้พูดคุย ทำกิจกรรมร่วมกันที่บ้านและใน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานครนั้น ได้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ด้านการศึกษา นักเรียนให้ความสำคัญกับการเรียนและเอาใจใส่ให้มากขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนขยันและตั้งใจเรียน

๒. ด้านการประพัตินเป็นคนดี โรงเรียนควรที่จะมีกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านศาสนาทุกอาทิตย์หรือเป็นประจำ เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนประพัตินดี มีสมาธิ

๓. ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม เมื่อนักเรียนทำความดีหรือสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียนควรให้คะแนนความดีหรือใบเกียรติบัตรรับรองความดี

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาครั้งนี้ ยังมีประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นว่า ควรนำประเด็นอื่น ๆ มาศึกษาเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

๑. ควรมีวิจัยเชิงทดลองเรื่อง การศึกษาเทคนิควิธีการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูกับการประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนในสถานศึกษาอื่น ๆ

๒. ควรมีการวิจัยเรื่อง การประยุกต์อิทธิบาท ๔ ในด้านตัวแปรอื่น ๆ กับการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษา

๓. ควรศึกษาวิจัยการใช้อิทธิบาท ๔ กับการทำงานทั้งในองค์กรภาครัฐ และเอกชน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมการศาสนา. คู่มือการศึกษาจริยธรรมระดับอุดมศึกษา ตอนที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การ
ศาสนา, ๒๕๒๕.

_____. กองศาสนาศึกษาและแนวการปฏิบัติตามคุณธรรม ๔ ประการ และการปฏิบัติ ตาม
ค่านิยม ๕ ประการ. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ., ๒๕๓๖.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้าน การ
ควบคุมตนเองได้และความรับผิดชอบ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว,
๒๕๔๒.

กรมสามัญศึกษา. หน่วยศึกษานิเทศก์. ชุดการสอนการปลูกฝังและการสร้างค่านิยมพื้นฐานเรื่อง
ความรับผิดชอบ. กรุงเทพมหานคร: จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๒๖.

_____. การปลูกฝังจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาชุดการสอน ปลูกฝังเสริมสร้างค่านิยม
พื้นฐานการมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว, ๒๕๒๙.

กิ่งแก้ว อรรถการ. ทำไมต้องมีวินัย. มนุษยศาสตร์: ปรีทัศน์, ๒๕๒๔,

ก่อ สวัสดิ์พานิช. วัยรุ่นและการปรับปรุงบุคลิกภาพ. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๑๙.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. จอมปราชญ์นักการศึกษา สังเคราะห์ วิเคราะห์ และประยุกต์พระราช
ดำรัสด้านการศึกษาและการพัฒนาคน. กรุงเทพมหานคร: ชัคเชสมิเดีย, ๒๕๔๓.

จำเนียร ช่วงโชติและคณะ. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
๒๕๒๑.

ชม ภูมิภาค. ชุดการศึกษาเพื่อคุณธรรม. กรุงเทพมหานคร: สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย,
๒๕๒๕.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. ต้นไม้จริยธรรม: การวิจัยและการพัฒนาบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ทองคุณ หงส์พันธุ์. **วิถีแห่งบัณฑิต การครองตน ครองคน ครองงาน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: บิซิเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๕๑.

นิภา เมธาวีชัย. **วิทยาการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๓.

บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุวีริยาสาส์น, ๒๕๓๕.

บุญมี แท่นแก้ว. **จริยศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.

ประมม จันทิม. **ปัญหาการพฤติกรรมการณ์เรียนไม่ได้**. วารสารการแนะแนว, ๒๕๓๓.

ประเทิน มหาพันธ์. **สอนเด็กให้มีความรับผิดชอบ**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖

ปริญญ์ จงวัฒนา. **พุทธธรรมเพื่อกล่ายมิตร**. กรุงเทพมหานคร: บจก. ศิลป์สยามบรรจุกัณฑ์ และการพิมพ์, ๒๕๕๐.

ปิ่น มุกกันต์ พ.อ.. **ปฏิบัติตามธรรมะประสบความสำเร็จ**. กรุงเทพมหานคร: มงคลสาร, ๒๕๓๙.

_____. **มงคลชีวิตภาค ๒**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. **พฤติกรรมกลุ่ม**. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๒.

_____. **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๔.

พระธรรมปิฎก. (ป.อ. ปยุตโต). **พุทธธรรม. ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____. **การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๐.

_____. **การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร: คู่แข่งธุรกิจ, ๒๕๓๘.

พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาค ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). **“อิทธิปาทกถา” พุทธจักร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. **พุทธศาสนากับปรัชญา**. บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๓.

พุทธทาสภิกขุ. **การงานที่เป็นสุข**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๗.

_____. **การเสริมสร้างจริยธรรมแก่เด็กวัยรุ่น**. กรุงเทพมหานคร: สมชายการพิมพ์, ๒๕๒๑.

ไพศาล ภูโพนบูลย์.อังคณา ตติรัตน์และปนัดดา มีสมบัติงาม. **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๐.

ภิญโญ สาร. **การบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๙.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๒.

ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. **เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุวีริยาสัน, ๒๕๓๘.

สมชัย วงษ์คณะและทวนทอง เขาวีรติพงศ์. **เอกสารการสอนวิชาการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๐.

ส่งศรี ชมภูวงศ์. **การออกแบบการวิจัย**. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๙.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

หน่วยศึกษานิเทศก์. **ชุดการสอนการปลูกฝังและการสร้างค่านิยมพื้นฐานเรื่องความรับผิดชอบ**. กรุงเทพมหานคร: จงเจริญการพิมพ์. ๒๕๒๖.

(๒) วิทยานิพนธ์:

กรมวิชาการ. รายงานการวิจัยเรื่อง **วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และค่านิยมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความสุขของผู้เรียน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕.

จารุมาศ เรืองสุวรรณ. พันเอก. การสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการทองทัพบก. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.

แคลิยา แสนนางชน. ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบด้านการงานกับการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนนาหลวง เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๙.

ณัฐพัชร แนมบัว. “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

บัญชา ท่าทอง. “ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

บุญมี บุญเยี่ยม. “การศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานการควบคุมการบิน ภูเก็ต บริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทยจำกัด”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สังคมศึกษา**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘.

พระจිරศักดิ์ บุญฤทธิ์. “ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อพฤติกรรมการรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓”. **สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔.

พระมหาสมคิด โครธา. “การใช้อิทธิบาท ๔ ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗.

ไพบุลย์ ตั้งใจ. ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

วิชญาภา เมธีวรฉัตร. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔: กรณีศึกษาโรงเรียนศรีวังศรีวิทยา จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

สถิต รัชปต์ย์. “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาคุุฬาส์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔.

สิทธิชัย เดชาสิทธิ์. “ผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติราชการ: ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช”. **สารนิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

เสกสันต์ บุญยะ. “การใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ขนาดเล็ก แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๔”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๔๙.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

กรมการศาสนา, **ความหมายของความรับผิดชอบ**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.sahavicha.com/. [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

คณะกรรมการการจัดทำคู่มือการปลูกฝังค่านิยม, **ความหมายของความรับผิดชอบ**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.sahavicha.com/ [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

จันทรา พวงยอด, **ความหมายของความรับผิดชอบ**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.sahavicha.com/ [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

นัยนา จันทมิตร, **ความหมายของความรับผิดชอบ**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.sahavicha.com/, [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑]

เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร และวรัญ ภาติธรรมรักษ์, **ความหมายของความรับผิดชอบ**, [ออนไลน์] ,
แหล่งที่มา: www.chiangmaiarea๑.net/nitesonline/Manual, [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

พลิปโป, **ความหมายของความรับผิดชอบ**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

www.thaiedresearch.org/result/result.php?id=125, [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑]

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , **คติพจน์** , [ออนไลน์],แหล่งที่มา :
<http://www.swu.ac.th/history.php>, [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

โรงเรียนโรงเรียนโรงเรียนวัดบางเตย สำนักงานเขตป้อมปราบ กรุงเทพมหานคร **“ข้อมูลโรงเรียน”**,
[ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.watbangtoei.ac.th/> [๒๑ มกราคม ๒๕๖๐].

วิภา ทาโบราณ , **ความหมายของความรับผิดชอบ** , [ออนไลน์],แหล่งที่มา :
www.thaiedresearch.org/, [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

โสภาพรรณ อักขราศิริโรจน์, **ความหมายของความรับผิดชอบ**, [ออนไลน์],แหล่งที่มา:
www.sahavicha.com/, [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

อรรวรรณ พาณิชปฐมพงศ์, **ความหมายของความรับผิดชอบ** , [ออนไลน์],แหล่งที่มา:
www.sahavicha.com/, [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

อ้อยทิพย์ ทองดี. **ความหมายของความรับผิดชอบ** , [ออนไลน์],แหล่งที่มา :
www.thaiedresearch.org/, [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Book:

Cronbach. Lee J. **Essentials of psychological testing** (4 th ed.). New York: Harper & Row, 1971.

Opkin. Michael. **Active Parenting**. San Francisco: Harper and Row, 1987.

Glasser. W. **Reality Therapy A new approach to psychotherapy**. New York: Harper and Row, 1965.

Peck R.F. & R.J. **Harighurst. The Psychology of Character Development**. New York: Wiley, 1960.

Sideman Jerome M. **The child: A Book of Reading**. New York: Holt Rinehart and Winston, 1962.

แบบสอบถามการวิจัย

เรื่อง ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง:

๑. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามพฤติกรรมการรับรู้ผิดชอบของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนา
การรับรู้ผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม
กรุงเทพมหานคร

๒. แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อการศึกษาหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส
นครปฐม ข้อมูลที่ท่านได้กรอกในแบบสอบถามนี้ผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับ ไม่มีผลกระทบต่ตัวท่าน
แต่อย่างใด

ผู้วิจัย

พระครูปลัดศักดิ์ มหาวิโร (โกศลสุภวัฒน์)
นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถาม

เรื่อง ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา

ปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง : โปรดเติมคำลงในช่องว่าง หรือ ทำเครื่องหมาย (✓) ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบ

๑. เพศ.....

() ๑.ชาย

() ๒. หญิง

๒. ห้องเรียน

() ๑. ห้องเรียนที่ ๑

() ๒. ห้องเรียนที่ ๒

() ๓. ห้องเรียนที่ ๓

() ๔. ห้องเรียนที่ ๔

() ๕. ห้องเรียนที่ ๕

() ๖. ห้องเรียนที่ ๖

๓. ผลการเรียนเฉลี่ย

() ๑. ๑.๐๐-๒.๐๐

() ๒. ๒.๐๑-๓.๐๐

() ๓. ๓.๐๑-๔.๐๐

ตอนที่ ๒ แบบสอบถาม การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง () หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน		การเสริมสร้างทักษะ				
		๕	๔	๓	๒	๑
ด้านการศึกษา						
๑.	เมื่อนักเรียน เรียนวิชาใด ๆ จะมีความพอใจและชอบใจในสิ่งที่เรียน (ฉันทะ)					
๒.	นักเรียนสามารถทำงานกลุ่มและพอใจที่จะทำงานกลุ่มร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี (ฉันทะ)					
๓.	นักเรียนเอาใจใส่ในการเรียนอยู่เสมอ (วิริยะ)					
๔.	นักเรียนตั้งใจเรียนในทุกรายวิชาเสมอ (จิตตะ)					
๕.	นักเรียนมีความพยายามในการเรียน ถึงแม้วิชาที่เรียนอยู่จะยากเพียงใดก็ตาม (จิตตะ)					

การใช้หลักอภิยาบท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน		การเสริมสร้างทักษะ				
		๕	๔	๓	๒	๑
๖.	นักเรียนมีจิตใจที่ตั้งมั่นกับเรื่องที่กำลังเรียนมากกว่าที่จะทำเรื่องอื่น ๆ (จิตตะ)					
๗.	เมื่อนักเรียนรู้สึกท้อในเวลาเรียน หรือเหนื่อยกับการเรียน จะเตือนตนด้วยการสร้างแรงกระตุ้นให้กับตัวเอง (วิมังสา)					
๘.	ขณะที่เรียน นักเรียนไม่พูดคุยเรื่องอื่นใดที่นอกเหนือจากครูสอน (วิมังสา)					
๙.	นักเรียนตรวจสอบงานที่ทำก่อนส่งและส่งงานสม่ำเสมอ (วิมังสา)					
๑๐.	เมื่อนักเรียนวิชาใดก็ตามวิชาใดก็ตาม จะต้องพิจารณา ไตร่ตรอง หาเหตุผลที่ถูกต้องพร้อมกับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยเหตุผลที่เหมาะสมเสมอ (วิมังสา)					
ด้านการประพฤติน						
๑๑.	นักเรียนแต่งกายถูกต้องตามระเบียบที่โรงเรียนกำหนดและมีความพอใจการที่อยู่ในกฎระเบียบของโรงเรียน (ฉันทะ)					
๑๒.	นักเรียนเชื่อฟัง และปฏิบัติตามอยู่ในโอวาทของบิดา และมารดา เสมอพอใจในคำสั่งสอนของบิดามารดา เพียรพยายามทำความดี (ฉันทะ)					
๑๓.	นักเรียนเชื่อฟัง และปฏิบัติตามอยู่ในโอวาทครู อาจารย์เสมอพอใจในคำสั่งสอนของครู อาจารย์ เพียรพยายามศึกษา คิดและไตร่ตรองตามที่ท่านสั่งสอน (วิริยะ)					
๑๔.	นักเรียนมีความ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา มีน้ำใจ และยึดมั่นในหลักคุณธรรมจริยธรรมที่ดื่งามอยู่เสมอ (จิตตะ)					
๑๕.	นักเรียนสำนึกและกตัญญูรู้คุณของบิดามารดาอยู่เสมอ (จิตตะ)					
๑๖.	นักเรียนสำนึกและกตัญญูรู้คุณของครูอาจารย์อยู่เสมอ (จิตตะ)					
๑๗.	นักเรียนเพียรพยายามประพฤติปฏิบัติตนให้สมกับสภาพการเป็นนักเรียน ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มสุรา ไม่เสพสิ่งเสพติดให้โทษ ไม่เล่นการพนัน และไม่มั่วสุมอบายมุขทั้งปวง คิดและตระหนักเสมอว่าเป็นสิ่งไม่ดี (วิมังสา)					
๑๘.	นักเรียนเพียรพยายามประพฤติปฏิบัติตามกฎหมาย ตระหนักในจารีต ประเพณีและวัฒนธรรมอยู่เสมอ (วิริยะ)					

การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน		การเสริมสร้างทักษะ				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑๙.	นักเรียนมีความสุขอ่อนโยนมีสัมมาคารวะต่อบุคคลทั่วไปและปฏิบัติตนเหมาะสมตามวัย และสภาพแห่งตน (วิมังสา)					
๒๐.	เมื่อมีผู้กล่าวถึงนักเรียนที่นักเรียนทำไม่ถูกต้อง นักเรียนจะได้ออมรับและแก้ไขตนเองอยู่เสมอ (วิมังสา)					
ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว						
๒๑.	นักเรียนเคารพเชื่อฟังบิดามารดา พอใจในสิ่งที่บิดามารดา อบรมสั่งสอนในทางที่ดีที่ควร (ฉันทะ)					
๒๒.	นักเรียนช่วยเหลือบิดามารดาในทุกโอกาสที่ทำได้ด้วยความพอใจที่ได้ทำ (ฉันทะ)					
๒๓.	นักเรียนใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย พอใจในสิ่งที่ตนมี (ฉันทะ)					
๒๔.	นักเรียนเพียรพยายามช่วยเหลือครอบครัวในทุกเรื่อง แบ่งเบาภาระของบิดามารดาอยู่เสมอ (วิริยะ)					
๒๕.	นักเรียนรู้จักอดออม เก็บหอมรอมริบเพื่ออนาคตของตนเองและครอบครัว (วิริยะ)					
๒๖.	นักเรียนกตัญญูรู้คุณบิดามารดาเพียรพยายามตั้งมั่นในความกตัญญู (จิตตะ)					
๒๗.	นักเรียนที่ระลึกถึงบุญคุณของบิดามารดาอยู่เสมอ (จิตตะ)					
๒๘.	นักเรียนรักใคร่ปรองดองในครอบครัวและหมู่พี่น้องเสมอ (วิมังสา)					
๒๙.	นักเรียนประพฤติตนสมกับเป็นผู้ดำรงวงศ์ตระกูลที่ดีเสมอ (วิมังสา)					
๓๐.	เมื่อบิดามารดา ตักเตือนยามที่นักเรียนกระทำไม่ถูกต้องหรือไม่ควรนักเรียนจะยอมรับและปรับปรุงแก้ไขทุกครั้ง (วิมังสา)					
ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน						
๓๑.	นักเรียนแต่งกายและประพฤติปฏิบัติตนตามระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน พอใจที่จะอยู่ในกฎระเบียบอันถูกต้องและดีงามของโรงเรียน (ฉันทะ)					
๓๒.	นักเรียนรักและภาคภูมิใจ ในสถาบันการศึกษาของตน (ฉันทะ)					

การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน		การเสริมสร้างทักษะ				
		๕	๔	๓	๒	๑
๓๓.	นักเรียนเต็มใจและยินดีร่วมกันรับผิดชอบ ดูแลรักษาความสะอาดห้องเรียน อาคารเรียนและรักษาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้สวยงาม (วิริยะ)					
๓๔.	นักเรียนมาโรงเรียนให้ทันเวลา และเข้าเรียนให้ตรงเวลา ไม่หนีเรียน (วิริยะ)					
๓๕.	นักเรียนกตัญญูรู้คุณของครูอาจารย์ เพียรพยายามในการเรียน และตอบแทนบุญคุณเสมอ (จิตตะ)					
๓๖.	นักเรียนให้ความร่วมมือ กับครู/อาจารย์ และโรงเรียนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนอย่างขยันขันแข็ง (จิตตะ)					
๓๗.	นักเรียนปฏิบัติงานเหมาะสมกับกาลเทศะมีความสุภาพ อ่อนโยน ทั้งกาย วาจา ใจ (วิมังสา)					
๓๘.	นักเรียนรู้จักเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เห็นประโยชน์ส่วนรวม รักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน (วิมังสา)					
๓๙.	นักเรียนเชื่อฟังคำสั่งสอนอบรมของครูอาจารย์ทุกท่าน คิดและไตร่ตรองตามที่ได้รับคำสั่งสอนเสมอ (วิมังสา)					
๔๐.	เมื่อนักเรียนกระทำการสิ่งที่ไม่ดีละเมิดวินัยของโรงเรียนและถูกตักเตือนให้แก้ไข นักเรียนพร้อมที่จะยอมรับและแก้ไขตัวเองเสมอ (วิมังสา)					

ตอนที่ ๓ เสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย แขวง คลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

ด้านการศึกษา.....

.....

.....

.....

ด้านความประพฤติ.....

.....

.....

.....

ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว.....

.....

.....

.....

ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน.....

.....

.....

ขอเจริญพร ขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างยิ่งที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบ

แบบสอบถาม

ผู้วิจัย

พระครูปลัดศักดิ์ มหาวิโร (โกศลสุภวัฒน์)

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ของแบบสอบถามเพื่องานวิจัย
เรื่อง ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน
ประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

.....

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0
a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.			

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
0.9198	30

Item	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
1	193.66	188.23	0.41	0.9198
2	193.50	189.07	0.34	0.9198
3	193.62	189.59	0.36	0.9198
4	193.60	185.96	0.58	0.9198
5	193.90	184.34	0.52	0.9198
6	193.58	189.55	0.29	0.9198
7	193.40	189.27	0.30	0.9198
8	193.96	186.81	0.44	0.9198
9	193.98	188.67	0.43	0.9198

Item	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
10	193.90	185.48	0.50	0.9198
11	194.06	183.04	0.63	0.9198
12	193.86	184.98	0.66	0.9198
13	193.82	184.84	0.58	0.9198
14	194.10	186.09	0.44	0.9198
15	194.24	185.82	0.48	0.9198
16	194.00	188.12	0.45	0.9198
17	193.80	186.12	0.56	0.9198
18	193.80	186.73	0.52	0.9198
19	193.52	186.82	0.39	0.9198
20	193.84	188.26	0.44	0.9198
21	193.92	186.52	0.56	0.9198
22	194.18	186.03	0.46	0.9198
23	194.30	185.27	0.45	0.9198
24	194.34	184.96	0.55	0.9198
25	194.14	185.88	0.52	0.9198
26	194.12	187.41	0.46	0.9198
27	194.12	185.50	0.52	0.9198
28	194.08	185.63	0.53	0.9198
29	194.38	185.55	0.48	0.9198
30	194.16	185.77	0.48	0.9198

ภาคผนวก ค

จดหมายเชิญผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์บาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม โทร. ๐๓๔-๒๙๙-๓๕๑

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๒๒๔

วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระเทพสุวรรณเมธี, ดร.

ด้วย พระครูปลัดศักดิ์ มหาวิโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๑๒๐๕๑๒๑ ที่อยู่วัดบางเตย ถนนนวมินทร์ ซอย ๖๐ แขวง
คลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘-๗๐๗๐-๑๕๔๔ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
“ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕
โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร” ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ได้ออกแบบเครื่องมือ
วิจัยขึ้นมาใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหา
แบบสอบถามจึงเห็นควรให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย

ในการนี้ จึงเรียนมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัยของ
นิสิตเพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัย

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ
โอกาสนี้

(พระมหาโกมล กมลโล)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาฬีศึกษาพุทธโฆส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุรณ์ จารุณะ
นิสิตผู้วิจัย: พระครูปลัดศักดิ์ มหาวิโร

โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖
โทร. ๐๘-๗๐๗๐-๑๕๔๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์บาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม โทร. ๐๓๔-๒๙๙-๓๕๑

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๒๒๕

วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระศรีวิสุทธิเวที, ดร.

ด้วย พระครูปลัดศักดิ์ มหาวิโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๑๒๐๕๑๒๑ ที่อยู่วัดบางเตย ถนนนวมินทร์ ซอย ๖๐ แขวง
คลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘-๗๐๗๐-๑๕๔๔ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
“ศึกษาการใช้หลักอริยบท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕
โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร” ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ได้ออกแบบเครื่องมือ
วิจัยขึ้นมาใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหา
แบบสอบถามจึงเห็นควรให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย

ในการนี้ จึงเรียนมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัยของ
นิสิตเพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัย

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ
โอกาสนี้

ได้ตรวจสอบเอกสารแล้ว
พระศรีวิสุทธิเวที

(พระมหาโกมล กมล)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาฬีศึกษาพุทธโฆส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุญ จารุณะ
นิสิตผู้วิจัย: พระครูปลัดศักดิ์ มหาวิโร

โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖

โทร. ๐๘-๗๐๗๐-๑๕๔๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์บาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม โทร. ๐๓๔-๒๙๙-๓๕๑

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๒๒๖

วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระมหาสุขสันต์ สุขขุพณฺโน, ดร.

ด้วย พระครูปลัดศักดิ์ มหาวิโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิต ๕๙๑๑๒๐๕๑๒๑ ที่อยู่วัดบางเตย ถนนนวมินทร์ ซอย ๖๐ แขวง
คลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘-๗๐๗๐-๑๕๔๔ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
“ศึกษาการใช้หลักอริยบท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕
โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร” ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ได้ออกแบบเครื่องมือ
วิจัยขึ้นมาใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหา
แบบสอบถามจึงเห็นควรให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย

ในการนี้ จึงเรียนมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัยของ
นิตเพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัย

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ
โอกาสนี้

ศาสตราจารย์ ดร. สุวดี ๖๖๖๖๖๖
๐๐๐๐ ๐๐๐๐
๙-๙

(พระมหาโกมล กมล)

รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาฬีศึกษาพุทธโฆส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุญ จารุณะ
นิตผู้วิจัย: พระครูปลัดศักดิ์ มหาวิโร

โทร. ๐๙๙-๔๔๔-๔๒๕๖
โทร. ๐๘-๗๐๗๐-๑๕๔๔

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๑๔๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศิศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
๑๐๘/๕ หมู่ ๒ ต.หอมเกร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๒๙๙-๓๕๖

๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
เจริญพร อาจารย์วุฒิชัย อัดถาพงศ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารเครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูปลัดศักดิ์ มหาวิโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๑๒๐๕๑๒๑ ที่อยู่วัดบางเตย ถนนนวมินทร์ ซอย ๖๐ แขวง
คลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘-๗๐๗๐-๑๕๕๔ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
“ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕
โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร” ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ได้ออกแบบเครื่องมือ
วิจัยขึ้นมาใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหา
แบบสอบถามจึงเห็นควรให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย

ในการนี้ จึงเจริญพรมมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัยของ
นิสิตเพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัย

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ
โอกาสนี้

(พระมหาโกมล กมล)

พระครูปลัดศักดิ์ มหาวิโร
นิตินิสิต

รักษการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาศิศึกษาพุทธโฆส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศิศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุญ จารุณะ
นิสิตผู้วิจัย: พระครูปลัดศักดิ์ มหาวิโร

โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖
โทร. ๐๘-๗๐๗๐-๑๕๕๔

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๑๔๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศิศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
๑๐๘/๕ หมู่ ๒ ต.หอมเกร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๒๙๙-๓๕๖

๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
เจริญพร คร. อินทรา นวสัมฤทธิ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารเครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูปลัดศักดิ์ มหาวิโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๑๒๐๕๑๒๑ ที่อยู่วัดบางเตย ถนนนวมินทร์ ซอย ๖๐ แขวง
คลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘-๗๐๗๐-๑๕๔๔ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
“ศึกษาการใช้หลักอริยบท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕
โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร” ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ได้ออกแบบเครื่องมือ
วิจัยขึ้นมาใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหา
แบบสอบถามจึงเห็นควรให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย

ในการนี้ จึงเจริญพรมมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัยของ
นิสิตเพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัย

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ
โอกาสนี้

ได้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ของ
พระครูปลัดศักดิ์ มหาวิโร นิสิต
เรียบร้อยแล้ว

@mth นวสัมฤทธิ์

(พระมหาโกมล กมโล)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาศิศึกษาพุทธโฆส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศิศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุญ จารุณะ
นิสิตผู้วิจัย: พระครูปลัดศักดิ์ มหาวิโร

โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖

โทร. ๐๘-๗๐๗๐-๑๕๔๔

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อความ (IOC)

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕
โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

การใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้าง ทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร	ผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล		
	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า (IOC)	แปล ผล
ด้านการศึกษา								
๑.เมื่อนักเรียน เรียนวิชาใด ๆ จะมีความ พอใจและชอบใจในสิ่งที่เรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๒. นักเรียนเอาใจใส่ในการเรียนอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๓. นักเรียนสามารถทำงานกลุ่มและพอใจที่ จะทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๔. เมื่อนักเรียนรู้สึกท้อในเวลาเรียน หรือ เหนื่อยกับการเรียน จะเตือนตนด้วยการ สร้างแรงกระตุ้นให้กับตัวเอง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๕. ขณะที่เรียน นักเรียนไม่พูดคุยเรื่องอื่น ใดที่นอกเหนือจากครูสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๖. นักเรียนตั้งใจเรียนในทุกรายวิชาเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๗. นักเรียนมีความพยายามในการเรียน ถึงแม้วิชาที่เรียนอยู่จะยากเพียงใดก็ตาม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๘. นักเรียนมีจิตใจที่ตั้งมั่นกับเรื่องที่กำลัง เรียนมากกว่าที่จะทำเรื่องอื่นๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๙. นักเรียนตรวจสอบงานที่ทำก่อนส่งและ ส่งงานสม่ำเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้

๑๐. เมื่อนักเรียนวิชาใดก็ตามวิชาใดก็ตาม จะต้องพิจารณา ไตร่ตรองหาเหตุผลที่ถูกต้องพร้อมกับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยเหตุผลที่เหมาะสมเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
ด้านการประพัตินเป็นคนดี								
๑๑. นักเรียนแต่งกายถูกต้องตามระเบียบที่โรงเรียนกำหนดและมีความพอใจการที่อยู่ในกฎระเบียบของโรงเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๑๒. นักเรียนเชื่อฟัง และปฏิบัติตนอยู่ในโอวาทของบิดา และมารดาเสมอพอใจในคำสั่งสอนของบิดามารดา เพียรพยายามทำความดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๑๓. นักเรียนเชื่อฟัง และปฏิบัติอยู่ในโอวาทครู อาจารย์เสมอพอใจในคำสั่งสอนของครู อาจารย์ เพียรพยายามศึกษา คิด และไตร่ตรองตามที่ท่านสั่งสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	
๑๔. นักเรียนเพียรพยายามประพฤติปฏิบัติตนให้สมกับสภาพการเป็นนักเรียน ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มสุรา ไม่เสพสิ่งเสพติดให้โทษ ไม่เล่นการพนัน และไม่มั่วสุมอบายมุขทั้งปวง คิดและตระหนักเสมอว่าเป็นสิ่งไม่ดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๑๕. นักเรียนเพียรพยายามประพฤติปฏิบัติ ตามกฎหมาย ตระหนักในจารีต ประเพณี และวัฒนธรรมอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๑๖. นักเรียนมีความ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา มีน้ำใจ และยึดมั่นในหลักคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงามอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๑๗. นักเรียนสำนึกและกตัญญูรู้คุณของบิดามารดาอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้

๑๘. นักเรียนสำนึกและกตัญญูรู้คุณของครูอาจารย์อยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๑๙. นักเรียนมีความสุขอ่อนโยนมีสัมมาคารวะต่อบุคคลทั่วไปและปฏิบัติตนเหมาะสมตามวัย และสภาพแห่งตน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๒๐. เมื่อมีผู้กล่าวถึงนักเรียนที่นักเรียนทำไม่ถูกต้อง นักเรียนจะได้ออมรับและแก้ไขตนเองอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว								
๒๑. นักเรียนเคารพเชื่อฟังบิดามารดาพอใจในสิ่งที่บิดามารดา อบรมสั่งสอนในทางที่ดีที่ควร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๒๒. นักเรียนช่วยเหลือบิดามารดาในทุกโอกาสที่ทำได้ด้วยความพอใจที่ได้ทำ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๒๓. นักเรียนใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย พอใจในสิ่งที่ตนมี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๒๔. นักเรียนเพียรพยายามช่วยเหลือครอบครัวในทุกเรื่อง แบ่งเบาภาระของบิดามารดาอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๒๕. นักเรียนรู้จักอดออม เก็บหอมรอมริบเพื่ออนาคตของตนเองและครอบครัว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๒๖. นักเรียนกตัญญูรู้คุณบิดามารดาเพียรพยายามตั้งมั่นในความกตัญญู	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๒๗. นักเรียนที่ระลึกถึงบุญคุณของบิดามารดาอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๒๘. นักเรียนรักใคร่ปรองดองในครอบครัวและหมู่พี่น้องเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๒๙. นักเรียนประพฤติตนสมกับเป็นผู้ดำรง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้

วงศ์ตระกูลที่ดีเสมอ								
๓๐. เมื่อบิดามารดา ตักเตือนยามที่นักเรียนกระทำไม่ถูกต้องหรือไม่ควร นักเรียนจะยอมรับและปรับปรุงแก้ไขทุกครั้ง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน								
๓๑. นักเรียนแต่งกายและประพฤติปฏิบัติตนตามระเบียบข้อบังคับ ของโรงเรียน พอใจที่จួយในกฎระเบียบอันถูกต้องและดีงามของโรงเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๓๒. นักเรียนรักและภาคภูมิใจ ในสถาบันการศึกษาของตน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๓๓. นักเรียนเต็มใจและยินดีร่วมกัน รับผิดชอบ ดูแลรักษาความสะอาดห้องเรียน อาคารเรียนและรักษาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้สวยงาม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	
๓๔. นักเรียนมาโรงเรียนให้ทันเวลา และเข้าเรียนให้ตรงเวลา ไม่หนีเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๓๕. นักเรียนกตัญญูรู้คุณของครูอาจารย์ เพียรพยายามในการเรียนและตอบแทนบุญคุณเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๓๖. นักเรียนให้ความร่วมมือ กับครู/อาจารย์ และโรงเรียนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนอย่างขยันขันแข็ง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๓๗. นักเรียนปฏิบัติงานเหมาะสมกับกาลเทศะมีความสุข อ่อนโยนทั้งกาย วาจา ใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๓๘. นักเรียนรู้จักเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้

เห็นประโยชน์ส่วนรวม รักษาทรัพย์สินสมบัติ ของโรงเรียน								
๓๙. นักเรียนเชื่อฟังคำสั่งสอนอบรมของครู อาจารย์ทุกท่าน คิดและไตร่ตรองตามที่ได้ ได้รับการสั่งสอนเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้
๔๐. เมื่อนักเรียนกระทำสิ่งที่ผิดระเบียบ วินัยของโรงเรียนและถูกตักเตือนให้แก้ไข นักเรียนพร้อมที่จะยอมรับและแก้ไขตัวเอง เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	+๑	ใช้ได้

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจคุณภาพเครื่องมือ

๑. พระเทพสุวรรณเมธี, ดร.

ป.ธ.๘, พธ.บ. (ปรัชญา), ศศ.ม. (สันสกฤต), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
 อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรและอาจารย์ประจำหลักสูตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๒. พระศรีวิสุทธิเวที, ดร.

ป.ธ.๙, พธ. ศษ.บ. ปธ.ด. (วัฒนธรรมศาสตร์)
 อาจารย์ประจำคณะพุทธศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. พระมหาสุขสันต์ สุขขพัฒโน, ดร.

ป.ธ.๕, พธ.บ., ศษ.บ., ศศ.บ., พธ.ม., พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
 อาจารย์ประจำพระไตรปิฎกศึกษา คณะพุทธศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ดร.อินทิรา นวสัมฤทธิ์

ศศ.บ. (ภาษาอังกฤษ), กศ.ม. (ภาษาศาสตร์เพื่อการศึกษา), M.ed:
 Studied TESOL, พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
 รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย คณะศิลปศาสตร์
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
 วิทยาเขตจักรพงษ์ขุนารถ กรุงเทพมหานคร

๕. อาจารย์วุฒิชัย อรรถาพงศ์

ศศ.บ. (โสตทัศนศึกษา), คอ.ม. (เทคโนโลยีเทคนิคศึกษา)
 นักวิชาการโสตทัศนศึกษาชำนาญการ

ภาคผนวก ฉ

จดหมายขออนุญาตแจกแบบสอบถาม

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๒๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบวรศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
วัดมหาสวัสดิ์นาครพูนาราม ต.หอมเกร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๓๐

๒๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางสาว วาสิกา สุวิเศษ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางเตย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูปลัดศักดิ์ มหาวีโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๑๒๐๕๑๒๑ ที่อยู่วัดบางเตย ถนนนวมินทร์ ซอย ๖๐ แขวงคลองกุ่ม
เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘-๗๐๗๐-๑๕๔๔ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการใช้
หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดบางเตย
เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูล ซึ่งอยู่ในความดูแลของท่าน จึงขออนุญาต
ให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบวรศึกษาพุทธโฆส นครปฐม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่าน และขออุทิศมาในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

- ทราบ
- อนุญาตให้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

(พระมหาโกมล กมล)

รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บวรศึกษาพุทธโฆส

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตบวรศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

๒๕ ๖๕
(นางสาววาสิกา สุวิเศษ)
ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางเตย

ผู้ประสานงาน : นายสมบุญ จารุณะ
นิสิตผู้วิจัย : พระครูปลัดศักดิ์ มหาวีโร

โทร. ๐๙-๙๔๔๕-๔๒๕๖
โทร. ๐๘-๗๐๗๐-๑๕๔๔

ภาคผนวก ข
ตารางของเครื่องชี้และมอร์แกน

ตารางของเครจซี่และมอร์แกน

ขนาด ประชากร	ขนาด ตัวอย่าง	ขนาด ประชากร	ขนาด ตัวอย่าง	ขนาด ประชากร	ขนาด ตัวอย่าง	ขนาด ประชากร	ขนาด ตัวอย่าง	ขนาด ประชากร	ขนาด ตัวอย่าง
10	10	100	80	280	162	800	260	2,800	338
15	14	110	86	290	165	850	265	3,000	341
20	19	120	92	300	169	900	269	3,500	346
25	24	130	97	320	175	950	274	4,000	351
30	28	140	103	340	181	1,000	278	4,500	354
35	32	150	108	360	186	1,100	285	5,000	357
40	36	160	113	380	191	1,200	291	6,000	361
45	40	170	118	400	196	1,300	297	7,000	364
50	44	180	123	420	201	1,400	302	8,000	367
55	48	190	127	440	205	1,500	306	9,000	368
60	52	200	132	460	210	1,600	310	10,000	370
65	56	210	136	480	214	1,700	313	15,000	375
70	59	220	140	500	217	1,800	317	20,000	377
75	63	230	144	550	226	1,900	320	30,000	379
80	66	240	148	600	234	2,000	322	40,000	380
85	70	250	152	650	242	2,200	327	50,000	381
90	73	260	155	700	248	2,400	331	75,000	382
95	76	270	159	750	254	2,600	335	100,000	384

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-ฉายา/นามสกุล : พระครูปลัดศักดิ์ มหาวิโร (โกศลสุขวัฒน์)

วัน/เดือน/ปี เกิด : ๓๐ เมษายน ๒๕๐๗

ภูมิลำเนา : จังหวัดอำนาจเจริญ

การศึกษาทางโลก

พ.ศ. ๒๕๕๖ : ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) รุ่นที่ ๙
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาลีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

พ.ศ. ๒๕๕๙ : ปริญญาตรี พธ.บ. (พระพุทธศาสนา)
หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาลีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

การศึกษาทางธรรม

พ.ศ. ๒๕๕๔ : นักรธรรมชั้นเอก สำนักเรียนคณะจังหวัดกรุงเทพมหานคร

ประสบการณ์การทำงาน

พ.ศ. ๒๕๔๙ : เป็นครูพระศีลธรรม วัดบางเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๕๔ : ครูสอนพระปริยัติธรรม วัดบางเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร (แผนกธรรม)

บรรพชา/อุปสมบท : ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๓

สังกัดวัด : วัดบางเตย บึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

ตำแหน่งหน้าที่ : ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
วัดบางเตย บึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

ปีที่เข้าศึกษา : ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๙

ปีที่สำเร็จการศึกษา : พ.ศ. ๒๕๖๑

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๓๙ วัดบางเตย ถนนนวมินทร์ คลองกุ่ม กรุงเทพมหานคร

โทรศัพท์ : ๐๘-๗๐๗๐-๑๕๔๔

E-mail : sak0830169713@gmail.com